

ÚZDİK PEDAGOG

JURNALY

Республикалық педагогикалық ғылыми-әдістемелік

№09(56)
(2025 ж. Қыркүйек
/Сентябрь 2025 г.)

ЖАС ҚАЛАМГЕР

ҚР Журналистер Одағының мүшесі

Қазақ тілі мен әдебиеті пәні

МҰҒАЛІМ

Әбдіманап

Дана

Қанатқызы

ÚZDIK PEDAGOG

Республикалық педагогикалық ғылыми-әдістемелік журналы

«ÚZDIK PEDAGOG JÝRNALY» республикалық педагогикалық ғылыми-әдістемелік журналының №09(56) (2025 ж. Қыркүйек) шығарылымы.
Выпуск №09(56) (Сентябрь 2025 г.) республиканского педагогического научно-методического журнала «ÚZDIK PEDAGOG JÝRNALY».

Басылымның кезеңділігі - айына 4 рет шығады

Периодичность издания — 4 раза в месяц.

№ KZ35VPY00080588 есепке қоюы туралы
КУӘЛІК

СВИДЕТЕЛЬСТВО

о постановке на учет № KZ35VPY00080588

Қазақстан Республикасы Ақпарат және
қоғамдық даму министрлігі Ақпарат
комитетінде берілген

Выдано Комитетом информации Министерства
информации и общественного развития Республики
Казахстан

ТАҚЫРЫПТЫҚ БАҒЫТЫ:

білім беру саласындағы оқу-әдістемелік, ғылыми-
тәжірибелік, ақпараттық -сараптамалық,
педагогикалық инновациялық тәжірибелерді тарату
бойынша материалдар жариялау.

ТЕМАТИЧЕСКОЕ НАПРАВЛЕНИЕ:

публикация материалов по распространению учебно-
методического, научно-практического,
информационно-аналитического, педагогического
инновационного опыта в области образования.

РЕДАКЦИЯ АЛҚАСЫ / РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕГИЯ

Бас редактор:/Главный редактор: Баянды Ерлан

Дүйсенбекова Б.Н. – биология ғылымдарының кандидаты, қауымдастырылған профессор,
Қарағанды медицина университеті

Дүзбаева Н.М. – биология ғылымдарының кандидаты, қауымдастырылған профессор,

Академик Е.А. Бөкетов атындағы Қарағанды университеті

Каскарбаева Б.Б. – педагог-шебер

Қасқабаяева Ф.С. – педагог-шебер

Есенова Ш.Б. – педагог-зерттеуші

Иманбек Ә.О. – жаратылыстану ғылымдарының магистрі

Алшынов А.Ә. – жаратылыстану ғылымдарының магистрі

Корректор / корректор: Кәкіш Мерей Ертайқызы

Жауапты хатшы / ответственный секретарь: Есберген Айдын Ардақұлы

Материалдардың анықтығына авторлар
жауапты болады.

Редакция материалдарды қабылдамауға
құқылы.

Ответственность за достоверность
материалов несут авторы. Редакция
оставляет за собой право отклонять
материалы

«ÚZDIK PEDAGOG JÝRNALY» педагогикалық ғылыми-әдістемелік журналының авторларға арналған ережелерімен QR-кодты сканерлеу арқылы таныса аласыз.

С правилами для авторов педагогического научно-методического журнала «ÚZDIK PEDAGOG JÝRNALY» вы можете ознакомиться, отсканировав QR-код.

Мазмұны / Содержание

Әбдіманап Д.К. Сағыныш мекені	4
Касенова Ж.Е. Математическая грамотность во 2 классе	7
Косманова А.Б. Күнделікті өмірдегі математика: функционалдық сауаттылық	9
Накипбаева Т. Бастауыш сыныпта оқушылардың функционалдық сауаттылығын дамыту	12
Таукенов К.Б. Қазақ тілі сабақтарында қолданылатын оқытудың белсенді формалары мен әдістері.....	15
Канашева А.К. Қазақ тілі сабақтарындағы халық педагогикасының тәрбиелік маңыздылығы.	18
Сарсенбаев Н.А. Дене, ойын және шығармашылық терапиясы: педагог-психолог қызметіндегі балама әдістер	22
Солодовник О.А. Логосказки - как метод коррекции речевых нарушений у дошкольников	25
Байлиева А.Б. Мәтін жазу шебері	28
Жусупова Ж.М. Адал азаматты кіріктіру	30
Бибулатова А.Р., Кравченко К.А. 3D-моделирование и 3D-дизайн на уроках математики как фактор формирования практических навыков и развития функциональной грамотности обучающихся.....	33
Бегенова Ж.А. «Сықырлы театр әлемі»	35
Омержанова М.А. Логопедическая работа с детьми с общим недоразвитием речи.....	37
Тулбекова Н.Ж. Ерекше білім беретін бастауыш сынып оқушыларымен сабақта нейро ойындар мен жаттығулардың пайдасы.....	39
Сикимбаев Д.С. Волейбол: спорттық шеберлік пен тұлғалық даму	40
Отежанова Р.Т. Ашық ұйымдастырылған оқу қызметі	41
Сабанбаева Г. «Гидропоникалық әдістер және олардың тиімділігі»	43
Ергешева Г.А. Бастауыш сынып оқушыларының зейінінің психологиялық ерекшеліктері және оқу процесінде ерікті зейінін дамыту жолдары	46
Аманкулова Б.Х. Мобильді қосымшаларды жасау: негізгі принциптер	47
Аширбекова Г.К. Инновационные подходы в преподавании русского языка и литературы	49
Аманбаева А.А. Қазақ тілі сабағында саралап оқыту тәсілдерін қолдану	51
Джумабаева Х.А. «Оқушылардың ауызша тілін дамыту, диалог және монолог құру дағдыларын қалыптастыру»	53
Бахытқызы Ж. Ойын арқылы тәрбие мен білім беру	55
Маханова Б.Е. Оқушылардың сөздік қорын дамыту арқылы функционалдық сауаттылықты арттыру	56
Шайжанова А.А. Применение STEAM технологий на уроках художественного труда	59
Карымсакова А.Т. Бастауыш сынып оқушыларының танымдық қызығушылықтарын қалыптастырудың маңыздылығы	62
Койшекенова Д.К. «Алдар көсе қонақта».....	65
Ходжа-Ахметова А.Ж. Бастауыш сынып оқушыларының ақыл-ой белсенділігін қалыптастыру үшін сыни тұрғыдан ойлауды дамыту технологиясын пайдалану	66
Кабдыкаримова А.Б. Баланың тұлғалық дамуының психологиялық ерекшеліктері	70
Байболова М.Е. Бастауыш сынып оқушыларының оқу құзыреттілігін дамытуға бағытталған заманауи білім беру технологияларын тәжірибеге енгізу.....	71
Сағындықова А.С. Оқу сауаттылығын арттыруға арналған практикалық тапсырмалар	75
Тажрибаева М.Н. Волейбол ойыны элементтері	77
Бұхарбаева Ә.Ә. Мектепке жол акциясы	80
Райысханова Е.Б. Бастауышта жаттығулар арқылы логикалық ойлауды дамыту	82
Заманбек С. Сөз таптары түрлерін ажырата білудің тиімді тәсілдері	85
Есенгужина Г.А. Педагогическая значимость активных методов обучения в начальных классах	87
Карибаева А.Е. Қызықты информатика: ойын мен білім үндестігі.....	90
Есенова Ф.Т. 8-сынып оқушыларының жазылым дағдысын дамытудағы заманауи стратегиялар	92

Әбдіманап Дана Қанатқызы

Қазақ тілі мен әдебиеті пәні мұғалімі, жас қаламгер, ҚР Журналистер Одағының мүшесі
 “М.Мақатаев атындағы №140 гимназия” ШЖҚ МКК
 Алматы қаласы

САҒЫНЫШ МЕКЕНІ

*Тілеубай Сәния Өскенбайқызының ұстаздық қызметіне арналған
 «Үздік педагог» кітабынан үзінді*

Алматы таңы... Алтын күз... Мектеп ауласы... Күні кеше ғана Білім күнін атап өткен едік... Әні-міне дегенше, қыркүйек айының екінші аптасы да басталып кетті. Ауада жеңіл салқындық сезіледі, бірақ күннің ыстығы әлі де бар. Мектеп ауласында балалардың жарқын дауыстары жарыса естілуде. Топ-топқа бөлінген оқушылар әртүрлі ойындар ойнап жүр. Ауланы қайта-қайта сыпырса да, қызыл, сары, жасыл жапырақтар жерде шашылып, ерекше сән беруде. Алматының таулары алыстан көрініп, көк аспанмен үйлесіп, мектеп ауласын одан әрі әдемілеуде. Мектептің ауласы - жай ғана оқушылардың жүріп-тұратын жері емес, олардың шығармашылықпен шұғылданып, ойын ойнап, достарымен уақыт өткізетін, әдемі орта. Бұл жерде әрбір кішкентай бөлшек, әрбір бұтақ пен гүл, әрбір сызат — мектеп өмірінің бір бөлігі.

Сәния ұстаз мектептің алдындағы алаңда тұрып, қалың ойға батты. Ол бұрынғыдай мектепке қарап, әрбір тас пен ағашты, терезелерді және есіктерді бірде күлімсіреген, бірде мұңайған көзбен шолып шықты. Осы мектептің қабырғасында қаншама ұрпақ өсті, қаншама балалар білім алып, болашаққа қадам басты. Ұстаз жүрегінде терең сезім жатыр, ол — уақыттың өтпелілігі.

Сәния Өскенбайқызының ұстаздық жолының басталғанына да 40 жылдан астам уақыт өтті. Уақыт зымырап өте шыққандай көрінгенімен, осы жылдар арасында қаншама қуаныш пен қиындық, сәттілік пен сәтсіздік қатар жүрді. Сәния апайдың әлі де ұстаздық миссиясы жалғасуда, мақсаты көп, оның бастысы — өзгеріс. Бүгінгі мектептің оқушылары мен мұғалімдері өзгеше, олардың түсініктері де, дүниетанымы да басқа. Заман жаңа бағытқа бет алды, білім беру жүйесі де жаңарды. Бірақ сол өзгерістерге қарамастан, ол мектептің ғасырдан ғасырға жалғасып келе жатқан әдемі дәстүрі мен әдебінің өзгермегенін, өзінің де, шәкірттерінің де ұлттық ұлы құндылықтардан алыстамағанын қалады.

Көз алдына өткен күндердің естеліктері елестеді. Оқушы толы сынып... Жалындаған жастық шақ... Арман толы жүрек... Шығармашылық шу... Балалардың күлімсіреген жүзі... Білімге деген ұмтылысы... Жаңалықтарды жатсынбайтын кіп-кішкентай бүлдіршін бейнелері...

...Кенет мектеп ауласының ар жағынан бір шуыл естілді. Асыға басып топтасқан оқушыларға жақындады. Ауладағы бар шәкірттің назарын аударған бұрынғы шәкірттері - Даир, Өркен және Диас екен. Олар - 2021 жылы мектепті үздік бітірген оқушылар.

Өзінен әлдеқайда үлкен болып, өсіп кеткен, үш шәкірті сабырлы түрде мектепке қарай келе жатыр екен. Ауладағы бар оқушы оларды танып, айқайлап, көргендеріне мәз. Мұғаліміне ерекше ілтипатпен қараған Өркен байыппен: «Көңілсіз жүр едім, мектепке келіп, жаным жадырап кетті ғой», – деп, ұстазына жақындады. Көзінде сағыныш оты жарқыраған Диас та Сәния апайдың алдынан шығып, құшақтай алды.

– Сәния апай, қалыңыз қалай? Біз мектепке, сізге келдік. Біз сізді қатты сағындық, сол себептен де келіп, амандасып кетуді ұйғардық – деді Даир.

Ұстаз жылы шыраймен: – Әрине, әрқашан да күтіп жүремін ғой, қазір де сағынып қарсы алып тұр емеспін бе?! – деп, шәкірттерін қос жанарына жас толып, қарсы алды. Бәрі бір – бірін құшақтап, хал сұраса, мектеп ішіне кірді. Шәкірттер мектептің дәлізінде қатар тұрғанда, оларға мектептегі баяғы күндері елестеді. Өркен қолында кітап ұстап тұрғанын, Даир қыздардың аты жазылған қағаз ұшақты ұшырып жүргенін, ал Диас дәлізде дамыл таппай жүгіріп жүретін сәтін еске түсіріп, жадырап сала берді.

– Біз сіздің өткізген физика сабақтарыңызды қатты сағынамыз, – деп сөз бастаған Өркен: – одан бері көп нәрсе өзгерді. Бала күнімізде бәрі әдемі, қарапайым әрі түсінікті болатын. Ал қазір университетте бәрі басқаша – деді.

Шәкіртінің ойлы сөзіне Сәния апай ойланып қалды. Әр шәкіртіне қарап, олардың жүзінен баяғы оқушыларын ғана емес, өмірдің түрлі кезеңдерінде өсіп-өркендеген адамдар кейпін көрді. Ұстаз олардың әрқайсысынан үлкен үміт күтетін, әрі оны үнемі жасырмай айтып отыратын.

– Мен сендерге көп білім бердім деп, мақтана алмаймын, – деді Сәния апай: – бірақ менің ақыл-кеңестерімнің өмірде өз жолдарыңды табуда көмектескеніне сенімдімін. Өмірде әрқайсысымыз өз жолымызбен жүріп өтеміз, ал мектептегі сабақ – өмірдің алғашқы баспалдағы, жаңа өмірдің іргетасы. Тарам-тарам өмір жолында мен сендерге тек сәттілік тілеймін!

Даир Сәния апайға жақындап:

– Қазір ғана бірдеңені түсінгендей болдым, біз мектепте сіздерге армансыз еркелеппіз, бірақ өмірдің еркелетпейтінін кейін түсіндік. Мектепте бәрі анық еді, сабақтар, тапсырмалар – бәрі-бәрі түсінікті болатын. Ал қазір біз бала емеспіз, есейдік. Біз үшін өмірдің түсінуге қиын жаңа сабақтары басталып бара ма, қалай өзі?! – деді.

Диас үндемей тұрды, бірақ оның көзінен ұстазы оймен қатар күдікті бірден байқады да, Даирдың сөзін іліп алып кетті:

– Диас, мысалы, сен мені әлі де іздеп келіп тұрасың. Бұның өзі – мен үшін үлкен қуаныш. Бәлкім, сендер бір сәтке оралып, мектептен балалықтарыңды іздейсіңдер. Бірақ ең маңыздысы – мектепке келіп, өткеннен қуат алып, жаңаға ұмтылуларың! Сендер мықтысыңдар! Мен сендерге сенемін – деді.

Диас терең ойға шомып, аздан соң ұстазының сөзіне жауап берді:

– Иә, апай! Сіз үнемі біздің ойымызды жақсы жаққа өзгертесіз! Біз сіздің сабақтарыңызда тек білім ғана емес, өмірдің сынақтарымен күресу тәсілін де үйрендік қой. Осы жолы мектепке қайта оралып, сізбен сөйлесудің өзі бекер емес, балалық пен ересек өмір арасындағы шекараны біз ғана өзіміз анықтай аламыз. Мектеп, ұстаздар – бізді қуаттағыш іспеттес, сол үшін де мектепке келген жайымыз бар –деп күлді.

Кенет тыныштық орнады. Қарапайым мектеп дәлізіндегі әңгіменің әсері күшті еді. Әр түлек әртүрлі бағытта жүргенмен, бәрі де өмірден өздерінің орнын табуға тырысып-ақ жүр. Бүгін ұстазына келіп, бір марқайып қалды, ұстаз үшін бұл — үлкен жетістік. Ұстаз да түлектерімен өткен күндерге көз жүгіртіп, ұстаз бақытының осы екенін сезінді.

– Мен сендермен мақтанамын!, – деді. – Бірақ маңызды нәрсе мынада: мектептен алған білімді өмірде қолдана білу. Өмірдің әр кезеңі – жаңа сабақ, бірақ сабақты өз жүректеріңді тыңдағанда ғана меңгере бастайсыңдар – деді.

Біраз әңгіменің басын қайырған түлектерін ұстаз мектеп асханасына алып келді. Мектеп асханасы әдеттегідей кең әрі жарық, оқушыларға тамақ берілетін, жайлы әрі таза орын.

Қабырғалары жеңіл жарқын түстермен боялған, ал терезелерден табиғи жарық жақсы түсіп тұр. Қатар-қатар тізілген үстелдер мен орындықтар. Әр үстелде бірнеше оқушы отыр екен. Бәрі Сәния апайды көріп, өре түрегеліп амандасып, анасын көрген баладай құшақтай бастады.

Асхананың ас әзірлеу аймағы оқшаулау орналасқан, онда аспаздар оқушыларға арналған тағамдарды дайындайды. Асхана қызметкері Жанар апай түлектерді көре сала күлімдеп амандасып, «Мектептің шайын сағынған боларсыңдар» деп, самса мен шай ұсынды. Сәния апай түлектеріне құрмет танытып, қатарласа бірге отырды. Балалар бал балалығын еске алып, мәз-мейрам болып шай ішті.

Түлеп ұшқан шәкірттер неге білім ордасымен қимай қоштасады? Бірінші себебі, оқыған мектебі – бұл тек білім алу орны емес, адамгершілік, достық, бір-біріне қолдау көрсететін маңызды әлеуметтік құндылықтарды үйрететін ортаға айналуында. Мектептегі ұстаздар мен достар, ортақ естеліктер мен тәжірибелер адам өмірінде ұзақ уақытқа дейін сақталады. Сонымен қатар, мектеп бітірер шақта болашаққа деген үмітпен жаңа жоспарлар қалыптасады, бұл да өз кезегінде сол кезенді ерекше, қимас етіп көрсетеді.

Екінші себеп – мектеп бітірер шақ адамның өміріндегі жаңа өмірге бетбұрыс кезеңі. Оқушылар өмірінің осы кезеңі - көбінесе балалық пен ересектік арасындағы өткел. Мектепте оқушылар белгілі бір ритмде өмір сүреді, күнделікті сабақты, демалысты, басқа да мектепшілік шараларды бірге жоспарлайды. Осы тұрақтылықтың аяқталуы, күнделікті өмірдің өзгеруі де қимастық сезіміне әкеледі. Достармен бірге өткізілген уақыт, сабақтар, мерекелер, жаттығулар, сыныптастармен бірге болған түрлі оқиғалар - бәрі де сол кезенді ерекше етеді. Оқушылар бір ұжым болып, ортақ мақсаттарға бірге қол жеткізуге тырысады. Бұл ортақ жеңістер мен қиыншылықтар, бір-біріне көмек көрсету, бірге уақыт өткізу – бәрі де ұжымдық рухты қалыптастырады. Мектеп бітірумен бірге осынау рух пен жылы қарым-қатынастар қимастық сезімін туғызары хақ.

Міне, осының бәрін тебірене еске алып, балалығына алаңсыз саяхат жасаған түлектер ұстазымен қоштасып, мектеп ауласынан шығып барады. Әрқайсысы өз жолымен кетіп бара жатса да, ішінде жаңа сенім мен үміт оты пайда болғаны анық. Сәния апай олардың артынан қарап тұрып: «Шәкірттер мен ұстаз арасындағы байланыс ешқашан үзілмейді деген осы шығар, бәлкім?!» - деп, ұстаздық өміріне шүкірлік етті.

Касенова Жанар Есжановна

Учитель начальных классов, педагог-исследователь
ГКУ "Сарыозекская средняя школа с дошкольным мини-центром" государственного учреждения "Отдел образования по Кербулакскому району управления образования Жетысуской области"

МАТЕМАТИЧЕСКАЯ ГРАМОТНОСТЬ ВО 2 КЛАССЕ

***Аннотация:** в статье рассматривается проблема формирования математической грамотности у учащихся 2 класса как одного из важнейших направлений современного начального образования. Раскрывается содержание понятия математической грамотности, подчеркивается ее роль в развитии функциональной грамотности школьников. Представлены особенности формирования математических знаний и умений на втором году обучения, акцент сделан на практико-ориентированном подходе, развитии логического и критического мышления, работе с текстовыми задачами, внедрении игровых и цифровых технологий. Освещается значимость сотрудничества учителя и родителей, анализируются современные методические подходы, направленные на повышение мотивации и познавательной активности младших школьников. Отмечается, что системная работа в данном направлении способствует формированию у детей устойчивого интереса к математике и готовности применять полученные знания в повседневной жизни.*

***Ключевые слова:** математическая грамотность, функциональная грамотность, начальное образование, 2 класс, метапредметные навыки, текстовые задачи, критическое мышление, игровые технологии, цифровые ресурсы, интеграция предметов, мотивация к обучению.*

Математическая грамотность во 2 классе является важнейшей составляющей общего образовательного процесса и служит фундаментом для дальнейшего успешного обучения. Понимание математических понятий и умение применять их в повседневной жизни — ключевой показатель функциональной грамотности младших школьников. В условиях обновления содержания образования особое внимание уделяется тому, чтобы математика воспринималась детьми не только как набор формальных правил и операций, а как инструмент решения жизненных задач, средство развития мышления, логики и способности рассуждать. Во 2 классе формируются базовые знания о числе, величине, форме, арифметических действиях, пространственных отношениях, и именно этот период является наиболее благоприятным для развития познавательной активности, внимания и памяти.

Развитие математической грамотности в данном возрасте предполагает комплексную работу по нескольким направлениям: дети учатся выполнять устные и письменные вычисления, осваивают операции сложения, вычитания, умножения и деления, приобретают умение работать с величинами и измерительными приборами, решать текстовые задачи, рассуждать и делать выводы. Очень важно, чтобы обучение не сводилось только к механическому заучиванию правил, а способствовало пониманию сути выполняемых

действий. Например, при введении умножения целесообразно использовать наглядные примеры — предметные картинки, счетные палочки, группировки объектов, что позволяет ребенку осознать, что умножение есть повторяющееся сложение.

Учитель во 2 классе играет роль не только транслятора знаний, но и организатора учебной деятельности. Он создает образовательную среду, в которой ученик чувствует себя исследователем, способен самостоятельно находить пути решения задач, анализировать результат и исправлять ошибки. Для этого эффективно применять методы проблемного обучения, когда детям предлагаются нестандартные ситуации, требующие самостоятельного поиска решения. Использование игровых форм — математических викторин, ребусов, соревнований — значительно повышает интерес к предмету, снижает страх ошибок и формирует уверенность в своих силах.

Особое значение имеет работа с текстовыми задачами. Именно они развивают у детей умение выделять главное, устанавливать связи между данными, выбирать оптимальный способ решения. Важно учить школьников рассуждать вслух, объяснять свои действия, что развивает математическую речь и коммуникативные навыки. При проверке решения учитель поощряет не только правильный ответ, но и ход рассуждений, что способствует формированию логического мышления.

В современных условиях значительную роль играет использование цифровых образовательных ресурсов, интерактивных упражнений, онлайн-игр, что соответствует интересам детей и развивает их информационную компетентность. Однако важно соблюдать баланс между цифровыми и традиционными методами, так как в этом возрасте требуется развитие моторики, навыков письма и устного счета.

Формирование математической грамотности во 2 классе также тесно связано с воспитательной работой. Математика учит дисциплине мышления, последовательности действий, аккуратности при записи, внимательности и усидчивости. Все это положительно влияет на общее развитие личности младшего школьника, способствует формированию ответственности и самостоятельности.

Современные исследования в области педагогики подчеркивают важность формирования метапредметных навыков уже на этапе начального обучения. Во 2 классе дети должны учиться не только выполнять арифметические операции, но и применять их в различных контекстах: решать практические задачи, связанные с деньгами, временем, длиной и массой; участвовать в мини-проектах, где необходимо собирать, классифицировать и анализировать данные, строить простейшие диаграммы. Важным элементом становится развитие критического мышления — ученик должен уметь проверять правильность своих рассуждений, искать альтернативные способы решения задачи, объяснять, почему выбранный путь является верным.

Немаловажную роль играет сотрудничество с родителями: совместное выполнение математических заданий дома, обсуждение решений и пояснений помогает ребенку закрепить знания и почувствовать поддержку семьи.

Кроме того, стоит уделять внимание работе с ошибками: анализ неправильных решений является важным этапом обучения, так как помогает выявить пробелы в понимании материала и преодолеть их. Учитель должен формировать у детей положительное отношение к ошибкам, объясняя, что они являются естественной частью процесса обучения.

В современных условиях значительную роль играет использование цифровых образовательных ресурсов, интерактивных упражнений, онлайн-игр, что соответствует интересам детей и развивает их информационную компетентность. Однако важно соблюдать баланс между цифровыми и традиционными методами, так как в этом возрасте требуется развитие моторики, навыков письма и устного счета.

Математика во 2 классе может быть интегрирована с другими предметами — окружающим миром, технологией, изобразительным искусством, что позволяет показать межпредметные связи и практическую ценность получаемых знаний. Такая интеграция

помогает детям видеть математику не как отдельный абстрактный предмет, а как часть реального мира, применимую в разных ситуациях.

Результатом системной работы учителя становится не только овладение детьми необходимыми знаниями и навыками, но и развитие их способности применять математику для решения практических задач: определить время, рассчитать покупку, сравнить длину или массу предметов. Это и является показателем сформированной функциональной математической грамотности.

Таким образом, математическая грамотность во 2 классе — это не просто знание таблицы умножения или умение складывать и вычитать числа, а целый комплекс умений, включающих логическое мышление, умение рассуждать, анализировать, находить решение и объяснять его другим. Эффективное формирование этой грамотности возможно только при сочетании современных педагогических технологий, дифференцированного подхода к учащимся, использования игровых и исследовательских методов, а также системной мотивационной работы. Именно во 2 классе закладывается фундамент будущих учебных достижений, формируется интерес к математике, который может сохраняться на протяжении всей школьной жизни и стать базой для успешного овладения более сложными математическими дисциплинами в будущем.

Использованная литература:

1. Бантова М. А., Бельтюкова Г. В. Методика обучения математике в начальных классах. — М.: Просвещение, 2020. — 256 с.
2. Козлова С. А., Кузнецова М. И. Дидактика начальной школы. — СПб.: Питер, 2019. — 304 с.
3. Лернер И. Я. Дидактические основы методов обучения. — М.: Педагогика, 2018. — 208 с.

Косманова Анар Балгабекова

Бастауыш сынып мұғалімі

«Жетісу облысы білім басқармасының Ескелді ауданы бойынша білім бөлімі» мемлекеттік мекемесінің «М.Маметова атындағы орта мектебі мектепке дейінгі шағын-орталығымен» коммуналдық мемлекеттік мекемесі

КҮНДЕЛІКТІ ӨМІРДЕГІ МАТЕМАТИКА: ФУНКЦИОНАЛДЫҚ САУАТТЫЛЫҚ

Аннотация: мақалада күнделікті өмірдегі математиканың функционалдық сауаттылықты дамытудағы ролі қарастырылады. Оқушылардың математикалық білімін өмірлік жағдаяттарда қолдана білуі олардың танымдық белсенділігін, шығармашылық ойлау қабілетін арттырады және сыни тұрғыдан шешім қабылдау дағдыларын қалыптастырады. Мақалада функционалдық сауаттылықтың негізгі компоненттері, күнделікті өмірден

алынған математикалық есептердің маңызы, оларды оқу-тәрбие процесіне енгізу жолдары қарастырылған. Сонымен қатар, мұғалімнің рөлі, оқушының жеке ерекшеліктерін ескере отырып, тапсырмаларды саралау тәсілдері мен ойын технологияларын қолдану тиімділігі талданған. Қазіргі қоғамдағы цифрлық ортаға бейімделу үшін оқушылардың практикалық есептерді шешу дағдыларын дамыту қажеттілігі ерекше аталып өткен.

Кілт сөздер: математика, функционалдық сауаттылық, күнделікті өмір, практикалық есеп, сыни ойлау, оқу мотивациясы, құзыреттілік, шығармашылық, цифрлық сауаттылық.

Қазіргі заманда білім беру жүйесінің басты мақсаты – оқушыны тек пәндік біліммен қаруландыру емес, сонымен қатар оны күнделікті өмірде сол білімді тиімді қолдана алуға үйрету. Функционалдық сауаттылық – бұл білімді өмірлік жағдайларда пайдалану қабілеті, ақпаратты талдап, дұрыс шешім қабылдау және қоғамда толыққанды өмір сүру дағдысы. Осы тұрғыда математика ерекше рөл атқарады, себебі ол логикалық ойлауды дамытады, проблемаларды шешудің нақты алгоритмін ұсынады және кез келген өмірлік жағдайда деректерді өңдеп, дұрыс қорытынды жасауға үйретеді.

Математика сабақтарында функционалдық сауаттылықты дамыту – білім берудің заманауи бағыты. Күнделікті өмірдегі қарапайым тапсырмаларды шешуде математика заңдылықтарын қолдану оқушылардың пәнге деген қызығушылығын арттырып, олардың танымдық белсенділігін күшейтеді. Мысалы, сауда жасағанда тауардың бағасын есептеу, жеңілдіктерді анықтау, тұрмыстық шығындарды жоспарлау, уақытты тиімді бөлу, жол жүру кестесін түсіну – мұның бәрі математикалық дағдыларды қажет етеді. Егер мұғалім математика сабағында осындай өмірлік жағдаяттарды үлгі ретінде қолданса, оқушылар алған білімін практикалық тұрғыда бекітіп, нақты нәтижеге жетеді.

Функционалдық сауаттылықты дамытудың негізгі тәсілдерінің бірі – құзыреттілікке бағытталған тапсырмалар. Бұл тапсырмаларда дайын шешім емес, жағдайды талдап, логикалық қорытынды жасауға жетелейтін сұрақтар беріледі. Мысалы, «Отбасының бір айлық азық-түлік шығынын жоспарла» немесе «Сыныптағы оқушылардың туған күндеріне арналған кесте құрастыр» деген тапсырмалар оқушыларды тек есептеуге емес, деректерді жинауға, салыстыруға және тиімді шешім қабылдауға үйретеді.

Сонымен қатар, математикалық сауаттылықты дамыту үшін пәнаралық байланыс маңызды. Мысалы, география сабағында картамен жұмыс істеу кезінде масштабты есептеу, тарих сабағында хронология жасау, информатикада диаграммалар құру – бұлар математикалық білімді қолданудың нақты мысалдары. Мұндай интеграция оқушылардың ойлау көкжиегін кеңейтеді және пәндер арасындағы байланысты сезінуге мүмкіндік береді.

Математика сабағында оқушының функционалдық сауаттылығын арттыру үшін мұғалім заманауи педагогикалық технологияларды да пайдалана алады. Ақпараттық-коммуникациялық технологиялар, интерактивті тапсырмалар, онлайн-платформалар арқылы оқушының өз бетінше жұмыс істеу дағдылары қалыптасады. Мысалы, виртуалды дүкен құрып, оқушыларға сатып алу жоспарын жасауға, бағаларды салыстыруға және бюджетке сай шешім қабылдауға тапсырма беру тиімді нәтиже береді.

Функционалдық сауаттылықты дамыту тек есеп шығару машығын қалыптастырумен шектелмейді, ол сондай-ақ сын тұрғысынан ойлау, топпен жұмыс істеу, пікір алмасу дағдыларын да қажет етеді. Сабақ барысында мұғалім диалогтік оқыту әдістерін, пікірталас ұйымдастыруды, топтық жобаларды қолданса, оқушылар бір-бірімен идея алмасып, өз шешімдерін дәлелдеуге үйренеді. Бұл олардың коммуникациялық құзыреттілігін дамытып, әлеуметтік белсенділігін арттырады.

Жаңа зерттеулер көрсеткендей, өмірлік жағдайға негізделген есептерді шешу оқушылардың нейрокогнитивтік белсенділігін арттырады: оларда жұмыс жадын, зейінді, проблеманы шешу қабілетін дамытатын нейрондық байланыстар күшейеді. Осыған байланысты математика сабағында деректерді талдау элементтерін (диаграммалар, кестелер,

инфографика) көбірек қолдану ұсынылады. Тағы бір жаңа бағыт – қаржылық сауаттылық пен математикалық білімді кіріктіру. Мысалы, мұғалім оқушыларға отбасы бюджетінің үлгісін беріп, шығындар мен кірістерді есептеуге, артық шығынды қысқартуға, болашақ сатып алуларға қаражат жинаудың жолдарын ұсынуға мүмкіндік береді. Бұл тапсырмалар оқушыға математика арқылы өмірлік жоспарлау дағдыларын үйретеді.

Қазіргі таңда STEM-білім беру (Science, Technology, Engineering, Mathematics) функционалдық сауаттылықты дамытудың заманауи тренді болып отыр. Мұнда математика тек формулалар жинағы ретінде емес, нақты инженерлік және техникалық міндеттерді шешудің құралы ретінде беріледі. Мысалы, қарапайым робототехника жобасында мотордың айналу жылдамдығын есептеу, детальдардың пропорциясын анықтау, қозғалыс траекториясын жоспарлау – барлығы нақты математикалық білімді қажет етеді. Сонымен қатар, математикалық сауаттылықтың эмоционалдық аспектісін де ескерген жөн. Педагог математикаға деген жағымды көзқарас қалыптастыру үшін оқушыларға қызықты, өмірмен байланысты, шығармашылық элементтері бар тапсырмалар ұсынуы керек. Мысалы, «Сен туристсің, үш күнге саяхатқа кетесің, жолға неше литр су алу керек?» немесе «Ас мәзірін жоспарлап, отбасына арналған апталық азық-түлік тізімін құр» деген тапсырмалар оқушыларды ойлануға, логикалық шешім қабылдауға ынталандырады.

Жаңа педагогикалық тәсілдердің бірі – **жағдаяттық оқыту (case-study)**. Сабақта нақты өмірлік жағдай ұсынылады, оқушылар оны топпен талқылайды, бірнеше шешім нұсқасын іздейді, ең тиімдісін таңдайды. Мысалы, «Мектеп асханасы бір күнде 120 самса сатып алды. Әр самсаның бағасы 250 теңге. Бір күннің табысын есептеп, үш күнге болжам жаса» немесе «Сыныппен саяхатқа шығу үшін автобус жалдау қажет. Бағасы – 18 000 теңге. Сыныпта 12 оқушы бар. Әрқайсысы қанша төлеуі тиіс?» деген тапсырмалар оқушыларды тек арифметикалық амалдар орындауға ғана емес, жауапкершілікті сезінуге, нәтижені талдауға үйретеді.

Соңғы жылдары халықаралық зерттеулерде (PISA, TIMSS) математикалық сауаттылықтың негізгі көрсеткіші ретінде оқушының **деректермен жұмыс істеу дағдысы** қарастырылады. Бұл диаграммадағы ақпаратты оқу, пайыздарды түсіну, статистиканы талдау және болжам жасау қабілеті. Мұғалімдер осы бағытты дамыту үшін сабақта қарапайым социологиялық сауалнама өткізіп, нәтижелерін диаграмма түрінде құрастырып, содан қорытынды жасатса, оқушылар математиканың практикалық маңызын түсінеді.

Тағы бір жаңа бағыт – **экологиялық математика** ұғымын енгізу. Бұл табиғатты қорғау, ресурстарды үнемдеу тақырыптарымен байланысты есептерді шығару. Мысалы, «Отбасындағы суды үнемдеу үшін әркім күніне 5 литр аз пайдаланса, бір айда қанша су үнемделеді?» немесе «Қоқысты сұрыптау арқылы бір жылда қанша қағазды қайта өңдеуге болады?» деген есептер экологиялық мәдениет пен жауапкершілікті арттырады.

Қорытындылай келе, күнделікті өмірдегі математика – оқушылардың функционалдық сауаттылығын қалыптастырудың маңызды құралы. Мұғалімнің басты міндеті – оқушыны математикалық білімді өмірде қолдануға бағыттау, есеп шығару машығын практикалық дағдыларға айналдыру, дербес ойлауға, шешім қабылдауға, жауапкершілікке баулу. Мұндай тәсіл арқылы мектеп түлегі болашақта қоғамда белсенді, бәсекеге қабілетті тұлға болып қалыптасады.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Алимжанов Т., Математиканы оқытудың заманауи әдістері. – Алматы: «Білім», 2022.
2. Ермекбаева Р., Функционалдық сауаттылық негіздері: теория және тәжірибе. – Нұр-Сұлтан: «Фолиант», 2021.
3. OECD. PISA 2022 Assessment and Analytical Framework. – Paris: OECD Publishing, 2022.
4. Қожахметова Л., Мектептегі математика сабағында құзыреттілікке негізделген тәсіл. – «Білім беру» журналы, №3, 2023.

Накипбаева Толкын

Бастауыш сынып мұғалімі, педагог-зерттеуші
 "Т.Есімжанов атындағы жалпы білім беретін орта мектебі" КММ
 Абай облысы, Аягөз ауданы, Малкелді ауылы

**БАСТАУЫШ СЫНЫПТА ОҚУШЫЛАРДЫҢ ФУНКЦИОНАЛДЫҚ
 САУАТТЫЛЫҒЫН ДАМУ**

***Аңдатпа.** Бұл мақалада бастауыш сынып оқушыларының функционалдық сауаттылығын қалыптастырудың мәні мен маңыздылығы қарастырылған. Автор функционалдық сауаттылықтың тек білім игеру емес, оны өмірлік жағдаяттарда қолдану қабілетімен тікелей байланысты екенін көрсетеді. Мақалада функционалдық сауаттылықтың негізгі бағыттары (оқу, математикалық, жаратылыстану, компьютерлік, денсаулық, еңбек сауаттылығы) талданып, пәндік мазмұн арқылы оны дамыту жолдары ұсынылған. Мұғалімнің рөлі мен заманауи педагогикалық әдістердің маңыздылығы, оқушылардың белсенді және жауапты білім алушы ретінде қалыптасу шарттары кеңінен сипатталады.*

***Түйінді сөздер:** функционалдық сауаттылық, оқу сауаттылығы, бастауыш білім, математикалық сауаттылық, жаратылыстану сауаттылығы, еңбек тәрбиесі, оқыту технологиялары, пәндік кіріктіру, оқушы белсенділігі, мұғалімнің рөлі.*

Функционалдық сауаттылық – балалардың мектептегі оқу кезеңінде қол жеткізген білім деңгейін, сабақта алған білімдері мен дағдыларын өмірде қолдана алуы, оның әртүрлі салаларындағы өмірлік мәселелерді шешуге ықпал ететін, адамның сыртқы ортамен қарым-қатынасқа түсу, оған тез бейімделу және өмір сүру қабілеті.

Қазіргі таңда ақпараттық технология қарқынды дамып келеді. Бүгінгі күні бізге шексіз ақпарат ағыны күн сайын және сағат сайын түсіп жатыр, бүгінде ғаламдық желіні пайдаланбайтын балалар мен жасөспірімдерді, ересектерді елестету қиын. Желіде тауар сатып алуға, жұмыс істеуге, білім алуға, вебинарларға және бейнеконференцияларға қатысуға, тіпті мемлекеттік органдарға хабарласып, медициналық көмекке жүгінуге болады.

Сондықтан кез келген ақпаратты түсіну, талдау және пайдалана білу өте маңызды. Осылайша, білім берудегі екпін ақпаратты жинау мен есте сақтаудан оны дұрыс қолдану дағдысын меңгеруге ауысады. Бұл дағды бүгінгі күні білім алушыларға қоғамда өздерін сенімді сезінулері үшін өте қажет. Заманауи мұғалім бүгінде 1-сыныптан бастап, мектеп бітіруге дейін бала бойына осы қасиеттерді тәрбиелеуі керек. Мұғалім – оқушылардың өз бетінше белсенді танымдық іс-әрекетін ұйымдастырушы, сауатты кеңесші және көмекші. Оның кәсіби шеберлігі мектеп оқушыларының білімі мен дағдыларын бақылауға ғана емес, сонымен қатар білікті іс-әрекеттермен дер кезінде көмек көрсету, білімді тану мен қолдануда туындайтын қиындықтарды жою үшін олардың іс-әрекетін диагностикалауға бағытталған.

Бұл рөл дәстүрлі оқытуға қарағанда әлдеқайда қиын және мұғалімнен жоғары шеберлікті талап етеді.

Мұғалімнің мақсаты:

- баланы дамыту;
- ойлауды дамыту - көрнекі-тиімділіктен оны абстрактілі-логикалыққа аудару;
- сөйлеу, аналитикалық және синтетикалық қабілеттерін дамыту, есте сақтау мен зейінді, қиял мен қиялды, кеңістікті қабылдауды дамыту;
- қимыл-қозғалыс қызметін, өз қимылдарын басқару қабілетін, сонымен қатар ұсақ моториканы дамыту;
- коммуникативті дағдыларды, қарым-қатынас жасау, эмоцияларды басқару, олардың мінез-құлқын басқару қабілетін дамыту.

Осы міндеттерді шеше отырып, мұғалім нәтижесінде функционалды дамыған тұлға алады. Жұмыстың заманауи әдістері мен формалары мұғалімдерге кәсіби мәселелерді шешуде практикалық көмек көрсетеді, оқушылардың функционалдық сауаттылығын арттыруға бағытталған мектептің ақпараттық-білім беру ортасын дамытуға ықпал етеді.

Оқушының функционалдық сауаттылығы мыналардан тұрады:

- оқу және жазу сауаттылығы;
- жаратылыстану ғылымдары бойынша сауаттылық;
- математикалық сауаттылық;
- компьютерлік сауаттылық;
- қоршаған дүниені қабылдаудағы сауаттылық;
- денсаулық сауаттылығы.

Функционалдық сауаттылықты дамыту үшін әртүрлі педагогикалық технологияларды қолдану қажет, мысалы:

- жаңа білімді мәселелік-диалогтік дамыту;
- дұрыс оқу әрекетінің түрін қалыптастыру;
- жобалық іс-шаралар;
- «оқу жағдаяттары» негізінде оқыту;
- оқытудың деңгейлік дифференциациясы;
- ақпарат және байланыс;
- оқушылардың оқу жетістіктерін бағалау және т.б.

Функционалдық сауаттылықтың негізгі дағдысы – оқу сауаттылығы – адамның өз мақсатына жету, білімі мен мүмкіндіктерін кеңейту, қоғамдық өмірге қатысу үшін жазбаша мәтіндерді түсіну және пайдалану, олар туралы ой елегінен өткізу және оқумен айналысу қабілеті.

«Әдебиеттік оқу» оқу пәні білім алушыларға сауатты, мәнерлеп оқу, балалар әдебиеті шығармаларымен танысу және мәтінмен жұмыс істеу дағдыларын қалыптастыру, сонымен қатар кітапханадан керекті кітапты таба білу, берілген тақырып бойынша жұмыс таңдау, досының жұмысын бағалай білу, тыңдау және есту қабілеті, оқығанына, естігеніне өз көзқарасын білдіруге негізделеді.

«Қазақ тілі» пәні оқушылардың функционалдық сауаттылығын меңгеруіне бағытталған, осымен қатар оқушылар өз жұмыс орнын ұйымдастыру дағдысын, оқулықпен, сөздікпен жұмыс істеу дағдысын, уақытты басқару, сыныптасының жұмысын тексеру, қатені табу, жұмыс сапасын ауызша бағалау дағдыларын меңгереді.

Орфографиялық сауаттылық – жалпы тіл мәдениетінің құрамдас бөлігі, ойды жеткізу мен өзара түсіністіктің нақтылығының кепілі, оқушылардың түйінді құзыреттіліктерін дамытудың негізі. Мектеп оқушыларының бойында сауатты жазу дағдыларын қалыптастыру – мұғалімнің шешуі қажет ең күрделі жұмыстардың бірі. Бірақ дәл осы міндет функционалдық сауатты тұлғаны қалыптастырудағы ең маңызды бағдарлама ретінде белгіленген.

Білім алушылар үшін жаратылыстану сауаттылығының да маңызы зор:

- адамның жаратылыстану білімін меңгеру және қолдану;

- сўрақтарды тану және қою, жаңа білімді меңгеру;
- жаратылыстану құбылыстарын түсіндіру және ғылыми дәлелдемелерге байланысты тұжырымдар жасау;
- жаратылыстану ғылымының адам танымының бір түрі ретіндегі негізгі ерекшеліктерін түсіну;
- жаратылыстану ғылымдары мен техниканың қоғамның материалдық, интеллектуалдық және мәдени салаларына әсер ететіндігі туралы хабардарлығын көрсету;
- жаратылыстану пәніне қатысты мәселелерді қарастыру кезінде белсенді азаматтық ұстанымды көрсету.

«Дүниетану» және «Жаратылыстану» академиялық пәндері кіріктірілген және жаратылыстану және қоғамдық-гуманитарлық бағыт модульдерінен тұрады, сонымен қатар өмір қауіпсіздігі негіздерін оқуды көздейді. Біз баланың денсаулықты адам өмірінің ең маңызды құндылығы ретінде тануды, өзінің физикалық денсаулығына қамқорлық жасау және өмір қауіпсіздігі ережелерін сақтау қабілетін бекітеміз. Оқушылар берілген тақырып бойынша өз материалдарын дайындауға мүмкіндік алады, сонымен қатар өздерінің сұрақтары мен тапсырмаларын үлкен ықыласпен орындайды.

Математикалық сауаттылық – адамның өзі өмір сүріп жатқан қоршаған ортадағы математиканың рөлін анықтау және түсіну, дәлелді математикалық пайымдаулар жасау және математиканы шығармашылықтың қазіргі және болашақ қажеттіліктерін қанағаттандыратындай етіп қолдану қабілеті.

«Математика» пәні математикалық санау дағдыларын қалыптастыруды, геометрия негіздерімен таныстыруды, объектілердің жазықтықта орналасуын тану дағдысын, уақыт бойынша бағдарлаудың практикалық қабілетін, сюжеті өмірлік жағдаяттармен байланысты мәселелерді шеше білу дағдыларын қалыптастыруды қамтиды. Оқушылардың логикалық сауаттылығын қалыптастыру бүгінгі таңда ерекше маңызға ие және оны қалыптастырудың негізгі құралы математика сабақтары болып табылады. Математика сабағының негізгі міндеті – баланың интеллектуалдық дамуы, оның маңызды құрамдас бөлігі – сөздік-логикалық ойлау. Математика сабақтарында логикалық ойлау формаларын дамытуға бағытталған арнайы тапсырмалар мен тапсырмаларды жүйелі қолдану бастауыш сынып оқушыларының функционалдық сауаттылығын дамытады, айналадағы шындықтың қарапайым заңдылықтарын сенімдірек шарлауға және күнделікті өмірде математикалық білімді белсендірек пайдалануға мүмкіндік береді.

Функционалдық сауаттылықты қалыптастыруда еңбек сауаттылығының маңызы зор.

«Көркем еңбек» пәні оқушылардың өзіне-өзі қызмет көрсету дағдыларын меңгеруін, әртүрлі материалдарды өңдеудің қолмен жұмыс жасау технологияларын меңгеруді, адамның өзін тұлға ретінде өз мүмкіндіктерін тану, өз қадір-қасиетін сезіну үшін қажетті тұлғаның даралық және шығармашылық ерекшеліктерін дамытуды қамтиды.

Оқушылардың функционалдық сауаттылығын қалыптастыру үшін келесі шарттар орындалуы қажет:

- оқыту белсенді болуы керек;
- білім алушылар жаңа материалды меңгеру процесінің белсенді қатысушылары болуы керек;
- білім беру процесі оқушының дербестігін және өз іс-әрекетінің нәтижесіне жауапкершілігін дамытуға бағытталуы тиіс;
- сабақ іс-әрекетінде топтық жұмыстың өнімді түрлері қолданылуы қажет;
- мектептер күрделі жаһандық мәселелер бойынша оқушылардың зерттеулерін белсенді түрде қолдайды.

Оқушының функционалдық сауаттылығын қалыптастыруда мұғалімнің сабақтағы күнделікті жұмысы, жас деңгейіне қарай таңдаған білім беру технологиялары, оқушының жанұясымен қарым-қатынасы, балаларды сабақтағы өнімді іс-әрекетке баулу және оның

мүмкіншіліктері, алған білімдері мен дағдыларын қоршаған шындықта қолдану қабілеттері көмектеседі.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. Әбенбаева З. «Функционалдық сауаттылық – заманауи білім беру бағыты» // Бастауыш мектеп. – №5, 2023.
2. Айтбаева А. «Бастауыш білімдегі функционалдық сауаттылықты қалыптастыру жолдары» // Педагогикалық кеңес, №2, 2024.
3. Қалижанова С. «Оқу сауаттылығын қалыптастыру әдістері». – Алматы: Қазақ университеті, 2022.
4. Слостенін В.А., Подымова Л.С. «Современный урок: принципы и структура». – Москва: Академия, 2020.
5. Ахметова М., Жұмабаева Г. «Бастауыш сыныпта жобалық оқыту технологиясы» // Оқу үдерісі, №1, 2024.

Таукенов Куралай Бестаевна

Қазақ тілі мен әдебиеті пәні мұғалімі, педагог-сарапшы
Абай облысы білім басқармасының Аягөз ауданы білім бөлімінің
"Т.Есімжанов атындағы жалпы орта білім беретін мектебі" КММ

ҚАЗАҚ ТІЛІ САБАҚТАРЫНДА ҚОЛДАНЫЛАТЫН ОҚЫТУДЫҢ БЕЛСЕНДІ ФОРМАЛАРЫ МЕН ӘДІСТЕРІ

Аңдатпа. Бұл мақалада қазақ тілі сабақтарында оқушылардың белсенділігін арттыруға бағытталған оқытудың белсенді формалары мен әдістері қарастырылады. Белсенді әдістер оқушылардың қызығушылығын арттырып, шығармашылық қабілеттерін, тілдік дағдыларын дамытуға ықпал етеді. Мақалада нақты әдістер мен тәсілдердің мысалдары келтіріліп, олардың тиімділігі мен қолдану ерекшеліктері талданған.

Кілт сөздер: белсенді әдістер, қазақ тілі, оқытудың тиімділігі, рөлдік ойын, ынтымақтастық, АКТ, әдіс-тәсілдер, оқушы белсенділігі, интерактивті оқыту.

Кіріспе

Қазақстанда мемлекеттік тілді оқыту – білім беру жүйесінің маңызды бағыттарының бірі. Қазақ тілін сапалы меңгерту үшін білім алушының ойлау белсенділігі мен қызығушылығын арттыратын, ынтымақтастық атмосферасын қалыптастыратын, коммуникативтік дағдыларды дамытатын белсенді оқыту әдістерін қолдану аса маңызды. Бұл әдістер оқытудың сапасын арттырып қана қоймай, оқушыларды өз бетінше білім алуға бағыттайды.

Қазақстан Республикасындағы қазіргі білім беру процесінің өзекті мәселесі өскелең ұрпақты мемлекеттік тілге сапалы оқыту болып қала береді. Сондықтан балалардың білімді

терең игеруін қамтамасыз ететін, сондай-ақ білімді игеру процесінде оқушылардың ақыл-ой және практикалық қызметін белсендіретін, серіктестік қатынастарды дамытатын, берілетін ақпарат көлемін ұлғайту арқылы емес, оны өңдеудің тереңдігі мен жылдамдығы есебінен оқытудың тиімділігін арттыратын оқыту формалары мен әдістерін іздеу өте маңызды. Мұның бәрі тәрбиеленушілердің ең аз күш-жігерімен оқыту мен тәрбиелеудің тұрақты жоғары нәтижелерін қамтамасыз етеді.

Оқытудың белсенді әдістері оқушының оқуға деген ынтасын және жақсы жақтарын дамытуға, оқушыларды өз бетінше білім алуға үйретуге, пәнге деген қызығушылықты дамытуға, оқушылардың коммуникативтік дағдыларын, оқу-ақпараттық және оқу-ұйымдастыру дағдыларын дамыту процесін жандандыруға көмектеседі. Осылайша, оқытудың белсенді әдістерін қолдану оқу процесін тиімді ұйымдастыруға мүмкіндік береді.

Оқытудың белсенді әдістері - бұл оқушыларды оқу материалын игеру процесінде белсенді ойлау және практикалық іс-әрекетке итермелейтін әдістер. Оқытудың белсенді әдістерінің ерекшеліктері олардың негізінде практикалық және ақыл-ой әрекеттерін ынталандыру жатыр, онсыз білімді игеруде алға жылжу болмайды. Сабақтың әр кезеңі үшін мен кезеңнің нақты мәселелерін тиімді шешуге мүмкіндік беретін белсенді әдістерімді қолданамын. Әр сабақты балаларда қолайлы көңіл-күй қалыптастырудан бастауға тырысамын. Сабаққа дайындық кезінде мен әр түрлі оқу іс-әрекеттерінің ұзақтығына, жиілігіне назар аударамын. Мен оқытудың келесі әдістерін қолданамын: ауызша, көрнекі, электронды-визуалды, өзіндік жұмыс және басқалар. Сабақта мен динамикалық үзілістер жасаймын: сабақтағы кернеуді жеңілдету, жаңа қызмет түріне ауысу үшін көзге, қолға және тірек-қимыл аппаратына арналған жаттығулар. Мұғалім үшін сабаққа мақсаттарды, үміттерді, алаңдаушылықтарды анықтаудың белсенді әдістерін енгізу өте маңызды.

Б.З. Зельдович белсенді оқытудың келесі айрықша ерекшеліктерін анықтайды:

- оқушының ойлауын белсендіру (мәжбүрлі белсенділік), яғни оқушы оның қалауына қарамастан белсенді болуы керек;
- оқушылардың оқу процесіне үнемі қатысуын қамтамасыз ету, өйткені олардың белсенділігі жеткілікті тұрақты және ұзақ болуы керек;
- шешімдерді өз бетінше әзірлеу, мотивация дәрежесінің жоғарылауы және оқушылардың эмоционалдылығы.

Белсенді оқу оқушылардың бойына белсенді оқуға ынталандыру, жеке, топтық, тұтас сыныптық жұмыс түрлерін ұйымдастыру, оқу үшін бағалау, сияқты қасиеттерді түрлі әдіс-тәсілдер арқылы қалыптастырады және дамытады. Қазақ тілі мен әдебиеті сабақтарында «Қабырғадағы роль», «Ыстық орындық», «Пікір сызығы», «Эмоциялар графигі», «Маңыздылық аймағы» сынды белсенді әдіс-тәсілдерді қолдануға болады. «Қабырғадағы роль» әдісінің негізгі мақсаты-оқушылар өз ойларын жүйелеп айтады. Топпен жұмыс жасау барысында ынтымақтастық атмосферасы қалыптасып, көру арқылы танымдық деңгейі артады, ойлау, сөйлеу мәдениеті қалыптасады. Бұл әдісте айтылым, жазылым, тыңдалым дағдылары қатар жүреді.

Қазақ тілі сабағындағы рөлдік ойындар әдісі. Қазақ тілі сабағындағы рөлдік ойындар әдісі – тілді үйрену процесіндегі ең белсенді әдістемелік тәсілдердің бірі. Оны тиімді қолдана білген оқытушы студенттерге білім мен тәрбие беруде табысқа жетіп, сол арқылы олардың ойын өз бетінше жеткізу қабілеті мен дағдысын қалыптастыруға, монолог түріндегі ойын дамытуға, сұхбаттық қарым-қатынас негізіндегі сөйлеу тілін байытуға ықпал етеді.

Рөлдік ойын сөйлеу тілін дамытудың тиімді де қызықты тәсілі екені белгілі. Оған мысал ретінде мына факторларды келтіруге болады: рөлдік ойындарда сөзге араласушы жандардың басты назары әңгіменің мазмұнына ауады, рөлдік ойындар тілді әлеуметтік тұрғыдан қолдануда барынша сезімтал болуға үйретеді, студенттердің қызығушылығын қалыптастыруға оң әсерін тигізеді, әдеттегі жағдайға қалыптасуы қиын қабілеттерді бойға сіңіруге кең жол ашады, ойындық рөлдерді жүргізу кезінде студенттердің бойында тілді үйретуге байланысты шығармашылық қабілеті дамиды, ойында студенттердің барлығы

жұмысқа белсене кіріседі, ойындар тілді үйренушілердің бір-бірімен және оқытушылармен қарым-қатынасқа түсу ынтасын арттырады, әңгімелесушілердің сөзге бейімділік қабілетін танытудағы теңдік жағдайын жасайды, жағымды да әсерлі қарым-қатынас тудырады.

Қазіргі сабақта мақсат қою және сабақтың тақырыбын анықтау-ең негізгі кезеңдердің бірі, сондықтан оны қызықты ету өте маңызды. Сабақтың тақырыбы оқушылар өздері логикалық ойлау қабілеттерін көрсету арқылы анықталса, тақырыпқа қызығушылық деңгейі артады. Қазақ тілі сабағының бұл кезеңінде ортаға «Қара жәшік» қойылады. «Қара жәшік» ішіндегі сұрақтарға жауап беру арқылы оқушылар сабақтың тақырыбын табады. Кез келген сабаққа бұл әдісті қолдануға болады. Сабақтың негізгі кезеңінде әр түрлі белсенді оқыту әдістері қолданылады. Қазақ тілі сабақтарында "Ассоциациялар" әдісі көбінесе қолданылады, ол бейнелі ойлауды, жадты пайдалануға мүмкіндік береді. Бірінші оқушы мұғалімнен карта алады және осы сөзбен байланысты қауымдастықтарды атайды. Карточка мұғалімге оралғанша тізбек арқылы беріледі. «ДЖИГСО» әдісінің елшілік стратегиясы бойынша топтық жұмыс арқылы бір-біріне топ арасында түсіндіре отырып, тапсырмаларды орындау. Оқушылардың жаңа тақырыпты меңгеруі іске асады, бағыт бағдарды мұғалім береді, құндылықтарды анықтау және атқарылатын жұмыстардың жоспарын құру, өз кәсіби міндеттерін анықтау жүзеге асады. Негізгі идея ақпарат беріледі дегенге саяды, білім мен түсінікті оқушы өзі қалыптастырады. Оқушы оқу үдерісіне белсенді қатысқанда ғана материалды терең меңгереді. ДЖИГСО әдісіндегі жаңа тақырыпты оқушылардың меңгеруі көшбасшының оқушылардың оқуына жағдай жасауына, шеберлігіне байланысты. Білімге бағдарланған оқу ортасында мұғалімдер үстірт оқуға емес, терең білім алуға ынталандыруы қажет.

Жаңа мәліметтерді бекіту мақсатында «АВС» әдісін қолдануға болады. «АВС» әдіс-деңгейлік тапсырмаларды құрау арқылы оқушылардың білім деңгейіне байланысты жасалады. Оқушылардың теориялық білімдерін жүйелеу, алған білімдерін практикалық тұрғыда қолдануға жаттықтыру, талдау, дәлелдеу қабілеттерін дамыту, әдеби тілде дұрыс сөйлеу нормаларын меңгертуге жаттықтыру, сөздік қорын байыту, дұрыс оқу дағдыландыру мақсатын көздейді. Оқушылардың қазақ тілі бойынша теориялық білімдерін тереңдете түсуге, тілдік объектілерінің қыр - сырын біліп, өзіндік ерекшеліктерін тани алуға, әр алуан тапсырмалар арқылы білім деңгейін молайтуға мүмкіндік береді.

Қазақ тілі сабақтарында қолданылған оқытудың белсенді формалары мен әдістері оқушылардың оқуға деген көзқарасын өзгертті, олар жаңа білім мен дағдыларды саналы және тәуелсіз игеруге ұмтылды деген қорытынды жасауға болады. Нәтиженің болуы жігерлендіреді және аталған жұмыс түрлерін қолдана отырып әрі қарай жұмыс істеуге және оқушылардың сауаттылығының жеткіліксіздігі мәселесін шешудің жаңа жолдарын табуға мәжбүр етеді.

Қорытынды. Қазақ тілі сабақтарында оқытудың белсенді әдістерін қолдану – оқу процесінің тиімділігін арттырып, білім сапасын көтерудің негізгі жолы. Бұл әдістер оқушылардың қызығушылығын арттырады, өз бетімен жұмыс істеуге ынталандырады, тілдік қарым-қатынас жасау дағдыларын дамытады, оқу процесіне белсенді араласуға жетелейді. Белсенді оқыту оқушылардың оқуға деген көзқарасын өзгертеді, оларды жеке тұлға ретінде дамытады. Мұғалімдер осы бағытта ізденуді жалғастырып, жаңа әдістерді меңгеріп, тәжірибесіне енгізуі қажет.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. Выготский Л. С. Психология /Л. С. Выготский. –М.: ЭКСМО-Пресс, 2000. — 1008с.
2. Зарукина Е. В. Активные методы обучения: рекомендации по разработке и применению: учеб.-метод. пособие / Е. В. Зарукина, Н. А. Логинова, М. М. Новик. СПб.: СПбГИЭУ, 2010. — 59 с.
3. Зельдович Б. З. Активные методы обучения: учебное пособие для вузов / Б. З. Зельдович, Н. М. Сперанская. — 2-е изд., испр. и доп. — М.: Издательство Юрайт, 2019. — 201 с.

Канашева Айжан Капашевна

Қазақ тілі мен әдебиеті пәнінің мұғалімі, педагог-модератор
 "Бұзылық ауылының негізгі орта мектебі" КММ
 Ақмола облысы, Есіл ауданы

ҚАЗАҚ ТІЛІ САБАҚТАРЫНДАҒЫ ХАЛЫҚ ПЕДАГОГИКАСЫНЫҢ ТӘРБИЕЛІК МАҢЫЗДЫЛЫҒЫ

***Аңдатпа.** Мақалада қазіргі қазақ қоғамында бала тәрбиесінің маңызы мен оның басты тірегі — отбасы мен мектеп арасындағы байланыс жөнінде баяндалады. Халықтық педагогиканың бала тәрбиесіндегі рөлі, оның қазақ тілі сабақтарындағы тиімділігі мен қолдану әдістері кеңінен қарастырылған. Автор халқымыздың мақал-мәтелдері, жұмбақтары, ертегілері, ән-күйлері, ұлттық ойындары арқылы балалардың тілін дамыту, сөйлеу қабілетін жетілдіру, ұлттық құндылықтарға баулу жолдарын нақты мысалдармен көрсетеді. Сонымен қатар, ұлттық тәрбиенің озық дәстүрлерін сабақ барысында тиімді қолданудың жолдары ұсынылады.*

***Түйінді сөздер:** қазақ тілі, бала тәрбиесі, отбасы тәрбиесі, халық педагогикасы, мақал-мәтелдер, жұмбақтар, ертегі, ұлттық құндылықтар, рухани тәрбие, сабақта қолдану әдістері*

Әр баланың жеке тұлғасын қалыптастыру, өз елінің лайықты азаматын тәрбиелеу – қазіргі қоғамның басты міндеттерінің бірі. Белсенді өмірлік ұстанымы бар, өз ісі мен іс-әрекетіне жауапкершілікпен қарай алатын, түрлі өмірлік жағдайларда шешім қабылдауды білетін, белсенді, салауатты өмір салтын ұстанатын адам – қоғам талабына сай заманауи тұлғаның портреті.

Ондаған, жүздеген мамандықтар, кәсіптер, жұмыс орындары кездеседі: бірі темір жол салады, бірі тұрғын үй салады, үшіншісі нан пісірумен айналысса, төртіншісі халықты емдейді, бесіншісі киім тігеді. Бірақ ең әмбебап - ең күрделі және ең игілікті іс бар, барлығына бірдей және сонымен бірге әр отбасында ерекше және бірегей - бұл бала тәрбиесі.

Бұл жұмыстың айрықша ерекшелігі – адам одан теңдесі жоқ бақыт табады. Адамзат баласын жалғастыра отырып, , адам үшін, оның болашағы үшін моральдық жауапкершілік осы қайталаудың қаншалықты саналы болуына байланысты әке мен ана өз перзентінде қайталаанады. Тәрбие дейтін істің әрбір сәті – болашақты құру, болашаққа көзқарас. Жасыратыны жоқ, бала тәрбиесі ең қиын ғылым. Әсіресе, өз балаңызды тәрбиелеуге келгенде күрделілігі жоғары.

Ата-ана – алғашқы ұстаздар, баланың жеке басының физикалық және интеллектуалдық дамуының негізін қалаушы да солар. Өз мәдениетіне, ана тіліне деген сүйіспеншілік пен құрмет, ұлттық тамырға немқұрайлы қарау отбасында қалыптасады. Отбасы алғашында адам бойына жанашырлық пен мейірімділік, жауапкершілік пен әдептілік сияқты адамгершілік қасиеттерді тәрбиелейді.

Заманауи отбасын халықтық педагогиканың озық дәстүрлеріне шешуші бетбұрыс жасау арқылы ғана «емдеуге», қалпына келтіруге болады.

Халықтық педагогиканың жас ұрпақты тәрбиелеуде көптеген құралдары, әдістері мен тәсілдері белгілі. Соның ішінде халық ауыз әдебиетінің барлық жанрлары оқу-ағарту ісінде кеңінен пайдаланылды. «Әке – балаға сыншы» дейді халық даналығы.

Ағартушы-демократ, ғалым, ойшыл, қоғам қайраткері Ы. Алтынсарин мектептегі тәрбиенің адамгершілік негіздерін дамытты. Ол халықтың өмірі мен тұрмыс-тіршілігін, ұлтжандылығын, салт-дәстүрін, әдет-ғұрпын танытатын ауызекі шығармаларды адамгершілік тәрбиесінің аса маңызды көзі деп біледі. Бұған дәлел Ы. Алтынсариннің «Қырғыз хрестоматиясы», ертегілер, дастандар, мақал-мәтелдер, адамгершілік-этикалық тәрбиелік мәні бар өнегелі мақалалар.

А.Құнанбаевтың этикалық көзқарастары оның демократиялық сенімінің көрінісі болып табылады. Бұқара халық арасында гуманизм идеяларын насихаттай отырып, Абай өзін жақсы көретін, құрметтейтін әрбір адам өзгені де сүйіп, құрметтеуге, оны бір адамдай көруі керек екенін атап көрсетті. Абай қарасөздерінде адамгершіліктің бірқатар категорияларын талдап, түсіндіреді.

А.Құнанбаев бұл ұғымдарды адамның бұлжымас, жағымды қасиеттерінің көрінісі деп есептей отырып, жерлестерін адалдыққа, шыншылдыққа үндеп отырады. Ар-намысты, ар-ожданды бағаламау, Абай айтқандай, адам болудан қалу деген сөз. «Ар» және «намыс» категорияларын Абай «ұят» категориясымен барынша жақын және органикалық байланыста қарастырған.

Хәкім Абай осы Ұят мәселесіне «Отыз алтыншы сөзінде» терең талдау жасаған. Ол ұяттың тікелей иманмен байланыстылығын паш етіп: «Пайғамбарымыз салалаһу халайһи уәселәмнің хадис шарифінде айтыпты: «Мән лә хаяһун уә лә иманун ләһу» деп, яғни кімнің ұяты жоқ болса, оның иманы да жоқ, деген» деп сөзді хадистен бастайды. Яғни, ұят тікелей иманмен қатысты нәрсе екен. Абай сөзін әрі қарай жалғастырып: «Біздің қазақтың өзінің мақалы да бар: «Ұят кімде болса, иман сонда» деген. Енді бұл сөзден білінді, ұят, өзі иманның бір мүшесі екен» дейді. Абай атамиздың осы хадисі Әбу Дауд пен Нәсәидің хадистерінде айтылған. Яғни «Иман жетпістен астам мүшеден тұрады. Ұят та иманның бір мүшесі» дейді.

Балаларды ата-ананы сүйуге, құрметтеуге, ата-бабаны қастерлеуге тәрбиелеу – қазақ халық педагогикасының жетекші идеяларының бірі. Тағы бір ой – адамгершілік қасиеттерді (еңбексүйгіштік, төзімділік, талапшылдық, еңбексүйгіштік, қарапайымдылық, адалдық, т.б.) бойына сіңіре отырып, жастайынан тәрбиелеу.

Халық педагогикасы, ең алдымен, жаңа адамның өмірге келген, алғашқы қадамын басатын, дүниеге қадам басқан жері отбасы, әлеуметтік-мәдени орта педагогикасы. Отбасы – жаңа тұлғаның іргетасы қаланатын орта ғана емес, сонымен бірге ол адамның адамгершілік әлемінің үстемдік етушісі. Отбасы мүшелерінің арасында рухани қарым-қатынас дамып, ата-ананың даусыз беделі болса, ондағы балалар ата-анасының рухани мұрагері болып өссе, отбасы өз міндетін орындайды. Баланың дамуында әрқашан ұстаздың тәлімгеріне үлкен рөл берілген. Әл-Фараби тәлімгердің адам өміріндегі маңызын мемлекет қайраткерінің қызметімен салыстырды.

Отбасы мен мектеп – баланың тәрбиесі мен дамуына жауапты екі негізгі әлеуметтік институт. Жас ұрпақты тәрбиелеудегі осынау маңызды мәселеде олардың әрқайсысының өзіндік орны, өзіндік миссиясы бар.

Бірақ олардың да ортақ міндеті – бала бойындағы ең жақсы адами қасиеттер мен қабілеттерді ашуға, дамытуға үлес қосу. Сондықтан мектепте халықтық педагогиканың әдіс-тәсілдерін қолданудың маңызы зор.

Қазақтар үшін отбасы қашанда басты орынға ие болған. Қазақ халқы үшін туыстық қатынас олардың отбасылық өміріндегі ерекше құрамдас бөлігі болып табылады. Бірде-бір нағыз қазақ өз өмірін туған-туыстарсыз елестете алмайды. Тұтастай алғанда, туыстық байланыстарға үлкен мән беретін басқа адамдарды табу қиын. Отбасылық дәстүрлер қазақ

халқының ғасырлар бойы аман қалуына және біртұтас ұлттық бірлік ретінде сақталуына мүмкіндік берді. Қазақ халқы болашақ жолында, өскелең ұрпақтың аман болуы жолында туысқандардың ұрпақ алдындағы өзара жауапкершілігінің ерекше жүйесін дана етіп жасаған.

Қазақ тілі сабақтарында халық педагогикасы элементтерін қолдану өте кең таралған. Бұл мақал-мәтелдер, нақыл сөздер, жұмбақтар, жаңылтпаштар, санамақтар, ертегілер, қазақтың халық ойындары мен ұлттық әндері.

Тіпті өте кішкентай балаларға да ертегілер оқып, олармен санамақ айтуды және жаңылтпаштар айтып тілдерін жаттықтыруға үйретеді. Бұл сөздік қорын дамытып, баланың сөйлеуін байытады. Әкенің ауызекі халық өнері арқылы ұлттың ғасырлар бойы қалыптасқан этнопсихологиялық өзіндік ерекшелігін, этикалық көзқарастарын сипаттайтын адамдық даналықтар ұрпақ бойына дарыған.

Мақал-мәтелдер, жұмбақтар - қазақ халық поэзиясының көне жанрларының бірі. Тілдің көркемдігі мен ұқыптылығын, мақал-мәтелдерді, оларды ауызекі сөйлеу тіліне тапқырлықпен енгізе білуді қазақ халқы жоғары бағалайды. «Иек көркі – сақал, сөз көркі – мақал» деп қазақ бекер айтпаған.

Кез келген халықтың мақал-мәтелдері моральдық кодекс болып табылады. Олар халықтық адамгершілік нормаларын жалпылайды, адам бойындағы ең алдымен нені бағалайтыны туралы айтады. «Еңбек етсең, емерсің» дегендей, өмір сүруге, бақытты болуға еңбек еткеннің хақысы бар.

Мақал-мәтелдер балалардың бойында Отанына, халқына деген сүйіспеншілікке, кең пейілділік пен жомарттыққа, қарапайымдылық пен ұстамдылыққа, еңбексүйгіштікке, жауапкершілікке, шыншылдыққа, қарапайымдылыққа, өзіне деген қаталдыққа тәрбиелеуге көмектеседі. Әр халықтың мақал-мәтелдері өмірдің адам алдына қойған сұрақтарының барлығына дерлік жауап береді. Мақал-мәтелдерінде оның есебінен пайда тапқан билер мен сұлтандарды айыптайды, хандардың озбырлығын, молдалардың сараңдығын әшкерелейді. Әрбір мақал сөзге айтылады, іске қолданылады.

Қазақ халқы ежелден қонақжайлығымен танымал. Ең дәмді қазақтар әрқашан қонақтарға арналған. «Сыйлап берсе – суын іш» мақалы да орынды айтылған. Сондықтан мұғалім сабақтың әрбір тақырыбына мақал-мәтелдерді, нақыл сөздерді балалардың түсінігіне жететіндей, осы тақырыпқа сай, тәрбиелік мәні зор болатындай етіп таңдап алады.

Жұмбақтарды адам ерте заманда құрастырып, қолдана бастаған. Ол бақылауды дамытты, әлемді қабылдауға үйретті, ойлауды жақсартуға көмектесті. Үй-жайын, жанұясын, малын, құрал-сайманын, т.б «жын-шайтаннан» сақтау үшін жасырын тілдің бір әдісі ретінде өз ойын, ниетін жасыру үшін қолданылған. Кейіннен оның көмегімен олар адамның даналығын, тапқырлығын, білімділігін сынады. Ол үшін жұмбақтар әртүрлі рәсімдерге қосылды: жас жігіттерді жауынгерлікке шақыру, үйлену тойлары. Жұмбақтар айтыс сияқты жарыстық рухты тудырған мерекелерде де жиі естілді.

Қазақ тілі сабағында жұмбақ арқылы оқушылардың білімін, байқағыштығын, ұшқыр ой-өрісін тексеруге болады. Ол балаларды оқытудың дидактикалық құралына айналады. Мысалы: «Сұға батпайды, отқа жанбайды».

Мақал-мәтелдер, нақыл сөздер, жұмбақтармен қатар санамақтық шумақтарды да қолдануға болады. Санамақ шумақтары ойнақылығымен балаларды баурап алады, халық поэтикасымен үндес, жұмбақтарға ұқсайды. Мысалға:

Бір деген – бөрік
Кисем бойға – көрік,
Екі дегенім етік
Киер сәнді етіп...

Дәл қазақ тілі сабағында балалардың қазақ халқының мәдениеті мен тұрмыс-тіршілігіне, салт-дәстүріне, мерекелеріне, қазақтың халық әндері айтылатын салт-дәстүрлеріне деген қызығушылығын ояту қажет. Дұрыс таңдалған ән дене дертінен айығуға көмектеседі деген сенім бар. Басқа рәсімдер отбасылық өмірмен бірге болды: келін түсіру деп аталатын

қалыңдықты қарсы алу рәсімі. Оның негізгі элементі дәстүрлі нұсқау мен тілек әні – «Беташарды» орындау. Үйлену тойындағы әндер отбасына деген халықтық көзқарасты көрсетеді және оларда қалыңдық идеалды қыз және әйел ретінде бейнеленген.

Әндер қазақты туғаннан өлгенше сүйемелдеді. Олар халықтың жан дүниесін бейнеледі. «Бесікке салу» салтымен танысып, оқушылар «Әлди-Әлди» бесік жырын үйренеді. Табиғаттың қойнауында бола отырып, балалар оның сұлулығына ертеден мән беріп, сұлулыққа қосылды. Ән жан сұлулығын ашады, адамның рухани өмірі содан басталады. Бесік жырын тыңдай отырып, бала дыбыстардың әдемілігі арқылы музыканы қабылдауға үйренеді. Қазақтың халық әндерінің ерекше бір түрі – термелері бар, оларда өмірлік бақылауларға сүйене отырып, белгілі бір өнегелік нұсқаулар берілген. Әрбір терме жолы терең мағынаға ие болды, есте сақтауға оңай болды және белгілі бір психологиялық жағдайдың түрі ретінде қызмет етті.

Қазақтың халық әндерінің ерекшеліктері, олардың халық өмірімен ажырамас байланысы туралы қолда бар теориялық мәліметтерге тоқтала отырып, оқушылар халық музыкалық аспаптарымен, олардың үнімен танысады. Ал, бұл халық әндері үлкен мағыналық жүкті арқалап, оқушының бойында өзіне аса қажет жеке қасиеттерді – мейірімділікті, жауап беруді, сезімталдықты, әділеттілікті қалыптастыруға мүмкіндік береді. Халық музыкасы баланың бойында ұлттық бояумен сусындаған еліне деген сүйіспеншілікті оятып, өзін-өзі бағалауды қалыптастыруға мүмкіндік беретін патриоттық тәрбиенің негізі болып табылады. Сондықтан ол бірінші сыныптан бастап-ақ оның дамуының адамгершілік және рухани аспектілеріне жауап беретін халық музыкасына деген сүйіспеншілікті ояту керек.

Балаларға қазақ тілін үйрету жүйесінде ойынның алатын орны ерекше. Ойын пәнге деген қызығушылығын арттыруға ықпал етеді, оқушының психикалық дамуына көп нәрсе береді, қиялын, елестетуін дамытады, қимылдарды үйлестіруді қалыптастырады. Ойын сабақтың жақсы орындалуын, жеңіл оқуды және біріктіруді қамтамасыз етеді.

Оқушылардың ертегі бойынша жұмыс істеуге деген қызығушылығы жоғары. Ертегілер ғасырлар бойы адаммен бірге болды. Онда сиқыр мен шытырман ғана емес, өмірдің өзі де бар. Расында да, ертегілер тағылымды сәттердің бірі. Әрбір дерлік ертегі өмірлік сабақ береді және бұл әсіресе бала үшін маңызды. Оқушылардың ұлттық фольклорға деген қызығушылықтарын дамыту күн сайын артып келеді. Осыған орай қазақ тілі сабағында балалар ертегілермен танысады. Ертегілер мектеп оқушыларының оқуға деген қызығушылығын оятады, сөйлеу тілін дамытады, сөздік қорын толықтырады. Ертегілер тек үйретіп қана қоймайды, армандауға үйретеді, асыл қасиеттерге тәрбиелейді, қиялын дамытады, имандылыққа, жақсылық пен әділеттің жеңісіне сенуге баулиды. Ертегідегі армандардың мәні – адамдардың өз өмірін жақсартуға ұмтылуында.

Қорытынды: Қазақ халқының ұрпақ тәрбиесіне қатысты ғасырлар бойы жинақтаған тәжірибесі — бүгінгі білім беру үрдісінде таптырмас рухани мұра. Отбасы мен мектеп тәрбиесі тығыз байланыста болғанда ғана баланың бойына ұлттық сана, адамгершілік қасиеттер мен жауапкершілік сезімі қалыптасады. Қазақ тілі сабақтарында халықтық педагогиканың элементтерін қолдану – баланың тілдік қорын байытуға, рухани-адамгершілік қасиеттерін дамытуға, мәдени құндылықтарды бойына сіңіруге мүмкіндік береді. Бұл – ұлттық тәрбиені сабақ арқылы берудің ең тиімді жолы. Оқушыларды халқымыздың рухани мұрасымен таныстыра отырып, ұлттық тәрбиені бойына сіңірген, тілі мен мәдениетін құрметтейтін заманауи тұлғаны тәрбиелеу – басты міндеттердің бірі.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. Алтынсарин Ы. *Таңдамалы шығармалар*. — Алматы: "Жазушы", 1988.
2. Құнанбаев А. *Қара сөздер*. — Алматы: "Жазушы", 2006.
3. Храпченков Г.М. *Народная педагогика как средство воспитания школьников*. — Москва, 1985.
4. Әбиев Ж. *Педагогика тарихы*. — Алматы: Дарын, 2004.
5. Жарықбаев Қ., Қалиев С. *Қазақтың ұлттық тәрбиесі*. — Алматы: Санат, 1995.

Сарсенбаев Нурболат Амантаевич

Педагог-психолог

«Қызылорда облысының білім басқармасының Арал ауданы бойынша білім бөлімінің
«№291 Ақшатау негізгі орта мектебі» коммуналдық мемлекеттік мекемесі

ДЕНЕ, ОЙЫН ЖӘНЕ ШЫҒАРМАШЫЛЫҚ ТЕРАПИЯСЫ: ПЕДАГОГ-ПСИХОЛОГ ҚЫЗМЕТІНДЕГІ БАЛАМА ӘДІСТЕР

Аннотация. Мақалада заманауи психологиялық көмектің балама әрі тиімді жолдарының бірі ретінде дене терапиясы, ойын және шығармашылық әдістерінің мүмкіндіктері кеңінен қарастырылған. Автор қазіргі қоғамдағы тұлғаның ішкі күйзелісін жеңілдету, баланың эмоциялық тұрақтылығын қамтамасыз ету, сондай-ақ ересектердің ішкі шиеленістерін шешу жолында аталған әдістердің маңызын ғылыми-теориялық және практикалық тұрғыдан саралап, нақты мысалдармен дәлелдейді. Сонымен қатар мақалада дене арқылы санаға әсер ету механизмі, ойынның тұлғалық даму процесіндегі орны мен шығармашылықтың терапиялық әлеуеті туралы ғылыми-публицистикалық сипаттағы ойлар жүйеленіп, оларды педагог-психологтардың кәсіби қызметінде тиімді қолдану жолдары сипатталады. Әлемдік тәжірибе мен отандық зерттеулерге сүйене отырып, автор аталған әдістердің интеграциялануы арқылы кешенді психологиялық көмектің қалай жүзеге асырылатынын баяндайды. Мақала педагогикалық-психологиялық қауымдастыққа, білім беру жүйесіндегі мамандарға және практик-психологтарға арналған.

Кілт сөздер: дене терапиясы, ойын терапиясы, шығармашылық, психологиялық көмек, эмоционалдық реттеу, педагог-психолог, балама әдістер, психотерапиялық тәжірибе.

Адам жанының иірімдерін ұғу мен терең психологиялық көмек көрсетудің жолдарын іздестіру – қазіргі заман психологының кәсіби ұстанымының өзегіне айналып отыр. Психология ғылымы үздіксіз дамып, тұлғаның ішкі әлеміне ықпал етудің жаңа әдістерін ұсынған сайын, педагог-психологтардың алдында тек теорияны меңгеру ғана емес, сол білімді тәжірибемен ұштастырып, әрбір баланың, әрбір тұлғаның жан дүниесіне үңіле отырып, нәзік күйді ескеру міндеті тұр. Осындай күрделі әрі нәзік міндетті орындауда дене терапиясы, ойын және шығармашылық арқылы психологиялық көмек көрсету – ерекше әдістемелік және ғылыми негізге сүйенетін, бірегей көзқарасты талап ететін үрдіс.

Дене терапиясы – адамның эмоциялық, когнитивтік және психофизиологиялық жағдайларын оның дене күйі арқылы реттеуді мақсат ететін психотерапиялық бағыт. Бұл әдіс адамның ішкі психикалық процестерін тек сөз арқылы емес, дене қозғалыстары, қимыл-қозғалыс, тыныс алу ырғағы және бұлшық еттің босаңсуы арқылы танып-білуге мүмкіндік береді. Жеке тұлғаның өмір бойы жинақтаған эмоциялық тәжірибесі, көп жағдайда, денеде бейсаналы түрде орын алып, түрлі психосоматикалық көріністерге себеп болатыны ғылыми зерттеулермен дәлелденген. Мысалы, ұзақ жылдар бойы шешілмеген эмоционалдық

күйзелістер иықтың түйілуі, арқадағы ауырлық немесе тыныстың тарылуы сияқты физикалық белгілермен сыртқа шығуы мүмкін. Мұндай белгілерді дер кезінде байқау және оларды интерпретациялау – педагог-психологтың кәсіби сезімталдығы мен құзыреттілігін қажет етеді.

Осы орайда, педагог-психологтар үшін дене терапиясы — тұлғаның бойындағы эмоциялық қысымды анықтау мен оны жұмсартудың тиімді құралы ретінде қарастырылады. Бұл тәсіл әсіресе вербалды қарым-қатынас жасауға қабілеті шектеулі балалармен жұмыс жасауда аса маңызды. Тыныс алу техникасын қолдану арқылы баланың бойындағы үрей мен қобалжуды реттеу, дене сергіту жаттығулары арқылы ішкі қысымдарды шығару, сондай-ақ дене қимылдарына назар аудару арқылы тұлғалық ерекшеліктерді байқау – мұның бәрі дене терапиясының аясында жүзеге асады. Сонымен қатар дене арқылы эмоцияны тану мен реттеу қабілеті баланың өзін тануына, қабылдауына және өзін-өзі бағалауын арттыруға үлкен септігін тигізеді. Осылайша, дене терапиясы тек физиологиялық әдіс қана емес, адамның ішкі жан дүниесіне бағытталған терең психологиялық құрал ретінде де маңызға ие.

Ойын – тек баланың дамуына бағытталған табиғи әрекет емес, сонымен қатар эмоцияны өңдеудің, ішкі шиеленістерді сыртқа шығарудың қуатты құралы. Ойын терапиясы – бала психологиясында терең орныққан әдіс. Ол баланың ішкі әлемін, сезімдері мен ойларын бейсаналы түрде айқындауға, қабылдауға және қайта өңдеуге жағдай жасайды. Баланың ойыны – оның ішкі әлемінің көрінісі; ол арқылы бала өзінде болып жатқан оқиғаларды қайта өмір сүріп, оны түсінуге және жеңілдетуге тырысады. Мысалы, кейбір балалар ойын барысында жаман кейіпкерлерді жазаға тарту немесе әлсіз кейіпкерлерді қорғау арқылы өзінің шынайы өміріндегі әділетсіздік сезімін бейсаналы түрде өңдейді.

Психологтың шеберлігі мен кәсібилігі – ойын барысындағы баланың іс-әрекеттері мен вербалды емес сигналдарын дұрыс интерпретациялауда. Мысалы, агрессияны ойыншық арқылы білдіру, қорқынышты сюжеттерді қайта-қайта ойнау немесе қуыршақтар арқылы ата-ана бейнесін жасау — баланың жан дүниесіндегі аландаушылықтар мен күйзелістердің көрінісі болуы мүмкін. Баланың таңдаған кейіпкерлері, қолданатын сөздері, ойын барысындағы рөлдік үлгілері – барлығы да маманға маңызды ақпарат береді. Психолог бұл сигналдарды дұрыс оқып, оның артында жатқан мәселелерге бағытталған кәсіби қолдау көрсеткенде ғана бала өзін қауіпсіз сезіне бастайды. Сонымен қатар ойын – терапиялық процесс ретінде бала мен психолог арасындағы сенімді қарым-қатынас орнатудың ең тиімді жолы болып табылады, ал бұл сенім – әрі қарайғы психологиялық жұмыс үшін берік іргетас болмақ.

Шығармашылық – адамның ішкі жан дүниесін еркін, шектеусіз жеткізуге мүмкіндік беретін ерекше құрал. Сурет салу, ермексазбен жұмыс, музыка, драма элементтері – барлығы да шығармашылық терапияның құрамдас бөліктері болып табылады. Бұл әдістер тұлғаның өзіндік “менін” көрсетуге, ішкі эмоциялық мазмұнды сыртқа шығаруға, жан дүниесінде қордаланған мәселелерді символдық түрде бейнелеуге жол ашады. Әсіресе, аутистикалық спектрдегі, сөйлеу тілінде кемшіліктері бар немесе психологиялық жарақат алған балалар үшін бейнелеу мен шығармашылық – ішкі жай-күйін жеткізудің бірден-бір жолы болуы мүмкін.

Мұндай әдістер, әсіресе, сөзбен өз ойын жеткізуде қиындық көретін балалар мен жасөспірімдерге аса тиімді. Шығармашылық – тек эстетикалық ләззат емес, ол – ішкі жан дүниені емдеудің, эмоциялық ауыртпалықты жеңілдетудің, күйзелістен арылудың құралы. Бұл орайда психологтың рөлі – шығармашылық әрекет арқылы балаға өзін еркін көрсетуге мүмкіндік беру және оның жасаған туындыларына кәсіби-психологиялық интерпретация жасау болып табылады. Баланың салған суретіндегі түстер мен пішіндер, қолданған символдар, мүсіндеген бейнелер – барлығы да бейсаналы деңгейдегі ішкі күйзелістер мен қалау-ниеттердің көрінісі. Сондықтан шығармашылық терапияны тек өнер сабақтарымен шатастыруға болмайды; бұл – ғылыми негізделген, психологиялық интервенцияны жүзеге асырудың маңызды тәсілі.

Жоғарыда аталған әдістердің әрқайсысы жеке тұрғыда нәтижелі болғанымен, оларды кешенді түрде қолдану – психологиялық көмектің тиімділігін еселей түседі. Әсіресе, тұлғаның түрлі даму кезеңдеріне байланысты әдіс таңдауда психолог жан-жақты кәсіби пайым жасай білуі қажет. Мәселен, бастауыш сынып жасындағы балаларға ойын мен дене терапиясы үйлесімді қолданылса, жасөспірімдермен шығармашылық бағыттағы жұмыс (поэзия, эссе, бейнефильм түсіру, музыкалық импровизация) аса жоғары нәтиже береді. Ал ересектермен жүргізілетін жұмыстарда денемен жұмыс, тыныс алу техникасы мен визуализация әдістерін шығармашылық элементтермен ұштастыру психоэмоциялық тепе-теңдікті қалпына келтіруде маңызды рөл атқарады.

Педагог-психологтың міндеті – баланың немесе жасөспірімнің ішкі жан күйіне терең үңіле отырып, онымен серіктес қарым-қатынас орнату, сол арқылы қауіпсіз әрі сенімді терапиялық кеңістік қалыптастыру. Бұл кеңістікте бала өзін қабылданған, түсінілген және маңызды сезінуі қажет. Дене, ойын және шығармашылық элементтері арқылы бұл кеңістік шынайы әрі емдік күшке ие бола бастайды. Сонымен қатар аталған әдістердің біріктірілуі, қазіргі инклюзивті білім беру жағдайында ерекше қажеттіліктері бар балалармен жұмыс жүргізуде де өте тиімді. Мұндай жағдайда дәстүрлі әдістердің шектеулілігі көрініп, балама жолдарға жүгіну қажеттілігі туындайды.

Халықаралық тәжірибелер мен ғылыми зерттеулер де бұл әдістердің тиімділігін дәлелдеуде. Мысалы, Вильгельм Райхтың дене психотерапиясы, Александр Лоуэннің биоэнергетикалық терапиясы, Дональд Винникоттың ойын теориясы, Натали Роджерс бастаған шығармашылық бағыттағы психотерапия – барлығы да осы идеяның ғылыми негіздерін қаласа, отандық психологтар – А.И. Захаров, Л.С. Выготский, Ж.А. Аймауытов сынды ғалымдар шығармашылық және эмоциялық процестердің дамуындағы ойын мен көркем әрекеттің маңызын ерекше атап өткен.

Қорытындылай келе, педагог-психологтың кәсіби шеберлігі оның теориялық дайындығымен қатар, интуитивтік сезімталдығы, адам жанына деген нәзік көзқарасы және креативті ойлауымен өлшенеді. Дене терапиясы, ойын және шығармашылық – тек әдістер жиынтығы ғана емес, бұл — тұлғаға жан-жақты көмектесудің, оның ішкі әлеуетін ашудың, әрі эмоционалдық тепе-теңдігін қалпына келтірудің жолдары. Сондықтан бұл әдістерді педагог-психологтардың кәсіби тәжірибесіне енгізу – баланың толыққанды дамуына және қоғамдағы психологиялық мәдениеттің артуына зор үлес қосары сөзсіз.

Пайдаланылған әдебиеттер

1. Коркина М.В. Психосоматические расстройства: теория, диагностика, коррекция. — СПб.: Речь, 2004. — 304 с.
2. Куликов Л.В. Основы психологического консультирования и психотерапии. — СПб.: Питер, 2016. — 288 с.
3. Жанказина Р.Ж. Психологияны оқыту әдістемесі. — Алматы: Қазақ университеті, 2019. — 210 б.
4. Петрова А.А. Игра как метод психокоррекции в детском возрасте. — Москва: Академический проект, 2012. — 184 с.

Солодовник Олеся Анатольевна

Воспитатель

ГККП "Детский сад "Достык" города Кокшетау при отделе образования по городу Кокшетау
управления образования Акмолинской области

ЛОГОСКАЗКИ - КАК МЕТОД КОРРЕКЦИИ РЕЧЕВЫХ НАРУШЕНИЙ У ДОШКОЛЬНИКОВ

Аннотация: в статье рассмотрены теоретические и практические аспекты применения логосказок как эффективного метода коррекции речевых нарушений у дошкольников. Раскрывается психологический механизм воздействия сказочного сюжета на развитие речи, анализируются виды логосказок (артикуляционные, фонематические, лексические, грамматические), описываются методические рекомендации по их использованию в работе воспитателя и логопеда. Подчёркивается значимость эмоционально-игровой мотивации, вовлечения родителей и интеграции логосказок с другими видами деятельности (музыкальной, изобразительной, театрализованной). Приводятся данные современных исследований о влиянии логосказок на развитие когнитивных процессов и мелкой моторики. Делается вывод о том, что логосказки являются универсальным коррекционно-развивающим средством, обеспечивающим не только формирование правильной речи, но и гармоничное развитие личности ребёнка, его социализацию и успешную подготовку к школьному обучению.

Ключевые слова: логосказка, коррекция речи, дошкольный возраст, речевые нарушения, артикуляционная гимнастика, фонематический слух, развитие речи, игровая деятельность, мотивация, интеграция методов, эмоциональное развитие, социализация.

В последние годы специалисты отмечают рост числа детей дошкольного возраста с речевыми нарушениями. Нарушения речи, такие как общее недоразвитие речи, фонетико-фонематическое недоразвитие, дислалия, дизартрия и задержка речевого развития, оказывают негативное влияние не только на коммуникативные навыки ребёнка, но и на его когнитивное развитие, формирование мышления, памяти и внимания. Своевременное выявление и коррекция речевых нарушений является важной задачей педагогов, логопедов и воспитателей. Особое место в системе коррекционно-развивающей работы занимают игровые методы, которые позволяют ребёнку естественным образом включаться в процесс формирования речи. Одним из таких эффективных методов являются логосказки – особый вид коррекционных сказок, направленных на развитие и исправление речи.

Логосказки представляют собой синтез художественного текста и логопедической технологии, где каждый элемент сказочного повествования подчинён конкретной коррекционной задаче. Использование сказочной формы позволяет создать эмоционально насыщенную среду, в которой ребёнок не чувствует себя на занятии, а переживает интересные

приключения вместе с персонажами. Такое погружение способствует активизации речевой деятельности, формированию положительной мотивации и устранению речевого барьера. Сказка стимулирует работу воображения, развивает ассоциативное мышление, помогает ребёнку понять причинно-следственные связи и учит выражать свои мысли связно и последовательно.

Эффективность логосказок объясняется их воздействием на эмоционально-волевую сферу ребёнка. Дети охотно участвуют в инсценировках, подражают героям, повторяют речевые образцы, выполняют артикуляционные упражнения в игровой форме. Сказочный сюжет снижает тревожность и страх неудачи, которые нередко сопровождают детей с речевыми нарушениями, создаёт атмосферу доверия и успеха. Благодаря этому ребёнок легче усваивает новые речевые модели, быстрее автоматизирует звуки, активнее использует речь в общении.

Логосказки могут быть различными по содержанию и цели. Артикуляционные сказки используются для постановки и автоматизации звуков: персонажами становятся язык, губы, зубы, которые выполняют упражнения, а ребёнок повторяет их движения. Фонематические сказки помогают развивать слуховое восприятие, учат различать сходные звуки и правильно реагировать на звуковые сигналы. Лексические сказки направлены на расширение словарного запаса, знакомят детей с новыми предметами и явлениями, способствуют формированию активного и пассивного словаря. Грамматические сказки помогают закреплять правильное употребление форм слов, строить грамматически верные предложения. Сказки на развитие связной речи стимулируют умение пересказывать, придумывать собственные истории, развивают монологическую и диалогическую речь.

Методика работы с логосказками предполагает несколько этапов: подготовительный, основной и заключительный. На подготовительном этапе воспитатель знакомит детей с героями сказки, создаёт мотивацию, обсуждает тему. Основной этап включает чтение или инсценировку сказки, выполнение речевых и артикуляционных упражнений, диалоги с персонажами. На заключительном этапе дети пересказывают сюжет, придумывают новые окончания, разыгрывают сценки, что способствует закреплению речевых навыков. Важно, чтобы логосказка была краткой, яркой, доступной по содержанию, с чёткими речевыми образцами.

Для повышения эффективности логосказок воспитателю рекомендуется использовать наглядность: игрушки, куклы, карточки с изображениями персонажей. Желательно сочетать сказку с музыкальным сопровождением, ритмическими движениями, элементами театрализации. Такой комплексный подход активизирует разные виды восприятия – слуховое, зрительное, кинестетическое, что особенно важно для детей с речевыми нарушениями.

Практика показывает, что регулярное использование логосказок в образовательном процессе приводит к положительным результатам: улучшается звукопроизношение, увеличивается словарный запас, развивается грамматический строй речи, повышается уровень связности и выразительности высказываний. Кроме того, логосказки способствуют развитию социально-коммуникативных навыков: дети учатся взаимодействовать друг с другом, выражать эмоции словами, договариваться, слушать собеседника. Это благоприятно сказывается на их адаптации в детском коллективе и дальнейшем обучении в школе. Следует отметить, что логосказки имеют и коррекционно-профилактическое значение. Их можно использовать не только для детей с выраженными речевыми нарушениями, но и для всей группы с целью обогащения речевой среды, предупреждения вторичных нарушений и формирования интереса к устной речи. Воспитатель, владеющий методикой логосказок, получает эффективный инструмент для интеграции коррекционной и воспитательной работы, создавая условия для гармоничного речевого и личностного развития дошкольников.

Современные нейрopsихологические исследования показывают, что использование сказочных сюжетов активизирует не только речевые зоны мозга, но и структуры, отвечающие за эмоциональную регуляцию, память и мотивацию. Во время восприятия логосказки ребёнок

не просто слушает текст, но и мысленно «проигрывает» сюжет, что стимулирует работу зеркальных нейронов. Эти нейроны отвечают за имитацию действий и формирование новых двигательных и речевых программ. Поэтому выполнение артикуляционных упражнений в контексте сказки оказывается более успешным, чем при механическом повторении движений.

Также отмечается положительное влияние логосказок на развитие мелкой моторики. Если включать в сказочный сюжет элементы пальчиковой гимнастики, манипуляции с мелкими предметами или рисование по мотивам сказки, это дополнительно стимулирует речевые центры мозга. Таким образом, логосказка становится мультисенсорной технологией, где задействованы слух, зрение, тактильные ощущения и двигательная активность.

Новая тенденция в логопедической практике – создание мультимедийных логосказок, когда педагог использует аудио- и видеоматериалы, интерактивные презентации, анимации. Это особенно эффективно для детей с задержкой речевого развития и сниженной познавательной активностью, так как цифровой формат повышает интерес, облегчает запоминание и даёт возможность многократно проигрывать материал.

Важным направлением является вовлечение родителей в процесс работы с логосказками. Совместное проигрывание сказок дома, обсуждение сюжетов, придумывание собственных историй укрепляют эмоциональный контакт ребёнка с родителями и делают коррекцию речи более систематичной. Педагогу рекомендуется проводить мастер-классы для родителей, демонстрировать приёмы инсценировки логосказок и давать домашние задания в игровой форме. Кроме того, логосказки можно интегрировать с другими образовательными областями. Например, в процессе экологического воспитания можно придумывать сказки о животных и растениях, одновременно закрепляя правильное произношение звуков. На музыкальных занятиях логосказки можно сопровождать песенками и ритмическими движениями, что помогает развивать чувство ритма и темп речи.

В заключение стоит подчеркнуть, что логосказки – это не просто художественные тексты, а методическое средство, требующее профессиональной подготовки и творческого подхода педагога. Грамотный подбор сказочного материала, учет возрастных и индивидуальных особенностей детей, систематичность работы и её эмоциональная насыщенность обеспечивают высокую результативность коррекционного процесса. Использование логосказок позволяет сделать процесс коррекции речи интересным, мотивирующим и эффективным, способствует успешному речевому развитию каждого ребёнка, его уверенности в собственных силах и полноценной социализации.

Использованные литературы:

1. Мастюкова Е.М. Коррекционная педагогика: основы и методики. – Москва: Владос, 2021.
2. Ушакова О.С. Развитие речи дошкольников: методические рекомендации для педагогов. – Санкт-Петербург: Детство-Пресс, 2020.
3. Серебрякова Н.В. Логопедическая ритмика и сказкотерапия в работе с детьми. – Москва: Просвещение, 2019.
4. Бабина Г.В. Игровые технологии в коррекционной работе логопеда. – Екатеринбург: Урал. гос. пед. ун-т, 2022.
5. Асылбекова А.К. Ерте жастағы балалардың сөйлеу тілін дамыту әдістемесі. – Алматы: Қазақ университеті, 2023.

Байлиева Айнура Берекеевна

Қазақ тілі мен әдебиеті пәні мұғалімі

"Жамбыл облысы әкімдігінің білім басқармасы Байзақ ауданының білім бөлімінің
 Ғани Мұратбаев атындағы гимназиясы" коммуналдық мемлекеттік мекемесі

МӘТІН ЖАЗУ ШЕБЕРІ

Аңдатпа

Қазіргі таңда Қазақстан Республикасының білім беру жүйесінде жүргізіліп жатқан реформалардың басты бағыты – оқыту мазмұнын жаңарту және оны халықаралық стандарттарға сәйкестендіру. 2024–2025 оқу жылына арналған әдістемелік-нұсқау хатта атап көрсетілгендей, оқу процесінде білім алушылардың тек білімді меңгеруі ғана емес, сонымен қатар олардың шығармашылық қабілетін дамыту, ұлттық құндылықтарға баулу және тілдік құзыреттілігін арттыру – негізгі мақсат болып отыр.

Осы есепте орыс тілінде оқитын 9-сынып оқушыларына арналған «Қазақ тілі» пәнін тереңдетіп оқыту бағдарламасының мазмұны, ерекшелігі, жаңашылдығы мен күтілетін нәтижелері қарастырылады. Есеп бағдарламаны әзірлеу барысында пайдаланылған нормативтік құжаттарға, әдістемелік ұсыныстарға және оқыту тәжірибесіне сүйене отырып жасалды.

Бағдарламаны әзірлеу негіздері:

Бағдарлама төмендегі нормативтік-құқықтық құжаттарға сәйкес дайындалды:

- Қазақстан Республикасының 2007 жылғы 27 шілдедегі №39-III «Білім туралы» Заңы (06.05.2020 ж. толықтыруларымен);
- ҚР Оқу-ағарту министрінің 2022 жылғы 27 тамыздағы №382 бұйрығы «Бастауыш, негізгі орта және жалпы орта білім деңгейлерінің жалпы білім пәндері мен таңдау курстары бойынша үлгілік оқу бағдарламаларын бекіту туралы»;
- «2024–2025 оқу жылында Қазақстан Республикасының орта білім беру ұйымдарында оқу-тәрбие процесін ұйымдастырудың ерекшеліктері туралы» Әдістемелік нұсқау хат.

Осы құжаттарға сүйене отырып, бағдарлама орыс сыныптарында оқитын оқушылардың жас ерекшелігіне, қазақ тілін меңгеру деңгейіне және коммуникативтік қажеттіліктеріне сәйкес құрастырылды.

Бағдарламаның мақсаты:

Бағдарламаның негізгі мақсаты – орыс тілінде оқитын 9-сынып оқушыларына мәтін мен стильдің ерекшеліктерін меңгерту арқылы қазақ тілінде сауатты, логикалық және мәдениетті қарым-қатынас жасау дағдыларын дамыту.

Мақсатқа жету үшін мынадай міндеттер айқындалды:

1. Мәтіннің мәнін, құрылымын және түрлерін оқушыларға түсіндіру;
2. Стиль түрлерінің ерекшеліктерін үйрету және оларды тәжірибеде қолдануға машықтандыру;
3. Жазу дағдыларын жетілдіру: жоспарлау, жазу, редакциялау;
4. Ұлттық салт-дәстүрлерге негізделген мәтіндер арқылы оқушылардың мәдени-танымдық көкжиегін кеңейту;
5. Қазақ тілінде ауызша және жазбаша қарым-қатынас жасау қабілетін арттыру.

Бағдарламаның өзектілігі:

Қазіргі ақпараттық қоғам жағдайында тілдік сауаттылық пен тиімді коммуникация кәсіби де, әлеуметтік те тұрғыдан аса маңызды. Орыс сыныптарында оқитын оқушылардың қазақ тілінде еркін қарым-қатынас жасауы – елдегі көптілділік саясатының негізгі талаптарының бірі.

Мәтін мен стильді меңгерту оқушыларға мынадай мүмкіндіктер береді:

- Ақпаратты талдау, салыстыру, жүйелеу;
- Өз ойын анық, қысқа әрі дәл жеткізу;
- Қазақ тілінде әртүрлі стильде мәтін құрастыру;
- Ұлттық құндылықтарды танып-білу арқылы мәдениетаралық қарым-қатынасты

дамыту.

Бағдарламаның жаңашылдығы:

Бағдарламаның басты жаңашылдығы – қазақ тілін оқытуды тек грамматикалық құрылымдарды меңгерумен шектемей, мәтін және стиль арқылы кешенді түрде дамыту.

Жаңашылдық төмендегі бағыттарда көрінеді:

. Мәтін талдау жұмыстары ұлттық салт-дәстүрлерге негізделген мәтіндер арқылы жүргізіледі;

2. Әр стиль түрі нақты өмірлік жағдаяттарға байланысты меңгертіледі (мысалы, ресми стиль – өтініш, арыз жазу, публицистикалық стиль – мақала жазу т.б.);

3. Жазу дағдыларын дамыту жүйелі үш кезеңмен іске асады: жоспарлау – жазу – редакциялау;

4. Практикалық жұмыстар әр тоқсан соңында жүргізіліп, оқушылардың алған білімдерін бекітуге бағытталады.

Бағдарламаның мазмұны:

Бағдарлама төмендегі тақырыптық бөлімдерден тұрады:

- . Кіріспе (2 сағат)
 - Мәтін ұғымы, қоғамдағы рөлі;
 - Стильдің анықтамасы, мәтінге әсері.
- 2. Мәтіннің түрлері (5 сағат)
 - Әдеби мәтіндер (поэзия, проза, драматургия);
 - Ғылыми мәтіндер (мақалалар, зерттеулер);
 - Кәсіби мәтіндер (құжаттар, сипаттамалар);
 - Журналистикалық мәтіндер (репортаж, мақала);
 - Күнделікті мәтіндер (әңгіме, хат, әлеуметтік желідегі жазбалар).
- 3. Мәтіннің құрылымы (5 сағат)
 - Тақырып, идея, бөлімдер;
 - Логикалық құрылымдау.
- 4. Стиль түрлері (0 сағат)
 - Ресми стиль;
 - Көркем әдеби стиль;
 - Публицистикалық стиль;
 - Ғылыми стиль;
 - Ауызекі сөйлеу стилі.
- 5. Жазу дағдылары (5 сағат)
 - Жоспарлау, жазу, редакциялау;
 - Стильді дұрыс таңдау;
 - Тілдік құралдарды қолдану.
- 6. Мәтіндерді талдау (3 сағат)
 - Әдеби мәтіндер: кейіпкер, сюжет, стиль;
 - Ғылыми мәтіндер: аргумент, дәлел, құрылым;
 - Журналистикалық мәтіндер: фактілер, пікір, көзқарас.
- 7. Практикалық жұмыстар (4 сағат)
 - Шығармашылық әңгіме немесе өлең жазу;
 - Ғылыми мақаланың құрылымын жасау;
 - Журналистік материал дайындау;
 - Мәтіндерді редакциялау.

Күтілетін нәтижелер:

Бағдарлама нәтижесінде оқушылар:

1. Мәтіннің түрлері мен құрылымын ажырата алады;
2. Жазу барысында стильдік ерекшеліктерді сақтайды;
3. Өз ойын логикалық әрі дәлелді түрде жеткізеді;
4. Қазақ тілінде ауызша және жазбаша қарым-қатынас жүргізе алады;
5. Жазба жұмыстарын редакциялап, жетілдіре алады;
6. Әртүрлі стильде мәтін құрастыру қабілетін дамытады.

Практикалық маңызы:

Бұл бағдарлама оқушылардың тілдік құзыреттілігін арттырып қана қоймай, олардың ұлттық құндылықтарға деген көзқарасын да қалыптастырады. Мәтіндер арқылы салт-дәстүрді үйрену – жастардың рухани дамуына ықпал етеді. Сонымен қатар жазу дағдылары кәсіби салада да, күнделікті өмірде де қажетті коммуникациялық қабілеттерді дамытады.

Қорытынды

Жалпы алғанда, бағдарлама орыс тілінде оқитын оқушылардың қазақ тілін меңгеру деңгейін арттыруға, мәтін мен стильді дұрыс қолдануға, өз ойын сауатты жеткізуге бағытталған. Бұл бағдарлама заманауи қоғамның талаптарына сай келіп, оқушылардың болашақта кәсіби және әлеуметтік өмірде табысты болуына ықпал етеді.

Жусупова Жанна Мухаметжановна

Тәрбиеші

Қарағанды облысы білім басқармасының Қарағанды қаласы білім бөлімінің
"Балапан" бөбекжайы" коммуналдық мемлекеттік қазыналық кәсіпорыны

АДАЛ АЗАМАТТЫ КІРІКТІРУ

Аннотация. Мақалада мектепке дейінгі білім беру ұйымдарында экологиялық тәрбие арқылы адал азаматты кіріктіру мәселесі қарастырылады. Қазіргі қоғамда табиғатты қорғау, экологиялық мәдениетті қалыптастыру, балаларға табиғи ресурстарға ұқыпты қарауды үйрету арқылы адамгершілік құндылықтарды дарыту өзекті болып отыр. Балабақша жасындағы балалардың табиғатқа деген сүйіспеншілігін ояту, қоршаған ортаны бағалай білу, табиғатты аялау арқылы адалдық, әділдік, еңбекқорлық сияқты қасиеттерді қалыптастырудың маңыздылығы айқындалады. Жас ұрпақтың экологиялық дүниетанымын дамыту барысында тәрбиеші тұлғасы негізгі рөл атқарады, себебі экологиялық білім беру тек қана ақпаратпен шектелмей, күнделікті тәжірибеде іс-әрекетке ұласуы тиіс. Мақалада экологиялық бағыттағы тәрбиенің ғылыми негіздері мен педагогикалық-психологиялық ерекшеліктері талдана отырып, адал азамат тұлғасын қалыптастырудағы рөлі ашылады.

Кілт сөздер: адал азамат, экологиялық тәрбие, мектепке дейінгі білім, табиғатты қорғау, экологиялық мәдениет, құндылықтар, тәрбиеші рөлі.

Қоғамның болашағы жас ұрпақтың қолында екендігі баршаға аян. Жас ұрпақтың бойына адалдық, әділдік, еңбекқорлық, ізгілік, табиғатты қорғауға деген сүйіспеншілік қасиеттерін сіңіру – қазіргі таңда ең маңызды міндеттердің бірі болып табылады. «Адал азаматты кіріктіру» ұғымы тәрбиенің кешенді мазмұнын қамтиды, ол тұлғаның тек моральдық-адамгершілік қырларын дамытумен шектелмей, оның әлеуметтік жауапкершілігін, экологиялық мәдениетін, азаматтық борышын сезінумен тікелей байланысты. Әсіресе, мектепке дейінгі жастағы балаларды тәрбиелеу барысында бұл мәселе ерекше өзектілікке ие.

Себебі баланың дүниетанымдық негіздері, құндылықтарға деген қатынасы, қоршаған ортаға көзқарасы дәл осы кезеңде қаланады.

Экологиялық тәрбие – табиғатты сүюге, қорғауға, аялауға, оның ресурстарын тиімді пайдалануға, сонымен қатар өз іс-әрекетіне жауапкершілікпен қарауға баулитын кешенді үрдіс. Бала табиғатты тек сыртқы әлем ретінде қабылдап қоймай, оны өзінің өмірімен, болашағымен байланыстыра алғанда ғана шынайы экологиялық мәдениет қалыптасады. Мұндай мәдениет адал азаматтың басты сипаты болып саналады. Балабақшада жүргізілетін табиғатпен байланысты ойындар, тәжірибелік тапсырмалар, серуендер, гүл отырғызу, құстарға жем беру сияқты әрекеттер балаларға үлкен тәрбие береді. Бұл іс-әрекеттер арқылы бала тек табиғат құбылыстарын танып қоймайды, сонымен қатар адалдық пен қамқорлық сезімін бойына сіңіреді.

Тәрбиелеу барысында тәрбиешінің рөлі айрықша. Тәрбиеші әрбір сабақты экологиялық мазмұнмен толықтыра отырып, балаларды адалдыққа үйретеді. Мысалы, балаға өсімдікті сындырмай, оны күтіп-баптаудың, суарудың, қоршаған ортаны ластамаудың маңызын түсіндіру арқылы ол табиғатқа деген қамқорлықты үйренеді. Бұл қамқорлық уақыт өте келе өзге адамдарға деген адалдық пен әділеттілікке айналады. Яғни экологиялық тәрбие арқылы берілген құндылықтар тұлғаның адамгершілік қасиеттерімен тікелей астасып жатады.

Адал азаматты кіріктіруде экологиялық ойындардың орны ерекше. Әрбір ойын баланың қиялын дамытып қана қоймай, табиғатқа жақындастырады. Мәселен, «Орман достары», «Жануарларды қорғаймыз», «Гүлдер әлемінде» секілді ойындарда балалар табиғаттың әрбір бөлшегін сезіне отырып, оның қадір-қасиетін түсінеді. Сонымен бірге ұжымдық жұмыс арқылы достық, әділдік, ынтымақтастық сезімдері де дамиды. Бұл – адал азаматтықтың негізі.

Балалардың экологиялық дүниетанымын қалыптастыру тек қана табиғатқа қатысты білім берумен шектелмейді. Ол баланың күнделікті өмірінде адал әрекеттер жасауға бейімделуімен тығыз байланысты. Мысалы, балаларға қоқысты сұрыптауды үйрету арқылы біз оларға тек экологиялық дағды ғана емес, сонымен бірге тәртіптілік, жауапкершілік, әділдік қасиеттерін сіңіреміз. Балабақша қабырғасынан бастап балалардың бойында осындай дағдыларды қалыптастыру – олардың өмір бойғы ұстанымдарына айналуы ықтимал.

Бүгінгі таңда қоғамда «жасыл мәдениет» ұғымы кеңінен таралып келеді. Бұл ұғымның мәні – адамның табиғатпен үйлесімді өмір сүруі, табиғи ресурстарды үнемдеп пайдалана отырып, қоршаған ортаға зиян келтірмеу. Егер бала балабақшада осы қағидаларды түсініп, бойына сіңірсе, ол ертеңгі күні қоғамда адал азамат болып қалыптасады. Тәрбиешілердің міндеті – осы құндылықтарды жүйелі түрде балаға жеткізу, оны тек сөз жүзінде емес, нақты әрекеттер арқылы көрсете білу.

Адал азаматты қалыптастыруда экологиялық тәрбие мен моральдық-адамгершілік құндылықтардың өзара байланысы айрықша. Мысалы, табиғатқа зиян тигізбеу – адалдықтың бір көрінісі. Табиғи байлықты орнымен пайдалану – әділдікке әкеледі. Өсімдік пен жануарға қамқор болу – мейірімділіктің белгісі. Осындай байланыстарды балаға түсіндіру арқылы біз оның ой-өрісін кеңейтіп қана қоймай, тұлғалық қасиеттерін де жетілдіреміз.

Баланың табиғатқа деген қатынасын қалыптастыруда халықтық педагогиканың рөлі зор. Қазақ халқы ежелден табиғатпен етене өмір сүріп, оны қастерлеп, әрбір табиғи құбылысты тәрбиелік мәнге ие деп санаған. «Ағаш жапырағымен көрікті, адам ұрпағымен көрікті», «Су ішкен құдығыңа түкірме» сияқты мақал-мәтелдер табиғатты аялау мен адалдық ұғымының ажырамас байланысын көрсетеді. Мұндай халық даналығын балабақшада қолдану балаларға экологиялық және адамгершілік құндылықтарды қатар дарытады. Тәрбиеші ауыз әдебиеті үлгілерін, ертегілерді, жұмбақтар мен мақал-мәтелдерді сабақ мазмұнына енгізу арқылы балаға табиғат пен адалдықты қатар үйретеді.

Сонымен қатар қазіргі заманда экологиялық тәрбиені тек дәстүрлі әдістермен емес, заманауи технологиялармен де жүзеге асыруға болады. Мысалы, балаларға арналған мультимедиялық бағдарламалар, экологиялық бағыттағы анимациялар, интерактивті ойындар арқылы табиғат құбылыстарын таныстыру олардың ой-өрісін кеңейтеді. Мұндай тәсілдер

балаларды қызықтыра отырып, экологиялық мәдениетті қалыптастырудың тиімді құралына айналады. Цифрлық ортаға бейімделген бүгінгі баланың қызығушылығын ескеру тәрбиенің нәтижелілігін арттырады.

Экологиялық тәрбие тек балабақша қабырғасымен шектелмей, отбасы мен қоғам тарапынан да жалғасын табуы тиіс. Балабақшадағы білім мен тәрбие ата-ананың күнделікті үлгісімен ұштасқанда ғана балада тұрақты дағды қалыптасады. Мысалы, ата-ананың үйде қоқысты сұрыптауы, суды үнемдеуі, өсімдіктерді күтіп-баптауы балаға тікелей әсер етеді. Тәрбиеші ата-анамен байланыс орната отырып, экологиялық мәдениетті бірге қалыптастыруға күш салуы қажет.

Жаһандық деңгейде экологиялық дағдарыстардың артып отырғаны белгілі: климаттың өзгеруі, ауа мен судың ластануы, ормандардың жойылуы сияқты мәселелер бүкіл адамзатқа ортақ қауіпке айналуға. Осындай жағдайда жас ұрпақты ерте жастан табиғатты қорғауға баулу – стратегиялық маңызы бар міндет. Егер балабақша жасынан бастап бала табиғатты қорғаудың мәнін түсінсе, ол ертенгі күні адал, жауапты, саналы азамат болып қалыптасады.

Тәрбие барысында эстетикалық тәрбие мен экологиялық құндылықтарды ұштастыру да маңызды. Табиғаттағы сұлулықты сезіну арқылы балада әсемдікке, тазалыққа, үйлесімге деген сүйіспеншілік қалыптасады. Бұл сүйіспеншілік уақыт өте келе адамның мінез-құлқына әсер етіп, оның өмірлік ұстанымына айналады. Баланың табиғат көріністерін сурет салу, ән айту, өлең жаттау арқылы бейнелеуі – оның ішкі жан дүниесін байытып, адалдыққа тәрбиелейді.

Болашақта экологиялық бағыттағы білім мен тәрбие жүйелі жүргізілсе, адал азамат ұғымы тек моральдық қасиетпен шектелмей, оның әлеуметтік-экологиялық жауапкершілігімен толықтырылады. Яғни адал азамат – тек шыншыл, әділ ғана емес, сонымен қатар табиғатты қорғаушы, қоршаған ортаға зиян тигізбеуші, өзінің және қоғамының болашағы үшін жауапты тұлға.

Ғылым мен тәжірибе көрсеткендей, ерте жастағы балаларға экологиялық тәрбие беру олардың болашақтағы мінез-құлқына зор әсер етеді. Мектепке дейінгі кезеңде алған әсерлер тұлғаның өмір бойғы бағыт-бағдарына ықпал етеді. Сондықтан адал азаматты кіріктіруде бұл кезең шешуші рөл атқарады. Балабақшада табиғатпен тығыз байланыста өткізілген әрбір сабақ, әрбір іс-шара баланың жадында ұзақ сақталады.

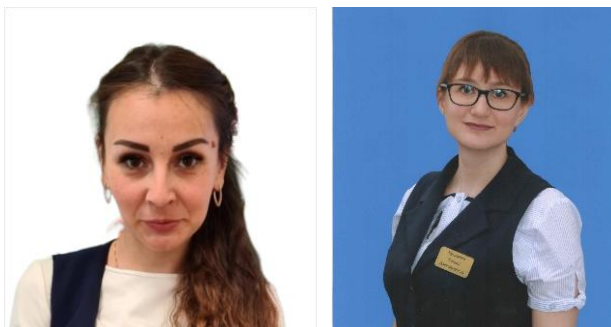
Осы тұрғыдан алғанда, тәрбиешілерге үлкен жауапкершілік жүктеледі. Олар тек білім беруші ғана емес, балаларға үлгі болатын тұлға болып табылады. Тәрбиеші табиғатқа қалай қарайды, қоқысты қайда тастайды, өсімдікті қалай күтеді – мұның бәрін бала байқап, қайталайды. Сол себепті экологиялық бағыттағы тәрбиенің басты қағидалары тәрбиешінің күнделікті әрекетімен тығыз байланысты.

Қорытындылай келгенде, «Адал азаматты кіріктіру» идеясы экологиялық тәрбиемен тікелей ұштасып жатыр. Балабақшада экологиялық құндылықтарды қалыптастыру арқылы біз жас ұрпаққа адалдық, әділеттілік, қамқорлық, жауапкершілік қасиеттерін дарытамыз. Мұндай ұрпақ ертең қоғамда табиғатты да, адамды да аялауға қабілетті, елінің адал азаматы болып өседі.

Пайдаланылған әдебиеттер

1. Қалиев С. «Этнопедагогика және экологиялық тәрбие». – Алматы: Рауан, 2018.
2. Сейсенбаева Ә. «Балабақшадағы экологиялық тәрбие негіздері». – Нұр-Сұлтан: Фолиант, 2020.
3. UNESCO. "Education for Sustainable Development Goals: Learning Objectives". – Paris: UNESCO, 2017.
4. OECD. "Early Childhood Education and Care Policy Review". – Paris: OECD Publishing, 2019.

Бибулатова Анжелика Руслановна, учитель математики
Кравченко Ксения Александровна, учитель математики и информатики
 КГУ «Школа-гимназия г.Тобыл отдела образования Костанайского района»
 Управления образования акимата Костанайской области

3D-МОДЕЛИРОВАНИЕ И 3D-ДИЗАЙН НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ КАК ФАКТОР ФОРМИРОВАНИЯ ПРАКТИЧЕСКИХ НАВЫКОВ И РАЗВИТИЯ ФУНКЦИОНАЛЬНОЙ ГРАМОТНОСТИ ОБУЧАЮЩИХСЯ

Аннотация

В статье рассматривается роль 3D-моделирования и 3D-дизайна на уроках математики в школах Республики Казахстан. Показано, что использование цифровых технологий способствует развитию функциональной грамотности, критического мышления и практических навыков учащихся. На основе анализа педагогического опыта описаны примеры применения 3D-инструментов (SketchUp, GeoGebra 3D, Blender) при изучении тем «Объемы тел», «Координатная геометрия», «Пропорции», «Функции». Особое внимание уделено проектной деятельности, межпредметным связям и формированию цифровой компетентности школьников. Делается вывод о необходимости интеграции 3D-технологий в образовательный процесс для повышения мотивации и подготовки учащихся к современным профессиям

***Ключевые слова:** 3D-моделирование, 3D-дизайн, функциональная грамотность, практические навыки, математика, Казахстан, SketchUp, цифровая компетентность.*

Введение

Современное образование в Республике Казахстан ориентировано на развитие функциональной грамотности учащихся, что закреплено в стратегических документах и образовательных стандартах. В условиях цифровизации особое значение приобретают инновационные технологии, способные связать теоретическое знание с реальными ситуациями. Одним из таких инструментов является 3D-моделирование и 3D-дизайн, позволяющие использовать математику для проектирования предметов и пространств, формируя у школьников навыки критического мышления, пространственного воображения и цифровой компетентности.[]

Теоретические основы применения 3D-моделирования

Функциональная грамотность в математике подразумевает способность применять знания для решения задач в новых условиях, интерпретировать данные, использовать цифровые ресурсы. 3D-моделирование способствует:

- переводу абстрактных геометрических понятий в наглядные образы;
- организации проектной и исследовательской деятельности;

• развитию метапредметных умений (работа в команде, креативность, ИКТ-компетентность);

• формированию практических навыков вычислений (площадь, объем, масштаб).

Таким образом, 3D-дизайн становится связующим звеном между школьной математикой и будущими профессиями, востребованными в Казахстане: архитектор, инженер, программист, дизайнер.[2]

Практическая значимость 3D-дизайна на уроках математики

Применение 3D-дизайна позволяет учащимся видеть прямую связь математики с инженерией, архитектурой, дизайном и повседневной жизнью. Например:

• при изучении темы «Объемы и площади поверхностей тел» учащиеся создают 3D-модели куба, пирамиды или цилиндра в SketchUp и сравнивают расчетные и компьютерные данные;

• в теме «Координатная геометрия» школьники строят 3D-графики функций, анализируют сечения и симметрии;

• в разделе «Пропорции и подобие» проектируют здания или мебель в масштабе, что развивает инженерное мышление;

• при изучении тригонометрии моделируют реальные конструкции (например, наклонные плоскости, крыши, мосты).

Пример урока «Моделирование мебели в SketchUp»

Учитель применяет следующие приёмы:

• мотивация: вопрос «Какая мебель в комнате занимает больше всего места?»;

• обсуждение: понятие масштаба и его значение при проектировании;

• задания: вычисление площади и периметра мебели (кровать 2×,6 м; стол 20×60 см);

• моделирование: построение стола (Rectangle + Push/Pull, копирование ножек); создание кровати (основание + изголовье, добавление подушки, применение материалов);(рис.)

(Рисунок)

• разноуровневые задания:

• Уровень А — модель стола;

• Уровень В — стол и кровать с расчетом площади и объёма;

• Уровень С (проект) — создание комнаты и расстановка мебели с анализом свободного пространства.

Влияние на развитие функциональной грамотности

Внедрение 3D-моделирования способствует:

1. **Познавательной грамотности** – умению анализировать информацию и применять математику в новых ситуациях.

2. **Информационно-цифровой грамотности** – освоению программных продуктов и навыкам 3D-дизайна.

3. **Коммуникативной грамотности** – работе в группах при проектных заданиях и защите результатов.

4. **Практической грамотности** – переносу знаний в реальную жизнь (расчет строительных материалов, проектирование предметов быта).[3]

Примеры из педагогической практики

• В 8 классе на уроке по теме «Цилиндр» учащиеся проектируют макет стакана в SketchUp, вычисляют его объём и сравнивают с фактическим.

• В 9 классе при изучении «Пирамид» школьники создают 3D-модель юрты, исследуя её геометрические свойства, что способствует формированию этнокультурной компетентности.

• В 0 классе при изучении «Функций и графиков» учащиеся используют GeoGebra 3D или Blender для построения графиков в пространстве.

Эти задания делают уроки интерактивными, обеспечивают межпредметные связи с информатикой, технологией, историей и искусством.[4]

Заключение

Использование 3D-моделирования и 3D-дизайна на уроках математики является важным инструментом развития функциональной грамотности и практических навыков учащихся в Казахстане. Оно позволяет соединять теорию с практикой, развивать цифровые компетенции, формировать готовность к инженерно-техническим профессиям, усиливать мотивацию и интерес к математике. Внедрение 3D-технологий отвечает задачам современной образовательной политики и способствует подготовке конкурентоспособного поколения.[5]

Литература

1. Назарбаев Н. Послание народу Казахстана «Казахстан-2050: Новый политический курс состоявшегося государства». – Астана, 202.

2. OECD. PISA 2022 Results. – Paris: OECD Publishing, 2023.

3. Кабдолова С.А. Инновационные технологии в обучении математике. – Алматы: Қазақ университеті, 202.

4. Abildina, S., Kunanbayeva, S. Digital Competence in Kazakhstani Education: Challenges and Prospects. Education and Information Technologies, 2022.

5. Турсунов А.Б. Применение 3D-моделирования в школьной математике: опыт и перспективы. – Нур-Султан: Фолиант, 2020.

Бегенова Жанар Амантаевна

Тәрбиеші

"Қарлығаш" бөбекжай-бақшасы
Жамбыл облысы, Меркі ауданы

«СИҒЫРЛЫ ТЕАТР ӘЛЕМІ»

Мақсаты: Ертегіні көріп, мұқият тындап, түрлі театр арқылы көрсете білуге үйрену.

Күтілетін нәтиже: Ертегіні көріп, мұқият тындап, түрлі театр арқылы көрсете алады.

Әдіс-тәсілдер: 4к молделі, миға шабуыл, сыни ойлау, АКТ, бағалау: «Алақан», мнемотехника әдісі.

Жылулық шеңбері:

Күнім күліп арайлы,
Тереземнен қарайды.
Достарыммен шеңберге,
Тұрғанымды қалайды.

- Енді орнымызға жайғасайық. Балалар біз балабақшада сендермен не істейміз?

- Ия біз сендермен балабақшада ойнаймыз, сабақ оқып серуенге шығамыз, түрлі ойын-сауық мерекелер өткіземіз, сонымен қатар қызықты ертегілер тыңдап, үйренеміз. (топқа балапан келеді.)

- Сәлеметсіңдер ме, балалар! Мен «Кішкентай, ақылды балапан» ертегісінен келдім. Сендер ол ертегіні білесіңдер ма?

- Жоқ біз ол ертегіні білмейміз.

Балапан: - Олай болса мен сендерге ертегіні ала келдім, көріңіздер. (таспаны береді, теледидардан ертегіні көреді.)

-Балалар ертегі ұнады ма?

-Балапан неден шықты?

-Балапанның анасы кім екен?

-Балапан анасын іздеп қандай жануарларға,құстарға барды?

-Неге балапанды ақылды дейді?

-Балалар,балапанмен біраз билеп,бойымызды сергітейік.

Сергіту сәті: «Чип, чип, шөжелерім»

-Балалар, енді үш түсті шеңбер арқылы үш топқа бөлінейік. Мен ертегіні айтып отырамын, әр топ осы ертегіні әр түрлі театр арқылы көрсетеді.

-ші топ қызыл түсті, ертегіні жапсыру арқылы көрсетеді.

2-ші топ сары түсті, ертегідегі кейіпкерлердің көлеңкесін тауып көрсетеді.

3-ші топ жасыл түсті,ертегіні целлофанның ішінен таяқша арқылы көрсетеді.

Балапан: -Рахмет сендерге балалар,мен өзім туралы ертегіні неше түрлі сикырлы театр арқылы көрдім. Маған өте ұнады. Менің қайтатын уақытым да болды, сендерге мына жұмыртқаны менің анам беріп жіберді (киндер береді,қоштасып кетеді.

Қортынды:

-Балалар, бізге не қонаққа келді?

-Қандай ертегіні көріп тамашаладық?

-Ертегіде қандай кейіпкерлер бар екен?

-Жарайсыңдар балалар, бүгін өте белсенді болдыңдар, енді өзімізді «алақан»арқылы бағалайық.

Омержанова Махаббат Арыстановна

Логопед, педагог-модератор
КГКП "Специальный детский сад № 52 города Павлодара"
г.Павлодар

ЛОГОПЕДИЧЕСКАЯ РАБОТА С ДЕТЬМИ С ОБЩИМ НЕДОРАЗВИТИЕМ РЕЧИ

Овладение речью способствует осознанию, планированию и регуляции поведения. Речевое общение создает необходимые условия для развития различных форм деятельности. Невнятная речь ребенка затрудняет его взаимоотношения с людьми и нередко накладывает отпечаток на его характер. В работах известных исследователей (Р.Е. Левиной, Л.Ф. Спировой, О.Н. Усановой, С.Н. Шаховской, Т.Б. Филичевой и др.) достаточно подробно рассмотрены недоразвитие лексики, фонетики, грамматического строя и связной речи в структуре общего недоразвития речи. Развитием фонематических процессов при ФФН занималась Т. Ткаченко, в ее книгах подробно описана коррекционная работа.

Дети с общим недоразвитием речи имеют специфические особенности развития.

При нормальном речевом развитии дети к 5 годам свободно пользуются развернутой фразовой речью, разными конструкциями сложных предложений. Они имеют достаточный словарный запас, владеют навыками словообразования и словоизменения. К этому времени окончательно формируется правильное звукопроизношение, готовность к звуковому анализу и синтезу. Однако не во всех случаях эти процессы протекают благополучно: у некоторых детей даже при нормальном слухе и интеллекте резко задерживается формирование каждого из компонентов языка: фонетики, лексики, грамматики. Это нарушение впервые было установлено Р. Е. Левиной и определено как общее недоразвитие речи. У всех детей с общим недоразвитием речи всегда отмечается нарушение звукопроизношения, недоразвитие фонематического слуха, выраженное отставание в формировании словарного запаса и грамматического строя.

Итак, совокупность перечисленных пробелов в фонетико-фонематическом и лексико-грамматическом строе речи ребенка служит серьезным препятствием для овладения им программой детского сада общего типа, а в дальнейшем и программой общеобразовательной школы.

У детей с Фонетико-фонематическим нарушением речи наблюдается искаженное звукопроизношение, фонетические нарушения, несформированность фонематического восприятия.

Причиной искаженного произношения звуков обычно является недостаточная сформированность артикуляционной моторики или ее нарушения. Это фонетические нарушения, которые не влияют на смысл слова.

У детей с Фонетико-фонематическим нарушением речи наблюдается искаженное звукопроизношение, фонетические нарушения, несформированность фонематического восприятия.

Причиной искаженного произношения звуков обычно является недостаточная сформированность артикуляционной моторики или ее нарушения. Это фонетические нарушения, которые не влияют на смысл слова.

Состояние фонематического восприятия у детей с ФФНР.

Характер нарушенного звукопроизношения у детей с ФФНР указывает на низкий уровень развития фонематического восприятия. Они испытывают трудности, когда им предлагают, внимательно слушая, поднимать руку в момент произнесения того или иного звука или слога. Такие же трудности возникают при повторении за логопедом слогов с парными звуками, при самостоятельном подборе слов, начинающихся на определенный звук, при выделении начального звука в слове, при подборе картинок на заданный звук. Несформированность фонематического восприятия выражается в:

- нечетком различении на слух фонем в собственной и чужой речи;
- неподготовленности к элементарным формам звукового анализа и синтеза;
- затруднениях при анализе звукового состава речи.

Кроме перечисленных особенностей произношения и фонематического восприятия у детей с ФФНР наблюдаются: общая смазанность речи; нечеткая дикция, некоторая задержка в формировании словаря и грамматического строя речи (например, ошибки в падежных окончаниях, употреблении предлогов, согласовании прилагательных и числительных с существительными). Л.П. Носкова выделяет следующие условия развития языковой способности как одного из направлений коррекции фонетико-фонематической системы:

1. Создание полноценной речевой среды за счет постоянного, непрерывного, мотивированного (связанного с конкретной ситуацией и деятельностью) говорения взрослых друг с другом в присутствии детей и с детьми, независимо от их возможностей восприятия (слуха и навыков чтения с лица) и уровня речевого развития.

2. Соблюдение взрослыми при пользовании речью всех языковых норм: орфоэпических, грамматических, стилистических.

3. Включение детей в разнообразную практическую деятельность как на специальных занятиях, так и в быту.

4. Развитие слуховой функции как физиологической основы формирования звуковой стороны речи и важнейшего условия становления языковой способности.

5. Всемерное развитие форм общения: ситуативно-личностного общения и ситуативно-делового общения, а затем внеситуативно-делового общения, основными условиями для развития которых являются доступное для ребенка содержание конкретной ситуации, эмоциональный контакт, действия с реальными предметами и постепенное усвоение языка слов как знаков этих предметов и действий.

6. Развитие у детей подражания как предметным, так и речевым действиям взрослого. Привлечение внимания ребенка к движениям рук и лицу говорящих, поддержание любых речевых реакций и действий ребенка, как бы далеки они не были от речевого образца взрослого.

7. Побуждение детей к активному применению речи на всех уровнях ее становления и в разных формах: от голосовых реакций, попыток артикулировать и произносить отдельные звуки или слоги до более точного воспроизведения звуковой структуры слова с допустимыми заменами отдельных фонем.

Все эти стороны можно развивать и корректировать на групповых занятиях.

1. Расширение словаря и грамматического строя.

2. Развитие фонематического слуха.

3. Развитие мелкой моторики.

4. Развитие пространственных представлений и восприятия.

5. Формирование временных представлений.

6. Формирование навыка общения.

7. Формирование познавательного интереса и произвольности.

Тулебекова Наурыз Жаксыбаевна

Педагог-психолог, педагог-модератор

Қостанай облысы әкімдігі білім басқармасының «Қарасу ауданы білім бөлімінің Октябрь жалпы білім беретін мектебі» коммуналдық мемлекеттік мекемесі

ЕРЕКШЕ БІЛІМ БЕРЕТІН БАСТАУЫШ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫМЕН САБАҚТА НЕЙРО ОЙЫНДАР МЕН ЖАТТЫҒУЛАРДЫҢ ПАЙДАСЫ

Бүгінгі таңда ерекше білім беретін бастауыш сынып оқушыларының білім алуын тиімді ұйымдастыру – педагогика мен психологияның басты мәселелерінің бірі. Мұндай оқушылардың ойлау, есте сақтау, зейін және тілдік дағдыларын дамытуда нейро ойындар мен жаттығулардың орны ерекше.

Нейро ойындар дегеніміз не?

Нейро ойындар – ми қызметін жақсартуға, ойлау қабілетін дамытуға бағытталған ойын түрлері. Олар балалардың зейінін, есте сақтау қабілетін, логикалық ойлауын, шығармашылық қабілетін және эмоциялық тұрақтылығын арттыруға көмектеседі.

Олардың пайдасы:

1. **Зейінді дамыту:** Нейро ойындар балалардың назарын бір нысанға бағыттауға және оны ұзақ уақыт сақтауға мүмкіндік береді.
2. **Есте сақтау қабілетін жақсарту:** Қарапайым жаттығулар арқылы балалар жаңа ақпаратты тез қабылдап, оны есте сақтауға үйренеді.
3. **Шығармашылық ойлауды қолдау:** Ойын барысында балалар жаңа шешімдер табуға, түрлі тәсілдерді сынап көруге үйренеді.
4. **Эмоциялық тұрақтылық:** Көптеген нейро жаттығуларда балалар өз сезімдерін бақылауды және стресс жағдайында сабырлы болуды үйренеді.
5. **Әлеуметтік дағдылар:** Топтық ойындар балалардың өзара әрекеттесуін, коммуникацияны және достық байланыстарын нығайтады.

Сондықтан ерекше білім беретін бастауыш сыныптарда сабақ барысында нейро ойындар мен жаттығуларды жүйелі түрде қолдану оқушылардың танымдық және әлеуметтік дағдыларын едәуір жақсартады. Бұл әдіс балаларға тек білім алуға ғана емес, өз қабілеттерін танып, өзін-өзі дамытуға мүмкіндік береді.

Қорытындылай келе - Нейро ойындар мен жаттығулар – ерекше білім беретін оқушылардың дамуына тиімді құрал. Педагогтар бұл әдісті сабақ жоспарына енгізе отырып, оқушылардың оқу процесіне қызығушылығын арттырып, олардың қабілеттерін жан-жақты дамыта алады.

Сикимбаев Данияр Сейсенбаевич

Дене шынықтыру мұғалімі, педагог-модератор

Қостанай облысы әкімдігі білім басқармасының «Қарасу ауданы білім бөлімінің Октябрь жалпы білім беретін мектебі» коммуналдық мемлекеттік мекемесі

ВОЛЕЙБОЛ: СПОРТТЫҚ ШЕБЕРЛІК ПЕН ТҰЛҒАЛЫҚ ДАМУ

Волейбол – әлемдегі ең танымал командалық спорт түрлерінің бірі. Бұл ойын тек физикалық дайындықты дамытып қана қоймай, сонымен қатар тұлғаның әлеуметтік, психологиялық және моральдық қасиеттерін қалыптастыруға ерекше ықпал етеді. Волейболдың балалар мен жасөспірімдердің өмірінде орны ерекше, өйткені ол спорттық шеберлікті жетілдірумен қатар жеке тұлғаның дамуына да серпін береді.

Спорттық шеберлікті дамыту-Волейбол – бұл жылдам әрекет пен стратегияны талап ететін спорт түрі. Ойын барысында ойыншылардың моторикасы, тепе-теңдігі, жылдамдығы және күш-қуаты дамиды. Допты жоғарыдан ұстап, әр түрлі қимылдармен ойнату, допты қарсыластың алаңына дәл бағыттау – мұның бәрі спорттық шеберлікті арттырады. Сонымен қатар, волейбол ойыны логикалық ойлауды, тактикалық шешім қабылдауды және командалық үйлесімділікті үйретеді. Жаттығу кезінде әрбір ойыншы өзінің күшін, шеберлігін, реакция жылдамдығын арттыра отырып, кәсіби дағдыларын жетілдіреді.

Командалық рух пен әлеуметтік дағдылар-Волейбол – толық командалық ойын. Мұнда жеңіске жету үшін ойыншылар бір-бірімен үйлесіп, бір команда ретінде әрекет етуі қажет. Командалық жұмыстың арқасында адам өз серіктестеріне сенім артып, жауапкершілік сезімін дамытады. Сонымен қатар, ойын барысында бір-біріне қолдау көрсету, сындарлы кері байланыс беру, өз эмоциясын бақылау сияқты әлеуметтік дағдылар қалыптасады. Бұл қасиеттер тек спорт алаңында ғана емес, күнделікті өмірде де маңызды.

Тұлғалық даму және тәрбие-Волейбол тұлғаның мінез-құлық ерекшеліктерін қалыптастыруда үлкен рөл атқарады. Ойын барысында балалар мен жасөспірімдер шыдамдылыққа, мақсатқа жету үшін табандылыққа, жеңілісті қабылдауға және жеңіске қуануға үйренеді. Сонымен қатар, спорттық тәрбие адамды әділдікке, сыйластыққа және жауапкершілікке үйретеді. Волейбол арқылы жеке тұлғаның өзін-өзі бағалауы мен сенімі артады, эмоционалды тұрақтылық пен психологиялық төзімділік қалыптасады.

Дене және психикалық денсаулыққа пайдасы -Волейбол физикалық белсенділіктің жоғары

деңгейін қамтамасыз етіп, жүрек-қан тамырлары жүйесін, бұлшықеттерді және буындарды нығайтады. Жаттығулар стрессті төмендетіп, көңіл-күйді көтереді, миды белсенді жұмыс істету арқылы зейінді және концентрацияны дамытады. Осылайша, волейбол тек спорттық шеберлікті ғана емес, психологиялық тұрақтылықты да қалыптастырады.

Қорыта келе -Волейбол – бұл тек спорттық ойын емес, бұл жеке тұлғаның толыққанды дамуына әсер ететін құрал. Ол спорттық шеберлікті жетілдіруге, командалық рух пен әлеуметтік дағдыларды дамытуға, сондай-ақ тұлғалық қасиеттерді қалыптастыруға ықпал етеді. Сол себептен, волейбол тек жасөспірімдер үшін ғана емес, ересектер үшін де физикалық және психологиялық дамудың тиімді жолы болып саналады. Волейбол арқылы адам тек мықты спортшы ғана емес, жауапты, тәртіпті, сенімді және сыйластыққа үйренген тұлға ретінде қалыптасады.

Отежанова Роза Торениязовна

Мектепалды даярлық тәрбиешісі, педагог-сарапшы

"Алматы облысы білім басқармасының Алатау қаласы бойынша білім бөлімі" мемлекеттік мекемесінің "№6 орта мектеп" коммуналдық мемлекеттік мекемесі

АШЫҚ ҰЙЫМДАСТЫРЫЛҒАН ОҚУ ҚЫЗМЕТІ

ҰОҚ мақсаты: 10 санының құрамы және салыстыру туралы білімін қалыптастыру.

Міндеті: Тапсырмалар арқылы ойлау қабілеттерін арттыру, ынтамен дұрыс орындауға үйрету. Тура және кері санауды одан әрі дамыту, ой-өрісін кеңейту.

Іс-әрекет барысы

1. Ұйымдастыру кезеңі:

Қуан, шаттан алақай!

Қуанатын келді, күн!

Қайырлы таң! Қайырлы күн!

Күліп шықты, Күн бүгін!

Балаларға сұрау-жауап арқылы, өтілген тақырыптар бойынша тапсырмалар орындатамын.

Балалар біз табиғатты қорғауымыз керек, табиғатты ластауға, бүлдіруге, қоқыстар тастауға, ағаштарды сындыруға, гүлдерді жұлуға болмайды.

Балалар бүгінгі ұйымдастырылған оқу қызметінде **«Көктем гүлі, Қызғалдақ» ойынымен бастаймыз.** Сіздерге бірнеше сұрақтар қоямын. Сендер сұрақтарға дұрыс жауап берсеңдер, ауламызға қызғалдақтар өседі.

1. Жыл мезгілдері туралы сұрақтар қоямын және тапсырмалар орындатамын.

Қазір жылдың қай мезгілі? Көктем

Көктем неше ай және ай аттарын атаңдар? Наурыз, Сәуір, Мамыр

Жаз, Күз, Қыс мезгілдерінде неше ай бар?

Көктем белгілерін атаңдар. Көктем айларын атаңдар. Күн шуақты. Мұз, қарлар ериді. Жылғалардан су ағады. Жыллы жаққа ұшып кеткен құстар қайта ұшып келеді. Ұйқыдағы аңдар оянады. Ағаштар бүршік жарады. т.б

2. Тапсырма

Балалар бір аптада неше күн бар? Жеті күн.

Бүгін нешінші күн? Дүйсенбі.

Біз неше күн сабақ оқимыз? 5 күн .Неше күн демаламыз? 2 күн.

2. Негізгі кезең.

3. Балалар бүгін 10 санының құрамы және салыстыру туралы білеміз. 0-0 ға дейін тура және кері санайды.

4.0 неше таңбалы сан,2,3,4,5,6 неше таңбалы сан?

5. Ойын «Орныңды тап» Ойынның мақсаты: 0-0ға дейінгі сандарды ретімен дұрыс орналастыруды білу. Балалардың қолдарына 0-0 ға дейінгі сандарды беремін, балалар рет-ретімен орындарын тауып дұрыс орналасуы керек.

6. Логикалық тапсырмалар.

Бес алманың біреуін,

Досың сұрап алады.

Айтшы сонда нешеуі,

Өз қолыңда қалады. (4)

5—

Жаңа ғана шалғында,

Жеті бұзау жүр еді.

Әлде шаршап қалдыма,

Жатып қалды екеуі. (5)

7-2 =

Әже 6 кесе шұбат құйды,Марат жүгіріп келіп, 2 кесе шұбатты ішіп кетті. Неше кесе шұбат қалды. (4)

6-2=

7. Ойын: «Түсіп қалған сандарды тап» ..3..5..7..9..

...2...4...,...,7...,9...,3...,...,6....8...,...,

8. Ойын «Шашу» Отан, Бала, Әке, Ана сөздері сандарды ретімен қойғанда сөздер шығады. Неше дыбыс екенін айтады. Сөздерді оқиды. Дауысты, дауыссыз дыбыстарды ажыратады.

Сөз неден құралады.Сөйлем неден құралады.

.О 2.Т 3.А 4.Н. 5А,6Н,7А 4Б,5А,6Л,7А 2Ә,3К,4Е

9. «Салыстыру»

Көп болса не дейміз?

Артық.Аз болса не дейміз? Кем

Екі зат немесе саны бірдей болса не дейміз? Тең

3, 57, 4***4, 9***5, 8***0, 5***5.

0.Тізбекті есеп.

3 +4 = 4+2= 5+= 6+2=

Ақ параққа балаларға қолдарының суретін салғызамын. Салынған суреттегі саусақтарына -0 ға дейінгі сандарды жаздырамын.

Рефлексия

Балалар, сендер бүгінгі ұйымдастырылған оқу әрекетіне жақсы қатысып дұрыс жауап бергендерің үшін біздің ауламызда гүлдер өте көп, әдемі болып өсіп шықты. Жарайсыңдар Балаларды смайликтермен бағалау. Ерекше қатысқан балаларды атап, мадақтау

Сабанбаева Гульнар

Биология пәнінің мұғалімі, педагог-сарапшы
«Береке орта мектебі» КММ
Алматы облысы, Қарасай ауданы

«ГИДРОПОНИКАЛЫҚ ӘДІСТЕР ЖӘНЕ ОЛАРДЫҢ ТИІМДІЛІГІ»

Қазіргі ауыл шаруашылығында инновациялық технологияларды қолдану – өнім көлемін арттыру мен жер ресурстарын тиімді пайдаланудың негізгі жолдарының бірі. Солардың ішінде ерекше назар аударатын әдістердің бірі – гидропоника, яғни топырақсыз өсімдік өсіру технологиясы. Бұл әдіс өсімдіктерді су, қоректік ерітінділер және арнайы субстраттар арқылы өсіруге мүмкіндік береді.

Гидропоника бірнеше негізгі әдістерге бөлінеді: су мәдениеті (қалқымалы жүйе) өсімдіктердің тамыр жүйесі суға батырылған, ал жапырақтары мен сабақтары қалқып тұрады. Қоректік заттар сумен бірге беріледі. Жиі салат, аскөк сияқты жапырақты көкөністер үшін қолданылады. Тамшылатып қоректендіру (drip irrigation system) қоректік ерітінді өсімдіктердің тамырына арнайы құбырлар арқылы тамшылатып беріледі. Бұл әдіс су мен қоректік заттарды үнемді пайдалануға мүмкіндік береді. Аэропоника өсімдіктер ауада «ілулі» тұрып, тамыры арнайы бүріккіштер арқылы қоректік ерітіндімен бүркіледі. Бұл – ең заманауи және тиімді әдістердің бірі, алайда техникалық тұрғыдан күрделі. Нутриентті пленкалық техника (NFT – Nutrient Film Technique). Қоректік ерітінді жұқа қабатпен өсімдіктің тамыры арқылы ағып өтеді. Бұл жүйе әсіресе шөптесін өсімдіктерге тиімді. Субстратты гидропоника Мұнда өсімдіктер арнайы инертті субстраттарда (мысалы, кокос талшығы, перлит, вермикулит) өсіріледі, ал қоректік заттар сумен бірге тамырына жеткізіледі. Гидропониканың тиімділігі су үнемдеу. Гидропоника дәстүрлі егіншілікке қарағанда 70–90% аз су тұтынады, өйткені су қайта айналып қолданылады. Жер қажетсіздігі құнарсыз немесе мүлде жарамсыз жерлерде де өнім алуға мүмкіндік береді. Жоғары өнімділік қоректік заттар дәл есептеліп берілетін болғандықтан, өсімдіктер тез өсіп, мол өнім береді. Зиянкестер мен аурулардан қорғаныс топырақ болмағандықтан, көптеген зиянкестер мен саңырауқұлақ ауруларының қаупі төмендейді. Жыл бойы өнім алу жабық жылыжайларда гидропоника арқылы жыл мезгіліне тәуелсіз өнім өндіруге болады.

Осы тақырып оқушыларға өте қызықты болғандықтан өз тәжірибемде

9 сыныпқа арналған бағдарламаны әзірлеудің қажеттілігі оқушылардың сұранысына орай жоспарланды. Бағдарламаны құрастыру үшін практикада қолданған ресурстарды жеткілікті түрде жинақтап, жаңа платформалар мен ресурстар өте жеткілікті болды. Комнатаға гүл өсіре жүріп, ғылыми жұмыстар дайындалды. Оқушымызды ғылыми жобаларға қатыстырып, қалалық, республикалық жобалар мен ғылыми практикалық конференцияларда жетекші орындар алған соң, осы тақырыпты кеңейтуді, оның әдіс-тәсілдерін жетілдіру мақсатында курстың негізгі тақырыбы анықталды. Жаңартылған білім мазмұнын еске ала отырып, оқушыларға жаңа өзгеріс пен жаңашылдық тұрғыда оқу үдерісін және оның нәтижелерін реттеу үшін әдістемелік көмекші құрал ойластырдым. Білім беруде оқушыны

шығармашылыққа, өз бетімен ізденуге, оқытуға, ақпараттық технологиялар құндылықтарға бағыттау, оқушыны дамыту, жан-жақтылықты қамтамасыз етеді.

Оқушылар аталған бағдарламаның талаптары мен алған білімдерін практикада қолданудағы қажеттіліктері арасындағы қайшылықтарды жоюға мүмкіндік беретіндігімен, тарихты оқытудың сыныптан тыс сабақ жүйесіндегі жұмыс жағдайлары мен оқушылардың өздерінің шығармашылық әлеуетін іске асыру қажеттілігімен байланыстыра отырып, дербес іс-әрекеттің практикалық дағдыларын алуға бағытталған белсенді жұмыс түрлерін едәуір ұлғайту көзделген.

Оқу процесінің дербес бөлігі бола отырып, сыныптан тыс жұмыстар білім беру және дамыту функцияларын толық көлемде жүзеге асыруды қамтамасыз етіп, оқушыларға сабақта алған білімдерін тереңдетуге және кеңейтуге, жалпы білім және білік дағдыларын қалыптастыруға, танымдық, коммуникативті, шығармашылық қабілеттерін дамытуға, өмірлік тәжірибе мен құндылықтарға қатынасын байытуға мүмкіндік береді.

Мақсаты:

өсімдіктердің өсуі мен өнімділігіне әсер ететін факторларды талдай отырып, гидропониканың экологиялық, экономикалық және агротехникалық артықшылықтарын көрсету.

Міндеттері:

- Гидропоника ұғымын анықтау
- Әртүрлі гидропоникалық жүйелерді (мысалы, **DWC – Deep Water Culture, NFT – Nutrient Film Technique, аэропоника, құмда, қиыршықта өсіру** т.б.) сипаттап, олардың жұмыс істеу принциптерін түсіндіру.

Артықшылықтары мен кемшіліктерін анықтау:

- Гидропониканың экологиялық, экономикалық және агротехникалық тұрғыда оң және теріс жақтарын талдау.

Қолдану салаларын зерттеу

- Гидропониканың ауыл шаруашылығында, қала шаруашылығында (urban farming), жылыжай кешендерінде қолданылуын мысалдар арқылы көрсету.

Қазақстанда немесе әлемде гидропониканың даму перспективаларын бағалау:

- Қазіргі жағдайын, даму динамикасын және болашақ мүмкіндіктерін қарастыру.

Эксперименттік немесе тәжірибелік мәліметтерді жинау (егер қолданылса):

- Белгілі бір жүйеде өсімдіктің өсуін бақылау, нәтижелерін талдау және қорытынды жасау.

Күтілетін нәтиже:

- Биология пәні бойынша оқу мақсаттарына сәйкес сынып бойынша және әр көрсетілген бөлімдегі оқу мақсаттары жүйесі негізінде іске асырылады;

- Гидропоника туралы толық түсінеді, талдайды, жинақтайды, қорытындылайды.

- Азаматтық жауапкершілік пен патриотизм, парасаттылық пен адалдық, ар-ұждан, рухани-адамгершілік қасиеттерін бойына сіңірген, үйлесімді дамыған тұлға қалыптастыру

- Алған білімдерін функционалдық және шығармашылық қолдану дағдыларын меңгерген әрүрлі практикалық жұмыстарды зерттейді, ғылымилығын дәлелдейді, іс-әрекеттері барысында материалдар жинақтайды.

- Оқушылар әр түрлі талдау мен зерттеу жұмыстарын жүргізе алады және жинақталған әдістерін қорытындылап, нәтижелерді дәлелдейді;

- Сыни ойлау, білім беру АКТ пайдалануда қызықтыратын нысандарды, құбылыстар мен жүйелерді өз бетінше табуға және олардың сипаты туралы болжам жасайды ;

- Оқушылар ғылыми жобалар қорғау арқылы ойлау қабілеті, іс-тәжірибе жинау іскерлік дағдылары дамиды;

- Тілдік дағдыларды қолдануда топтық, жұптық, жеке жұмыстар істеуі мен бәсекеге қабілетті тұлға қалыптастыру

Гидропоникалық әдістер – ауыл шаруашылығында заманауи, экологиялық және экономикалық тұрғыдан тиімді шешім. Бұл технология азық-түлік қауіпсіздігін қамтамасыз етуде, қалалық фермерлікті дамытуда және климаттық қиындықтарға бейімделуде үлкен рөл атқарады. Қазақстанда да гидропоникаға қызығушылық артып келе жатыр, әсіресе қалалық жылыжай кешендері мен агро-стартаптар арасында. Болашақта бұл әдіс дәстүрлі ауыл шаруашылығын толықтыратын маңызды бағыттардың біріне айналары сөзсіз.

Ұстаздық жолымда оқушылардың шығармашылық пен тәжірибелік жұмыстарында атқарылған іс-шараларымды республикалық конференцияларда өзіндік іс-тәжірибемді тараттым. «Мектепте білім алушылардың функционалдық сауаттылығын қалыптастыру теориясы мен практикасы» республикалық ғылыми-практикалық конференциясында өз іс-тәжірибеммен бөлісіп, баяндамасы конференция жинағына енген. Астана қаласы, 2024 жыл, Қосшы қаласында 2025 жылы наурызда өткен «Цифрлық технологиялар мен инновациялар: білім беру жүйесінің жаңа дәуірі» атты республикалық ғылыми-тәжірибелік семинар аясында мазмұнды баяндама жасап, кәсіби іс-тәжірибесі мен құнды идеяларымен бөлістім.

Республикалық ғылыми-әдістемелік журналдарға бірнеше баяндама да жарияланды. Ұлағатты ұстаз жолы республикалық-ақпараттық ғылыми-әдістемелік журналында «Бөлмеде гүл өсірудің гидропоникасы» баяндама шықты. Бұл еңбектерден бағдарлама тәжірибеге енгеннен бері оқушылар мен мұғалімде көптеген нәтижелі жұмыстар орындалғанын байқадық. Қазіргі ауыл шаруашылығында инновациялық технологияларды қолдану – өнім көлемін арттыру мен жер ресурстарын тиімді пайдаланудың негізгі жолдарының бірі. Солардың ішінде ерекше назар аударатын әдістердің бірі – гидропоника, яғни топырақсыз өсімдік өсіру технологиясы. Бұл әдіс өсімдіктерді су, қоректік ерітінділер және арнайы субстраттар арқылы өсіруге мүмкіндік береді. Гидропоника бірнеше негізгі әдістерге бөлінеді. Су мәдениеті (қалқымалы жүйе) өсімдіктердің тамыр жүйесі суға батырылған, ал жапырақтары мен сабақтары қалқып тұрады. Қоректік заттар сумен бірге беріледі. Жиі салат, аскөк сияқты жапырақты көкөністер үшін қолданылады. Тамшылатып қоректендіру (drip irrigation system). Қоректік ерітінді өсімдіктердің тамырына арнайы құбырлар арқылы тамшылатып беріледі. Бұл әдіс су мен қоректік заттарды үнемді пайдалануға мүмкіндік береді.

1. Аэропоника

Өсімдіктер ауада «ілулі» тұрып, тамыры арнайы бүріккіштер арқылы қоректік ерітіндімен бүркіледі. Бұл – ең заманауи және тиімді әдістердің бірі, алайда техникалық тұрғыдан күрделі.

2. Нутриентті пленкалық техника (NFT – Nutrient Film Technique) Қоректік ерітінді жұқа қабатпен өсімдіктің тамыры арқылы ағып өтеді. Бұл жүйе әсіресе шөптесін өсімдіктерге тиімді.

3. Субстратты гидропоника

Мұнда өсімдіктер арнайы инертті субстраттарда (мысалы, кокос талшығы, перлит, вермикулит) өсіріледі, ал қоректік заттар сумен бірге тамырына жеткізіледі.

Бүгінгі таңда жаһандық климаттың өзгеруі мен жер ресурстарының шектелуі жағдайында гидропоникалық әдістер ауыл шаруашылығында балама шешім ретінде маңызды рөл атқарып отыр. Сонымен қатар, бұл әдіс урбанизацияланған аймақтарда — қала орталарында, жылыжайларда, тіпті ғимараттардың шатырларында да көкөніс пен жеміс өсіруге мүмкіндік береді. Осылайша, гидропоника — болашақ ауыл шаруашылығының сенімді бағыты. Оның тиімділігі мен экологиялық артықшылықтары бұл технологияны одан әрі дамыту мен кеңінен қолдануға негіз болады.

Қорыта айтқанда, гидропоникалық әдістер — заманауи ауыл шаруашылығында өсімдіктерді топырақсыз өсірудің тиімді жолдарының бірі. Бұл технология суды үнемдеуге, өнімділікті арттыруға және экологиялық жағынан таза өнім алуға мүмкіндік береді. Гидропоника әдісі арқылы өсімдіктердің өсуіне қажетті қоректік заттар дәл әрі тиімді жеткізіліп, зиянкестер мен аурулар азаяды.

Ергешева Гульайм Абдуаликызы

Педагог-психолог, педагог-зерттеуші

«Бірінші мамыр жалпы білім беретін мектеп» коммуналдық мемлекеттік мекемесі
Түркістан облысы, Төлеби ауданы

БАСТАУЫШ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫНЫҢ ЗЕЙІНІҢ ПСИХОЛОГИЯЛЫҚ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ ЖӘНЕ ОҚУ ПРОЦЕСІНДЕ ЕРІКТІ ЗЕЙІН ДАМУ ЖОЛДАРЫ

Кіріспе

Бастауыш сынып оқушылары – мектепке енді аяқ басқан, жаңа білімге қызығушылығы жоғары, алайда танымдық қабілеттері әлі қалыптасу үстіндегі тұлғалар. Осы кезеңде оқушылардың оқу әрекетін тиімді ұйымдастыру үшін олардың психологиялық ерекшеліктерін, соның ішінде зейінін дамыту мәселесін ескеру – маңызды міндеттердің бірі.

Зейін – баланың оқуға деген қабілетін, ынтасын, тәртібін анықтайтын негізгі психикалық процестердің бірі. Әсіресе, бастауыш сынып жасындағы балаларда зейін тұрақсыз, жылдам ауысады, көлемі шектеулі болады. Мұғалім оқу процесін осы ерекшеліктерді ескере отырып ұйымдастырса ғана табысты нәтижеге қол жеткізеді.

I. Бастауыш сынып оқушылары зейінінің психологиялық ерекшеліктері

1. Еріксіз зейін басым

6-10 жас аралығындағы балаларда ерікті зейін әлі толық қалыптаспаған. Олар сыртқы тітіркендіргіштерге (түстерге, қозғалысқа, дыбысқа) көбірек көңіл аударады. Мұндай зейін ұзаққа созылмайды.

2. Зейіннің тұрақсыздығы

Бастауышта баланың бір іске зейін қою ұзақтығы 10-15 минутты ғана құрайды. Сол себепті сабақ ұзақ әрі бірсарынды болса, зейін жоғалады.

3. Зейін көлемінің тарлығы

Бір мезетте бірнеше нысанға зейін аудару қиын. Олар көбіне бір ғана әрекетке назар аударады.

4. Зейіннің тез шаршауы

Оқу тапсырмалары ауыр, түсініксіз немесе қызықсыз болса, зейін де жылдам төмендейді.

II. Оқу процесінде ерікті зейінді дамыту жолдары

1. Ойын технологияларын қолдану

Ойын – баланың ең сүйікті әрекеті. «Артықты тап», «Не өзгерді?», «Есіңе сақта» сынды ойындар арқылы ерікті зейін дамиды.

2. Көру, есту, қимыл арқылы әрекеттесу

Мультимедиа, анимация, тақырыптық суреттер, аудиоматериалдар – баланың түрлі сезім мүшелері арқылы ақпаратты қабылдауын қамтамасыз етіп, зейінін шоғырла...

Баланың зейін салып тапсырма орындауын уақытылы мақтап, жетістікке ынталандыру – ерікті зейіннің қалыптасуына тікелей ықпал етеді.

III. Мұғалім рөлі мен әдістемелік ұсыныстар

Мұғалім – зейінді дамыту процесін басқарушы. Ол келесі қағидаларды ұстануы тиіс:

- Сабақ жоспарын баланың психологиялық ерекшеліктерін ескеріп құру;
- Қызығушылық тудыратын әдістерді қолдану;
- Тапсырмаларды күрделендіру арқылы зейінді біртіндеп ұзарту;
- Баланың жетістіктерін жеке бағалап, психологиялық қолдау көрсету;
- Зейінді дамытуға арналған арнайы тапсырмалар жүйесін жасау.

Қорытынды

Бастауыш сыныптағы оқу процесінің табысты болуы – баланың зейінін қалыптастыру мен дамытуға тікелей байланысты. Еріксіз зейіннен ерікті зейінге көшу кезеңінде мұғалімнің біліктілігі мен қолданатын әдістерінің тиімділігі зор рөл атқарады. Сол себепті әр педагог баланың жас ерекшелігін ескере отырып, зейінді дамытатын мазмұнды, тартымды, ойландыратын сабақтар ұйымдастыруы қажет.

Зейінді бала – табысты оқу мен жан-жақты дамудың кепілі.

Аманкулова Баян Ханалиевна

Информатика пәнінің мұғалімі

"Бірінші мамыр жалпы білім беретін мектеп" коммуналдық мемлекеттік мекемесі
Түркістан облысы, Төлеби ауданы

МОБИЛЬДІ ҚОСЫМШАЛАРДЫ ЖАСАУ: НЕГІЗГІ ПРИНЦИПТЕР

Кіріспе

Цифрлық технологиялардың қарқынды дамуы мобильді қосымшалардың өміріміздің ажырамас бөлігіне айналуына себеп болды. Смартфондар мен планшеттердің кең таралуы мобильді қосымшаларға деген сұранысты арттырды. Осыған байланысты, сапалы және тиімді мобильді қосымшаларды жасау үшін негізгі принциптерді түсіну маңызды.

1. Мобильді қосымшаларды әзірлеу тәсілдері

Мобильді қосымшаларды әзірлеуде бірнеше тәсілдер қолданылады:

- Нативті әзірлеу: Бұл тәсілде қосымша белгілі бір платформа (iOS немесе Android) үшін арнайы бағдарламалау тілдері (Swift, Kotlin) арқылы жасалады. Нативті қосымшалар жоғары өнімділік пен жақсы пайдаланушы тәжірибесін қамтамасыз етеді.

- Кросс-платформалық әзірлеу: Бір код базасын пайдаланып, бірнеше платформада жұмыс істейтін қосымшаларды жасауға мүмкіндік береді. Мысалы, Flutter, React Native сияқты фреймворктерді қолдану арқылы әзірлеу уақыты мен шығындарын азайтуға болады [1].

- Гибридті әзірлеу: Веб-технологияларды (HTML, CSS, JavaScript) пайдаланып, мобильді қосымшалар жасау тәсілі. Бұл тәсілде қосымша веб-браузер ішінде жұмыс істейді, бірақ мобильді құрылғыда орнатылатын қосымша ретінде көрінеді.

2. UX/UI дизайнның маңыздылығы

Пайдаланушы тәжірибесі (UX) мен пайдаланушы интерфейсi (UI) мобильді қосымшаның сәттілігінде шешуші рөл атқарады. Жақсы UX/UI дизайн пайдаланушылардың қосымшаны оңай пайдалануын, қажетті ақпаратты тез табуын және жалпы қанағаттануын қамтамасыз етеді.

- Интуитивті навигация: Қосымшаның құрылымы пайдаланушыға түсінікті және логикалық болуы керек.

- Эстетикалық дизайн: Түстердің үйлесімі, шрифттер, иконкалар сияқты визуалды элементтер пайдаланушының назарын аударады және қолдану ыңғайлылығын арттырады.

- Жауап беру уақыты: Қосымшаның жылдам жұмыс істеуі пайдаланушының қанағаттануына әсер етеді.

- Жекелендіру мүмкіндігі: Пайдаланушының қалауы мен мінез-құлқына сәйкес қосымшаны бейімдеу оның тартымдылығын арттырады [2].

3. Қауіпсіздік және деректерді қорғау

Мобильді қосымшаларда пайдаланушы деректерінің қауіпсіздігін қамтамасыз ету маңызды:

- Деректерді шифрлау: Пайдаланушының жеке мәліметтері мен транзакциялары шифрлануы керек.

- Аутентификация және авторизация: Қосымшаға кіру үшін қауіпсіз аутентификация әдістерін (мысалы, екі факторлы аутентификация) қолдану қажет.

- Деректерді сақтау: Пайдаланушы деректерін қауіпсіз сақтау үшін сенімді серверлер мен дерекқорлар пайдалану керек.

4. Тестілеу және сапаны қамтамасыз ету

Қосымшаның сапасын қамтамасыз ету үшін оны әртүрлі құрылғылар мен платформаларда мұқият тестілеу қажет:

- Функционалдық тестілеу: Қосымшаның барлық функциялары дұрыс жұмыс істейтінін тексеру.

- Пайдаланушы интерфейсін тестілеу: UI элементтері дұрыс көрініп, жұмыс істейтінін тексеру.

- Жүктеме тестілеу: Қосымша көп пайдаланушы жүктемесінде қалай жұмыс істейтінін бағалау.

- Құрылғылар арасындағы үйлесімділік: Қосымша әртүрлі экран өлшемдері мен операциялық жүйелерде дұрыс жұмыс істеуі керек [3].

5. Қолданушы пікірлерін ескеру және үздіксіз жетілдіру

Пайдаланушылардың пікірлері мен ұсыныстары қосымшаны жетілдіруде маңызды рөл атқарады:

- Пікірлерді жинау: Қосымша ішінде немесе дүкендердегі пікірлер арқылы пайдаланушылардың пікірлерін жинау.

- Аналитика құралдары: Қосымшаның қолданылуын бақылау үшін аналитика құралдарын пайдалану.

- Үздіксіз жаңарту: Пайдаланушылардың қажеттіліктеріне сәйкес қосымшаны үнемі жаңартып отыру.

Қорытынды

Мобильді қосымшаларды жасау – бұл техникалық білім мен шығармашылықты талап ететін күрделі процесс. Жоғарыда аталған негізгі принциптерді сақтау арқылы сапалы, қауіпсіз және пайдаланушыға ыңғайлы қосымшалар жасауға болады. Технологияның дамуына байланысты бұл салада үнемі жаңалықтар пайда болып отырады, сондықтан әзірлеушілер үнемі білімдерін жетілдіріп отыруы қажет.

Аширбекова Гульсим Куралбековна

Орыс тілі мен әдебиеті пәнінің мұғалімі

"Бірінші мамыр жалпы білім беретін мектеп" коммуналдық мемлекеттік мекемесі

Түркістан облысы, Төлеби ауданы

ИННОВАЦИОННЫЕ ПОДХОДЫ В ПРЕПОДАВАНИИ РУССКОГО ЯЗЫКА И ЛИТЕРАТУРЫ

Цель

Целью данного методического пособия является систематизация и представление инновационных подходов и технологий, направленных на повышение эффективности и качества преподавания русского языка и литературы, формирование у учащихся устойчивой мотивации к обучению, развитие их коммуникативных, творческих и интеллектуальных способностей в условиях современного образовательного пространства.

Задачи

Для достижения поставленной цели необходимо решить следующие **задачи**:

1. **Обосновать актуальность** и необходимость применения инновационных подходов в обучении русскому языку и литературе.
2. **Систематизировать и описать** основные инновационные педагогические технологии, применимые на уроках русского языка и литературы (проектная деятельность, кейс-метод, игровые технологии, интерактивные методы, элементы дистанционного обучения и др.).
3. **Предложить практические рекомендации** по внедрению данных технологий в учебный процесс.
4. **Разработать примеры** конкретных заданий, упражнений, сценариев уроков с использованием инновационных подходов.
5. **Показать возможности** использования цифровых образовательных ресурсов и информационно-коммуникационных технологий для активизации познавательной деятельности учащихся.
6. **Способствовать развитию** профессиональных компетенций учителей русского языка и литературы в области применения инновационных педагогических практик.

Актуальность

Актуальность данного методического пособия определяется вызовами современного образования, связанными с необходимостью перехода от традиционной, репродуктивной модели обучения к развивающей, личностно-ориентированной парадигме. В условиях цифровизации общества и увеличения объема информации традиционные подходы к преподаванию русского языка и литературы, ориентированные преимущественно на передачу готовых знаний, становятся недостаточными. Современный урок должен способствовать не только усвоению предметных знаний, но и формированию ключевых компетенций XXI века: критического мышления, креативности, коммуникации и коллаборации (4К).

Изучение русского языка и литературы играет фундаментальную роль в формировании личности, развитии речи, мышления, культурных ценностей. Однако поддержание интереса к предмету у современных школьников, привыкших к динамичному потреблению информации, требует от учителя постоянного поиска новых, неординарных решений. Внедрение инновационных подходов позволяет сделать уроки русского языка и литературы более привлекательными, интерактивными и максимально приближенными к реальным жизненным ситуациям, что способствует более глубокому и осмысленному усвоению материала.

Новизна

Новизна пособия заключается в комплексном подходе к систематизации и практическому применению разнообразных инновационных педагогических технологий

применительно к специфике преподавания русского языка и литературы. В отличие от общих методических рекомендаций, данное пособие предлагает конкретные дидактические решения, примеры и алгоритмы внедрения инноваций, учитывающие особенности предмета.

Особое внимание уделяется:

- Интеграции различных технологий для достижения синергетического эффекта.
- Практическим аспектам использования цифровых инструментов и онлайн-платформ в контексте преподавания филологических дисциплин.
- Развитию метапредметных навыков учащихся через проектную и исследовательскую деятельность на уроках русского языка и литературы.
- Формированию индивидуальных образовательных траекторий учащихся с помощью дифференцированного и персонализированного обучения.

Ожидаемые результаты

Внедрение инновационных подходов, описанных в данном пособии, позволит достичь следующих **ожидаемых результатов**:

Для учащихся:

- Повышение мотивации к изучению русского языка и литературы, формирование устойчивого интереса к предмету.
- Развитие критического и творческого мышления, способности анализировать, обобщать и делать выводы.
- Совершенствование коммуникативных навыков: умения выражать свои мысли, аргументировать точку зрения, вести дискуссию.
- Формирование навыков самостоятельной работы, самоорганизации и самоконтроля.
- Углубление знаний по предмету, повышение качества освоения программного материала.
- Развитие метапредметных компетенций, необходимых для успешной адаптации в современном мире.

Для учителей:

- Расширение и углубление методических знаний и практических навыков.
- Повышение профессиональной компетентности в области применения современных образовательных технологий.
- Оптимизация учебного процесса, снижение рутинной нагрузки при одновременном повышении эффективности уроков.
- Развитие креативного подхода к планированию и проведению занятий.
- Повышение уровня удовлетворенности собственной профессиональной деятельностью.

Заключение

Методическое пособие «Инновационные подходы в преподавании русского языка и литературы» является практическим руководством для учителей, стремящихся сделать свои уроки максимально эффективными, увлекательными и отвечающими запросам современного образования. Внедрение предложенных в пособии методик позволит не только улучшить предметные результаты учащихся, но и сформировать у них ключевые компетенции, необходимые для успешной самореализации в XXI веке. Использование инноваций в образовании – это не дань моде, а осознанная необходимость, продиктованная потребностями времени, и ключ к формированию гармонично развитой, мыслящей и творческой личности.

Аманбаева Айнур Абдыхановна

Қазақ тілі мен әдебиеті пәнінің мұғалімі

"Бірінші мамыр жалпы білім беретін мектеп" коммуналдық мемлекеттік мекемесі
Түркістан облысы, Төлеби ауданы

ҚАЗАҚ ТІЛІ САБАҒЫНДА САРАЛАП ОҚЫТУ ТӘСІЛДЕРІН ҚОЛДАНУ

Кіріспе

Қазіргі білім беру жүйесі оқушының жеке қабілеттерін, деңгейлік ерекшеліктерін ескеруді талап етеді. Осы орайда саралап оқыту – оқушылардың оқу деңгейі, қарқыны мен стиліне сай жұмыс жасауға мүмкіндік беретін тиімді әдіс. Саралау арқылы мұғалім білім беруде теңдікті сақтай отырып, әр оқушының білім сапасын арттыруға жағдай жасайды.

Саралап оқыту ұғымы және оның маңызы

Саралап оқыту – бір сыныпта оқушылардың түрлі қабілеті мен білім деңгейін ескере отырып, әр оқушыға жеке тәсіл қолдану. Бұл тәсіл арқылы:

- білім алушылардың оқу материалын қабылдау деңгейі ескеріледі;
- оқыту мазмұны, тапсырма түрлері, оқыту әдістері, оқу қарқыны әртүрлі болады;
- оқушылардың өзіндік қабілеті ашылады;
- мотивация мен оқу жетістігі артады.

Қазақ тілі сабағында саралап оқытудың ерекшелігі

Қазақ тілі сабағында саралау келесі бағыттарда қолданылады:

1. Мазмұнды саралау – оқу мақсаттары мен материалды күрделендіру арқылы оқушылардың деңгейіне сәйкес таңдалады.

Мысалы: бір оқушы сөз тіркесі құраса, екіншісі сол тіркесті сөйлемде қолданады.

2. Тапсырмаларды саралау – оқушының дайындық деңгейіне сай тапсырмалар беріледі.

Мысалы:

- төмен деңгей: сөз мағынасын анықтау;
- орта деңгей: сөйлем құрау;
- жоғары деңгей: мәтін құрау, өз ойын дәлелдеу.

3. Қарқын бойынша саралау – оқушыларға тапсырма орындау уақыты әртүрлі беріледі.

Тез орындайтын оқушыға қосымша күрделі тапсырма ұсынылады.

4. Қолдау арқылы саралау – кей оқушыға үлгі, көмекші сөздер беріледі, ал қабілетті оқушылар өз бетінше жұмыс істейді.

5. Бағалау бойынша саралау – әр оқушының жетістігі өз деңгейіне сай бағаланады.

Саралау әдістерін қолданудағы тиімді тәсілдер

- "Think–Pair–Share", "RAFT", "Деңгейлік тапсырма", "Бағдарланған сұрақтар", "Кейстік әдіс", "Диалогтік оқыту" – саралауды тиімді жүзеге асыруға көмектесетін әдістер.

- Мұғалім критериалды бағалау арқылы әр оқушыны өз деңгейімен салыстырады.

Саралау түрлері және оларды қазақ тілі сабағында қолдану

Саралаудың бірнеше түрі бар:

- 1) Мазмұнды саралау – бір оқу тақырыбы әр оқушыға өз деңгейіне сай беріледі.
- 2) Тапсырма бойынша саралау – тапсырмалар күрделілік дәрежесіне қарай дайындалады.
- 3) Уақыт бойынша саралау – кейбір оқушыларға қосымша уақыт беріледі.
- 4) Қолдау арқылы саралау – үлгілер, сөздік, тірек сызбалар пайдаланылады.
- 5) Нәтиже бойынша саралау – оқушыдан күтілетін нәтиже әртүрлі болуы мүмкін.

Қазақ тілі сабағында қолдану үлгілері:

Тақырып: "Сын есім"

- Төмен деңгей – сын есімдерді мәтіннен табу.
- Орта деңгей – сын есіммен сөйлем құрау.
- Жоғары деңгей – сын есімді қолданып шағын шығарма жазу.

3. Саралау тәсілдерінің тиімділігі

Саралап оқыту нәтижесінде:

- оқушының белсенділігі артады;
- жеке оқу қарқыны сақталады;
- дарынды оқушы да, баяу оқушы да өз деңгейінде табысқа жетеді;
- оқуға қызығушылығы жоғарылайды;
- мұғалім мен оқушы арасындағы қарым-қатынас жақсарады.

4. Сабақ құрылымында саралауды енгізу жолдары

Сабақтың әр кезеңінде саралау ұйымдастырылуы мүмкін:

- Қызығушылықты ояту: оқушыларға деңгейіне сай сұрақтар қою.
- Мағынаны тану: мәтінді оқығанда әртүрлі тапсырмалар беру.
- Ой толғаныс: жоғары деңгейлі оқушыдан шығарма, төмен деңгейден сөйлем.

5. Саралап оқытудың әдіс-тәсілдері

- Деңгейлік тапсырма әдісі
- «Сұрақтар қатары»
- «Ойлан – жұптас – бөліс»
- «RAFT» стратегиясы
- «Даралап бағалау»

6. Бағалаудағы саралау

Қазақ тілі сабағында оқушылардың жауаптары күтілетін нәтижеге сай, өз деңгейінде бағаланады. Бағалау түрлері:

- өзіндік бағалау
- бірін-бірі бағалау
- мұғалімнің кері байланысы
- критериялы бағалау

7. Практикалық мысалдар

Тақырып: "Етістік" (5-сынып)

1-деңгей: Етістіктерді табу

2-деңгей: Етістіктермен сөйлем құрау

3-деңгей: «Менің бір күнім» тақырыбында шағын әңгіме жазу

8. Саралауда кездесетін қиындықтар

- уақытының көп кетуі
- тапсырма дайындаудағы күрделілік
- бағалаудағы әділдік
- мұғалімнің әдістемелік дайындығының жетіспеуі

9. Саралап оқытудың нәтижелері

Оқу үдерісінде саралап оқыту арқылы:

- үлгерімі төмен оқушының сенімі артады;
- әр оқушы өзіндік табысқа жетеді;
- пәнге қызығушылық қалыптасады;
- білім сапасы жақсарады.

Қорытынды

Саралап оқыту – қазақ тілі сабағында әр оқушының жеке білім алу траекториясын қамтамасыз ететін заманауи әдіс. Бұл тәсілді тиімді қолдану арқылы мұғалім оқушылардың қызығушылығын арттырып, оқытудың сапасын жоғарылатады. Саралау – оқытуда әділдік пен теңдікті қамтамасыз ететін, оқу жетістігін барынша арттыратын педагогикалық құрал.

Қазақ тілі сабағында саралап оқытуды жүйелі қолдану – оқушының жеке қабілеті мен білім деңгейін дамытуға мүмкіндік береді. Мұғалімдер үшін бұл тәсіл – білім берудегі теңдік пен әділеттілікті сақтай отырып, барлық оқушыны табысқа жеткізудің тиімді жолы. Саралап оқытуды дұрыс ұйымдастыра білген педагог заманауи білім берудің талаптарына сай әрекет етеді.

Джумабаева Халима Абдихаликовна

Бастауыш сынып мұғалімі

"Ынтымақ жалпы білім беретін мектеп" коммуналдық мемлекеттік мекемесі
Түркістан облысы, Төлеби ауданы

«ОҚУШЫЛАРДЫҢ АУЫЗША ТІЛІН ДАМУ, ДИАЛОГ ЖӘНЕ МОНОЛОГ ҚҰРУ ДАҒДЫЛАРЫН ҚАЛЫПТАСТЫРУ»

1. Кіріспе

Қазақстан Республикасының білім беруді дамытудың мемлекеттік бағдарламасында оқушылардың функционалдық сауаттылығын арттыруға, оның ішінде коммуникативтік құзыреттілікті қалыптастыруға ерекше назар аударылған. Бастауыш сынып – баланың тілдік тұлға ретінде қалыптасуының негізі қаланатын кезең. Осы кезеңде ауызша сөйлеу дағдыларын дұрыс қалыптастыру оқушының болашақтағы білім алуына, қоғамдағы өмірге бейімделуіне және тұлғалық дамуына тікелей әсер етеді. Сондықтан, ауызша тілді дамыту, диалог және монолог құру дағдыларын қалыптастыру бастауыш сынып мұғалімдерінің алдында тұрған өзекті міндеттердің бірі болып табылады.

2. Әдістемелік құралдың мақсаты

- Бастауыш сынып оқушыларының ауызша тілін дамытудың теориялық негіздері мен практикалық әдіс-тәсілдерін жүйелеу.
- Мұғалімдерге диалогтік және монологтік сөйлеуді қалыптастыру бойынша тиімді стратегиялар мен тапсырмалар кешенін ұсыну.
- Оқушылардың сөздік қорын байыту, ойын еркін жеткізу, пікір алмасу және байланыстыра сөйлеу дағдыларын жетілдіруге көмектесу.
- Мұғалімдердің осы бағыттағы кәсіби құзыреттілігін арттыруға және шығармашылық жұмыстарын ынталандыруға ықпал ету.

3. Міндеттері

- Ауызша тілді дамытудың психологиялық-педагогикалық негіздерін ашу.

- Диалогтық және монологтық сөйлеуді қалыптастырудың әдістемелік принциптерін анықтау.

- Оқушылардың жас ерекшеліктеріне сай ауызша тілді дамытуға арналған әртүрлі тапсырмалар мен жаттығулар жинағын ұсыну.

- Сабақтарда қолдануға болатын инновациялық әдіс-тәсілдер мен технологияларды көрсету.

- Оқушылардың сөйлеу белсенділігін арттыруға бағытталған ойындар мен шығармашылық жұмыстарды ұсыну.

- Оқушылардың ауызша сөйлеу дағдыларын бағалау критерийлерін ұсыну.

4. Өзектілігі

Қазіргі қоғамда қарым-қатынас дағдыларына деген сұраныс жоғары. Ақпараттық технологиялардың дамуына қарамастан, адамдар арасындағы тікелей байланыс, өз ойын нақты, әрі түсінікті жеткізу қабілеті әлі де басты рөл атқарады. Бастауыш сыныпта тілдік нормаларға сай ауызша сөйлеуге үйрету, ойын жүйелі жеткізуге дағдыландыру оқушының одан әрі оқудағы табысына, тұлғалық қалыптасуына негіз болады. Бұл әдістемелік құрал қазіргі заман талаптарына сай, оқушылардың коммуникативтік құзыреттілігін арттыруға бағытталған тиімді құрал болып табылады.

5. Жаңашылдығы

Әдістемелік құралдың жаңашылдығы оның білім берудегі қазіргі заманғы трендтерді ескере отырып, оқытудың **коммуникативтік-функционалдық әдісіне** негізделуінде. Бұл құралда тек теориялық материалдар ғана емес, сонымен қатар мұғалімдердің күнделікті жұмысында қолдануға болатын **практикалық тапсырмалардың, ойындардың және сабақ үлгілерінің** кең жинағы ұсынылған. Атап айтқанда:

- Диалогтық және монологтық сөйлеуді дамытуға арналған авторлық жаттығулар мен дидактикалық материалдар.

- Сөйлеу этикетін қалыптастыруға бағытталған әдіс-тәсілдер.

- Сыни және шығармашылық ойлауды дамыту арқылы ауызша тілді жетілдіруге арналған стратегиялар.

- STEAM элементтерін (ғылым, технология, инженерия, өнер, математика) тіл сабақтарына ықпалдастыру мүмкіндіктері.

- Оқушылардың өздігінен білім алуға және тілдік материалды іздестіруге ынталандыратын жобалық жұмыстардың үлгілері.

6. Қорытынды

Бұл әдістемелік құрал бастауыш сынып мұғалімдеріне оқушылардың ауызша тілін дамытуда, диалог және монолог құру дағдыларын қалыптастыруда нақты әрі жүйелі бағыт-бағдар береді. Ұсынылған әдіс-тәсілдер мен тапсырмалар кешені мұғалімдердің кәсіби шеберлігін арттырып қана қоймай, оқушылардың сабаққа деген қызығушылығын арттырып, олардың сөйлеу мәдениетін, өз ойын еркін әрі дұрыс жеткізу қабілетін дамытуға зор үлес қосады. Нәтижесінде, тілдік құзыреттілігі жоғары, коммуникативтік дағдылары дамыған тұлға қалыптастыруға жол ашылады.

Бахытқызы Жанерке
 Тәрбиеші
 «Happy kids» балабақшасы
 Қарағанды облысы, Қарағанды қаласы

ОЙЫН АРҚЫЛЫ ТӘРБИЕ МЕН БІЛІМ БЕРУ

Мектепке дейінгі жастағы балалар үшін ойын – өмірдің ажырамас бөлігі. Баланың ішкі жан дүниесі, ойлау қабілеті, қиялы мен тіл байлығы ең алдымен ойын үстінде дамиды. Сондықтан да «Ойын – бала үшін оқу, еңбек, тәрбиенің негізі» деп айтуға болады.

Ойынның тәрбиелік мәні

Ойын – баланың айналадағы өмірді бейнелейтін, оны тануға жетелейтін негізгі әрекет түрі. Ол арқылы бала:

- үлкендердің іс-әрекетіне еліктейді;
- адамгершілік қасиеттерді бойына сіңіреді;
- шыдамдылық пен ұйымшылдыққа үйренеді;
- тәртіпке бағынады.

Ойын үстінде бала достық, қамқорлық, жауапкершілік сияқты асыл қасиеттерді меңгереді.

Ойын арқылы білім беру

Білім беру процесінде ойын тәсілін қолдану балалардың танымдық белсенділігін арттырады. Тәрбиеші әр сабағын ойын түрінде өткізсе, бала қызығушылықпен қабылдайды.

- Математикада – «Сан санамақ», «Кім жылдам?» ойындары арқылы есептеуге үйренеді.
- Тіл дамытуда – «Сөз тапқыштар», «Жалғастыр» ойындары сөздік қорды байытады.
- Қоршаған ортамен таныстыруда – «Не қайда тұрады?», «Табиғатты аяла» сияқты ойындар арқылы баланың экологиялық санасы қалыптасады.

- Өн мен әуенде – «Әнді жалғастыр», «Әуенді тап» ойындары есту қабілетін дамытады.

Ұлттық ойындардың рөлі

Қазақ халқының ұлттық ойындары – балаларға тәрбие берудің сарқылмас қазынасы. «Асық ойнаған азар», «Бесік жыры», «Арқан тарту», «Тоғызқұмалақ» секілді ойындар баланы ептілікке, зеректікке, шапшаңдыққа баулиды әрі халқымыздың мәдениетімен таныстырады.

Тәрбиешінің міндеті

Тәрбиеші ойындарды дұрыс таңдап, оны мақсатты түрде қолдануы тиіс. Әр ойын баланың жас ерекшелігіне, қызығушылығына сай ұйымдастырылғанда ғана оның тәрбиелік әрі білімдік мәні артады. Сонымен қатар тәрбиеші ойынды тек көңіл көтеру құралы емес, жүйелі тәрбие берудің тәсілі ретінде қарастыруы қажет.

Қорытынды

Ойын арқылы тәрбие мен білім беру – мектепке дейінгі тәрбиенің ең тиімді жолдарының бірі. Ойын балаға қуаныш сыйлап қана қоймайды, оның дүниетанымын кеңейтеді, ойлауын дамытады, адамгершілік қасиеттерін қалыптастырады. Сондықтан әрбір балабақшада ойын – білім мен тәрбиенің алтын арқауы болуы тиіс.

Маханова Балдырған Ермаханқызы
 Бастауыш сынып мұғалімі, педагог-зерттеуші
 «Шамалған ауылындағы орта мектеп» КММ
 Алматы облысы, Қарасай ауданы

ОҚУШЫЛАРДЫҢ СӨЗДІК ҚОРЫН ДАМУ АРҚЫЛЫ ФУНКЦИОНАЛДЫҚ САУАТТЫЛЫҚТЫ АРТТЫРУ

***Аннотация:** мақалада оқушылардың сөздік қорын дамыту арқылы функционалдық сауаттылықты арттырудың теориялық және практикалық аспектілері қарастырылады. Жұмыста мәтінмен жұмыс, ойын технологиялары, дифференциацияланған оқыту, метатанымдық стратегиялар, мультимедиялық құралдар мен көптілді ортаны қолдану тәсілдері сипатталған. Сондай-ақ эмоциялық интеллект, ата-анамен ынтымақтастық, мәдениетаралық коммуникация және инклюзивті білім беру жағдайындағы ерекшеліктер талданады. Зерттеу нәтижелері көрсеткендей, кешенді тәсіл қолдану оқушылардың сөздік қорын байытып қана қоймай, олардың логикалық, сыни және креативті ойлау дағдыларын дамытады.*

***Кілт сөздер:** сөздік қор, функционалдық сауаттылық, метатанымдық стратегия, дифференциацияланған оқыту, ойын технологиясы, эмоциялық интеллект, көптілді орта, инклюзивті білім, мәдениетаралық коммуникация.*

Қазіргі замандағы білім беру жүйесінің басты мақсаты – оқушылардың тек білім алуымен шектелмей, алған білімдерін өмірлік жағдаяттарда тиімді қолдана білуін қамтамасыз ету. Осы тұрғыдан алғанда функционалдық сауаттылық ұғымы ерекше маңызға ие. Функционалдық сауаттылық – бұл тұлғаның әлеуметтік, мәдени, саяси және экономикалық қызметтерге белсене қатысу қабілетін, өмір бойы білім алуға дайын болуын сипаттайтын құзыреттілік. Оқушылардың сөздік қоры бұл құзыреттілікті қалыптастырудың негізгі алғышарты болып табылады, себебі тіл – ойлаудың, қарым-қатынастың және танымдық іс-әрекеттің негізгі құралы.

Сөздік қорды дамыту бастауыш және негізгі мектеп кезеңінде жүйелі түрде жүргізілетін жұмыс түрлерін талап етеді. Бала қоршаған ортамен байланысқа түсе отырып, өзінің тілдік қорын үнемі толықтырып отырады. Педагогтың міндеті – оқушы бойында тілге деген қызығушылықты арттыру, сөз байлығын кеңейту, сөздерді орынды қолдануға үйрету. Бұл бағыттағы жұмыстарға мәтінмен жұмыс, оқулықтағы тапсырмалар, көркем әдебиет оқу, эссе жазу, диалог құру, пікірталас өткізу сияқты әдіс-тәсілдер жатады.

Функционалдық сауаттылықты арттыруда мәтіндермен жүргізілетін жұмыстардың орны ерекше. Мәтінді түсіну, негізгі ойды бөліп алу, логикалық байланыстарды анықтау – оқушының сөздік қорын байытып қана қоймай, оның сыни ойлау қабілетін, ақпаратты талдау және қолдану дағдыларын дамытады. Мәтінмен жұмыс барысында жаңа сөздерді түсіндіріп,

олардың мағынасын ашу, сөйлемдер құрату, синоним, антоним, омонимдерді анықтау, тұрақты тіркестерді пайдалану оқушылардың тілдік қорын кеңейтеді.

Сөздік қорды дамытуда ойын технологиялары да тиімді. Мысалы, «Сөз ойла, тез ойла», «Қай буыннан басталады?», «Сурет бойынша әңгіме құра» сияқты ойындар оқушыны белсенді қатысуға жетелейді. Сонымен қатар ақпараттық-коммуникациялық технологияларды қолдану, мультимедиялық презентациялар, бейнематериалдар көру, интерактивті жаттығулар орындау оқушылардың сөздік қорын меңгеруін жеңілдетеді және қызығушылығын арттырады.

Қазіргі заманғы білім беру үрдісінде пәнаралық байланысты күшейту – сөздік қорды дамытудағы маңызды тәсілдердің бірі. Математикада, дүниетануда, музыка немесе бейнелеу өнері сабақтарында терминдермен жұмыс жүргізу, олардың мағынасын түсіндіру оқушылардың тілдік базасын кеңейтеді. Бұл әдіс оқушының тек тіл сабағында ғана емес, барлық оқу пәндерінде функционалдық сауаттылығын арттыруға мүмкіндік береді.

Мұғалімнің сөйлеу мәдениеті де ерекше рөл атқарады. Дұрыс, анық, түсінікті сөйлеу арқылы мұғалім оқушыға үлгі болады. Оқушылардың әрбір жауабын толық сөйлеммен айтуға дағдыландыру, ойларын дәлелдеп жеткізуге үйрету – олардың сөздік қорын дамытудағы маңызды элемент.

Сөздік қорды дамыту арқылы оқушылардың функционалдық сауаттылығын арттырудың нәтижесінде келесі жетістіктерге қол жеткізуге болады: оқушының тілдік құзыреттілігі қалыптасады, өз ойын еркін жеткізе біледі, ақпаратты түсінеді және қолданады, әртүрлі коммуникативтік жағдаяттарда дұрыс шешім қабылдайды, шығармашылық қабілеттері дамиды.

Бұл бағыттағы жұмыс үнемі жоспарлы жүргізіліп, оқушылардың жас ерекшеліктері, психологиялық даму деңгейі, қызығушылықтары ескерілуі тиіс. Жүйелі түрде жүргізілген тілдік жаттығулар, интерактивті әдістер, шығармашылық тапсырмалар функционалдық сауаттылықты қалыптастыруда негізгі құралға айналады.

Оқушылардың сөздік қорын дамыту арқылы функционалдық сауаттылықты арттыруда **когнитивтік лингвистика** мен **нейропсихология** элементтерін қолдану маңызды. Ғалымдардың зерттеулері көрсеткендей, жаңа сөздерді меңгеру кезінде ми қыртысының тіл аймақтары (Брока және Вернике орталықтары) белсенді жұмыс істейді, бұл есте сақтау және логикалық байланыс орнату қабілетін күшейтеді. Осыны ескере отырып, оқытуда визуалды ассоциациялар, интеллект-карталар, схемалар және пиктограммаларды қолдану тиімді. Сонымен қатар, функционалдық сауаттылықты дамыту үшін **кросс-куррикулумдық жобалар** (пәнаралық жобалық жұмыс) пайдалы. Мысалы, оқушылар биология сабағында өсімдіктер туралы мәлімет жинап, қазақ тілі сабағында сол тақырып бойынша әңгіме құрастырады немесе мини-зерттеу нәтижелерін презентациялайды. Бұл тәсіл оқушының сөздік қорын тек пассивті түрде емес, белсенді қолдану арқылы бекітеді.

Эмоциялық интеллект те маңызды рөл атқарады. Сабақ барысында жаңа сөздерді эмоциялық бояуы бар мәтіндер арқылы түсіндіру (мысалы, кейіпкерлердің сезімін сипаттайтын әңгімелер) сөздерді есте сақтауды жеңілдетеді. Бұл тәсіл әсіресе бастауыш сынып оқушылары үшін тиімді, себебі олар ақпаратты эмоционалды қабылдауға бейім.

Функционалдық сауаттылықты арттыруда **цифрлық сауаттылықпен** интеграция да өзекті. Онлайн сөздіктер, интерактивті тілдік тренажерлар, балаларға арналған оқу қосымшалары (Kahoot, Quizlet) оқушыларды өз бетінше жұмыс жасауға ынталандырады. Бұл дербес оқу дағдыларын дамыта отырып, білімді өмірде қолдануға бейімдейді.

Сөздік қорды дамыту жұмыстары ата-аналармен бірлесе жүргізілгенде анағұрлым нәтижелі болады. Үйде оқу бұрышын ұйымдастыру, күн сайын жаңа сөздермен «отбасы сөздігі» құру, отбасы ішінде ойын түрінде сөздік диктанттар өткізу – бала сөз байлығының артуына ықпал етеді. Сондай-ақ, функционалдық сауаттылықтың маңызды компоненттерінің бірі – **мәдениетаралық коммуникация**. Әртүрлі халықтардың мақал-мәтелдерін, ертегілерін, ұлттық ойындарын оқу арқылы оқушылар жаңа сөздерді үйреніп қана қоймай, дүниетанымын кеңейтеді, толеранттылық пен құрмет сезімін дамытады.

Оқушылардың сөздік қорын дамыту арқылы функционалдық сауаттылықты арттыруда **метатанымдық стратегиялар** маңызды орын алады. Метатанымдық дағдылар оқушыға өзінің оқу процесін бақылауға, қандай сөздерді білмейтінін анықтауға және оларды меңгерудің тиімді тәсілдерін таңдауға мүмкіндік береді. Мұндай стратегияларға өзіндік бағалау парақтары, «не білемін – не білгім келеді – не үйрендім» (K-W-L) кестелері, күнделік жүргізу жатады.

Дифференциацияланған оқыту әдістері де сөздік қорды дамытуда жоғары нәтиже береді. Мысалы, әлсіз оқушыларға суреттер мен қарапайым мәтіндер беріледі, ал озат оқушыларға күрделі мәтіндермен жұмыс, жаңа сөздерден шағын әңгіме құрастыру немесе синонимдік қатар құру тапсырмалары ұсынылады. Бұл оқушылардың деңгейіне қарай тілдік жүктемені реттеп, олардың уәждемесін арттырады.

Когнитивті-дамытушы ойындар да тиімді. Мысалы, «Вербалды домино» ойыны: оқушылар кезекпен жаңа сөз айтады, келесі оқушы оның соңғы буынынан басталатын сөзді табады. Бұл жаттығу балалардың ассоциативтік ойлауын дамытады, сөздерді есте сақтауды белсенді етеді.

Функционалдық сауаттылықты қалыптастыруда **көптілді ортаның** рөлі де ерекше. Қазақ, орыс, ағылшын тілдеріндегі ұқсас және айырмашылығы бар сөздерді салыстыру, сөздік қорды контексте бекіту – оқушылардың лексикалық икемділігін арттырады. Бұл әдіс жаһандану дәуірінде көпмәдениетті тұлға қалыптастыруға ықпал етеді.

Сыни және креативті ойлау дағдыларын дамыту – сөздік қорды кеңейтудің тағы бір бағыты. Оқушыларға ашық сұрақтар қою, пікірталас ұйымдастыру, шығармашылық тапсырмалар беру (мысалы, жаңа сөздерді қолдана отырып әңгіме, өлең құрастыру) олардың ойлау белсенділігін оятады және сөздерді терең меңгеруге ықпал етеді.

Психолингвистикалық зерттеулер көрсеткендей, **интонация және дауыс ырғағы** да сөзді қабылдау мен есте сақтауға әсер етеді. Мұғалім жаңа сөздерді айқын артикуляциямен, түрлі интонациялық реңктермен айтуы қажет. Бұл оқушылардың фонематикалық есту қабілетін дамытып, дұрыс сөйлеу дағдысын қалыптастырады. Сондай-ақ, **инклюзивті білім беру жағдайында** сөздік қорды дамыту ерекше назарды талап етеді. Тірек-қимыл аппараты бұзылған, есту немесе көру қабілеті шектеулі балаларға арнайы әдістемелік материалдар, қолжетімді визуализация, тактильді карточкалар және дыбыстық сүйемелдеу арқылы тіл дамыту жұмыстары жүргізілуі тиіс. Бұл барлық балалардың функционалдық сауаттылығын тең дәрежеде дамытуға мүмкіндік береді.

Осылайша, оқушылардың сөздік қорын дамыту – олардың функционалдық сауаттылығын арттырудың негізгі шарттарының бірі. Зерттеу нәтижелері көрсеткендей, жүйелі және мақсатты жүргізілген жұмыс оқушының лексикалық қорының сапалық және сандық тұрғыдан кеңеюіне, мәтінді түсіну, ақпаратты талдау және қолдану қабілеттерінің дамуына ықпал етеді. Метатанымдық стратегияларды, дифференциацияланған тапсырмаларды, ойын технологияларын, мультимедиялық құралдарды және көптілді орта элементтерін пайдалану оқушыны белсенді білім алушыға айналдырады. Эмоциялық интеллекті дамыту, интонациялық жаттығулар жүргізу және ата-анамен бірлескен жұмыс оқушылардың тілге деген қызығушылығын арттырады. Инклюзивті ортада арнайы әдістемелік қолдау көрсету барлық балаларға тең мүмкіндік береді. Нәтижесінде оқушының коммуникативтік дағдылары қалыптасып, өмірлік жағдаяттарда білімді тиімді қолдануға дайын тұлға тәрбиеленеді.

Шайжанова Арман Абаевна

Учитель художественного труда, педагог-эксперт
ГКП на ПХВ «Школа-гимназия №32 акимата города Астаны»

ПРИМЕНЕНИЕ STEAM ТЕХНОЛОГИЙ НА УРОКАХ ХУДОЖЕСТВЕННОГО ТРУДА

Интеграция художественного труда с использованием STEAM-технологий (Science, Technology, Engineering, Art, Mathematics) открывает новые возможности для творчества, креативности и междисциплинарного обучения. Каждый компонент STEAM вносит свой вклад в образовательный процесс, объединяя искусство и науку.

Ключевые слова: интеграция, инженерия, креативность, инновации, проектирование, инструменты.

В современном мире, где инновации и креативность являются ключевыми двигателями прогресса, традиционные подходы к образованию требуют переосмысления. Традиционные взгляды на образование часто основаны на разделении предметов и строгих рамках, что в значительной степени ограничивает творческое выражение студентов. Однако, с учетом стремительного развития технологий и изменений в обществе, необходимо адаптировать образовательные системы к новым реалиям и потребностям. Художественный труд, долгое время воспринимавшийся как дисциплина, развивающая исключительно эстетические навыки, сегодня приобретает новое измерение благодаря интеграции STEAM-технологий.

Аббревиатура STEAM (Science, Technology, Engineering, Art, Mathematics) отражает междисциплинарный подход, сочетающий естественные науки, технологии, инженерное дело, искусство и математику. Это синергия позволяет создавать более комплексные и занимательные уроки, в которых студенты могут видеть взаимосвязи между разными областями знания. Применение этой концепции на уроках художественного труда открывает уникальные возможности для развития у учащихся не только творческого мышления, но и критического анализа, логики и навыков решения проблем.

В данном введении мы рассмотрим, как STEAM -технологии могут трансформировать уроки художественного труда, выводя их за рамки традиционных ремесел и рукоделия. Например, использование 3D-печати в проектировании художественных объектов может помочь студентам понять принципы инженерии и дизайна, а работа с программным обеспечением для цифрового рисования позволяет интегрировать технологии в традиционные формы искусства. Мы исследуем, каким образом интеграция научных принципов, технологических инструментов, инженерных решений и математических расчетов в художественный процесс способствует формированию целостного мировоззрения, стимулирует исследовательскую деятельность и позволяет учащимся создавать по-настоящему инновационные проекты.

Цель этой статьи - показать, что художественный труд, обогащенный STEAM -подходом, становится мощным инструментом для воспитания нового поколения изобретателей, дизайнеров и мыслителей, готовых к вызовам XXI века. Создание устройства, способного

решать реальные проблемы, или проектирование интерьера, сочетающего эстетику и функциональность, требует от учащихся не только художественного вкуса, но и навыков, которыми обладали бы инженеры и учёные. Таким образом, STEAM -подход рекомендовался не только для расширения образовательного горизонта, но и для подготовки студентов к современным вызовам, обеспечивая им необходимый инструментарий для успешной карьеры в будущем.

Также можно привести несколько примеров, как можно реализовать интеграцию различных дисциплин с помощью художественного труда:

1. Аппликация + Математика:

- Идея: Использование геометрических фигур для создания аппликаций.

- Пример: Разработка узоров на основе симметрии или фракталов становится отличным способом применения математических концепций в искусстве.

- STEAM-элемент: Исследование свойств геометрических фигур и их применение в дизайне позволяет ученикам понимать, как математика находит свое место в творчестве.

2. Вышивка + Технологии:

- Идея: Использование вышивальных машин с цифровым управлением.

- Пример: Создание дизайнов в графических программах, которые затем автоматизированно вышиваются.

- STEAM-элемент: Программирование машинных операций развивает навыки работы с технологическими инструментами.

3. Оригами + Инженерия:

- Идея: Применение принципов складок для создания архитектурных моделей.

- Пример: Создание макетов зданий или механизмов из бумаги, что позволяет увидеть, как сложные конструкции могут быть выполнены с помощью простых материалов.

- STEAM-элемент: Изучение прочности конструкций и инженерных принципов дает возможность ученикам работать с физическими законами и материалами.

4. Квиллинг + Искусственный интеллект:

- Идея: Использование AI для генерации уникальных узоров.

- Пример: Обучение программы распознавать стили и создавать эскизы для квиллинга позволяет расширить горизонты творчества.

- STEAM-элемент: Алгоритмы обработки изображений помогают углубить понимание технологий, стоящих за современным искусством.

5. Лепка + Химия:

- Идея: Эксперименты с разными составами материалов, такими как глины и полимеры.

- Пример: Создание фигур из самодельной глины и изучение их свойств при обжиге.

- STEAM-элемент: Изучение химических реакций при затвердевании дает представление о физических и химических процессах.

6. Батик + Технологии:

- Идея: Использование цифровых планшетов для создания эскизов рисунков.

- Пример: Разработка цифрового эскиза, который затем переносится на ткань, сочетает в себе традиционные и современные методы.

- STEAM-элемент: Работа с графическими редакторами развивает цифровые навыки.

7. Декупаж + Физика:

- Идея: Изучение влияния температуры и давления на нанесение изображений.

- Пример: Использование термопрессов для переноса узоров позволяет понять, как физические свойства материалов влияют на художественные процессы.

- STEAM-элемент: Знакомство с физическими свойствами материалов обогащает опыт работы с разными текстурами и средствами.

8. Текстиль + Программирование:

- Идея: Использование алгоритмов для создания сложных узоров.

- Пример: Кодирование узоров для автоматических станков показывает, как можно объединить STEAM элемент и искусство.

- STEAM-элемент: Алгоритмическое мышление способствует развитию навыков решения задач.

9. Работа с природными материалами + Экология:

- Идея: Создание поделок с акцентом на устойчивое развитие.

- Пример: Использование переработанных материалов для создания экологичных украшений помогает развивать экологическую осознанность.

- STEAM-элемент: Изучение устойчивого использования природных ресурсов способствует формированию ответственного отношения к окружающей среде.

10. Скрапбукинг + История:

- Идея: Изучение исторических событий через дизайн.

- Пример: Создание альбомов, посвященных научным достижениям или искусству, может помочь лучше понять историю через призму творческого подхода.

- STEAM-элемент: Исследование данных и оформление в креативной форме развивает навыки анализа и критического мышления.

11. Роспись по стеклу + Технологии:

- Идея: Использование лазерной гравировки для создания рисунков на стекле.

- Пример: Создание высокоточных рисунков на основе научных эскизов приносит новизну в традиционное искусство.

- STEAM-элемент: Технология лазеров позволяет получить качественные результаты и изучить их применение.

12. Флористика + Биология:

- Идея: Изучение особенностей растений и их свойств.

- Пример: Создание композиций с учетом биологических знаний, таких как устойчивость растений к условиям среды.

- STEAM-элемент: Научное изучение растений расширяет знания о природе и экосистемах.

13. Макраме + Физика:

- Идея: Исследование прочности узлов и их применения.

- Пример: Тестирование устойчивости макраме-подвесов под разными нагрузками дает практические знания о механике.

- STEAM-элемент: Законы механики и материаловедения применяются на практике.

14. Резьба по дереву + Инженерия:

- Идея: Использование 3D-станков для резьбы.

- Пример: Создание деталей для моделей зданий или механизмов позволяет ученикам увидеть, как наука и искусство переплетаются.

- STEAM-элемент: Инженерный дизайн раскрывает потенциал технологий в ремесле.

Интеграция STEAM-технологий на уроках художественного труда позволяет учащимся не только развивать свои творческие способности, но и применять полученные научные знания в реальной практической жизни, создавая уникальные произведения искусства и укрепляя связи между различными дисциплинами.

Список использованной литературы:

1. Асмолов, А. Г. (2008). Психология личности: культурно-историческое понимание развития человека. М.: Академия.

2. Безруких, М. М. (2009). STEAM-образование: от идеи к практике. Начальная школа плюс До и После, (11), 3-7.

3. Болотов, В. А., Исаева, Н. И. (2018). STEAM-образование как фактор развития критического мышления обучающихся. Вестник Томского государственного педагогического университета, (1), 161-167.

4. Вишневецкая, В. М. (2019). Применение STEAM-технологий в дополнительном образовании детей. Образование и саморазвитие, 14(3), 20-27.

5. Громыко, Ю. В. (2017). STEAM-образование в России: перспективы и проблемы. Народное образование, (10), 18-24.

6. Дворецкая, И. В., Королёва, Н. А. (2020). STEAM-технологии на уроках технологии и изобразительного искусства как средство формирования творческих способностей обучающихся. Вестник Московского государственного областного университета. Серия: Педагогика, (1), 74-81.

7. Заир-Бек, С. И., & Муштавинская, И. В. (2011). Развитие критического мышления на уроке. М.: Просвещение.

8. Иванова, С. В. (2018). STEAM-подход в системе современного образования. Образование и наука, 20(3), 105-121.

9. Калинина, Л. В. (2019). Междисциплинарный подход в STEAM-образовании: сущность и реализация. Современные проблемы науки и образования, (4).

* Колесникова, И. А. (2010). Педагогическое проектирование: учеб. пособие для высш. учеб. заведений. М.: Академия.

Карымсакова Акмарал Турсунгуловна

Бастауыш сынып мұғалімі

"Жұмағали Қалдығараев атындағы жалпы білім беретін мектеп" КММ

Маңғыстау облысы, Бейнеу ауданы, Бейнеу ауылы

БАСТАУЫШ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫНЫҢ ТАНЫМДЫҚ ҚЫЗЫҒУШЫЛЫҚТАРЫН ҚАЛЫПТАСТЫРУДЫҢ МАҢЫЗДЫЛЫҒЫ

Аңдатпа. Мақалада бастауыш сынып оқушыларының танымдық қызығушылықтарын қалыптастырудың маңыздылығы қарастырылған. Оқушылардың оқу-танымдық белсенділігін арттыру, қызығушылықты ояту және сақтау жолдары, сондай-ақ танымдық іс-әрекетті ұйымдастырудағы мұғалімнің рөлі жан-жақты сипатталған. Автор оқытудың тиімділігі мұғалімнің балалардың жас ерекшелігі мен қабілеттерін ескере отырып, білім беру процесін қызықты және мағыналы ұйымдастыруында екенін атап өтеді. Оқушылардың білімге деген қызығушылығын арттырудың нақты шарттары мен әдістері ұсынылады.

Түйінді сөздер: танымдық қызығушылық, бастауыш сынып, оқу-танымдық іс-әрекет, өзіндік жұмыс, мұғалімнің рөлі, білім беру, белсенділік, оқыту әдістері, оқу мотивациясы, оқу үдерісі.

Қазақстан Республикасының білім беру жүйесінің қазіргі кезін әлемдік деңгейдегі білім беру тенденциясынан бөліп қарауға болмайды. Бұл әлемдік деңгейдегі қатынастың күшейе түсуіне байланысты. Қазіргі кезде Қазақстан бәсекеге қабілетті елу елдің қатарына ену үшін білім мен ғылымды дамыту жолына түсті. Бастауыш мектеп – бұл оқушы тұлғасы мен санасының дамуы қуатты жүретін, ерекше құнды, қайталанбас кезеңі. Сондықтан да бастауыш білім берудің алғашқы сатысы. Соған сәйкес бүгінгі таңда Қазақстан Республикасы бастауыш білімнің міндетті мемлекеттік стандарты жетілдірілді. Мемлекеттік стандартта дамыта оқыту ұстанымына сәйкес білімнің теориялық деңгейін көтеру, оқу- әрекетін қалыптастыруда білімнің танымдық, шығармашылық ролін мақсат етіп қояды.

Танымдық қызығушылық-бұл адамның қоршаған шындықтың объектілері мен құбылыстарына таңдамалы бағыты. Бұл бағыт танымға, жаңа, толық және терең білімге деген

тұрақты ұмтылыспен сипатталады. Жүйелі түрде нығайтып, дами отырып, танымдық қызығушылық ілімге деген оң көзқарастың негізіне айналады және іздеу сипатына ие болды. Оның әсерінен оқушылар үнемі өздері іздейтін сұрақтарға жауап береді. Сонымен қатар, оқушының іздеу әрекеті құмарлықпен жасалады, ол эмоционалды көтерілуді, сәттіліктің қуанышын сезінеді. Сондай-ақ, Я.Каменский оқушының жұмысын психикалық қанағат пен рухани қуаныштың қайнар көзіне айналдыруға шақырды. Мұнда да танымдық қызығушылық бірінші орынға шығады. Танымдық белсенділік дегеніміз оқушылардың жеке және жас ерекшеліктерін есепке ала отырып ұйымдастырылған таным үрдісінде пайда болатын, бекітілетін, дамитын жеке тұлғалық қасиет. Танымдық белсенділіктің көрсеткіштеріне тұрақтылық, оқу саналығы, шығармашылық қабілеттері, дәстүрден тыс оқу жағдайларындағы тәртібі, оқу міндеттерін шешудегі өз беттілігі, т.б. жатады.

Бастауыш сынып оқушыларында ұғынатын түсініктер оның маңызын жаттап алып көптеген жаттығуларды, есептерді орындағаннан емес, оларды түсіну арқылы ғана болады. Танымдық белсенділік барысында логикалық ойлауы дами бастайды. Бастауыш сынып оқушыларының танымдық қызығушылығын қалыптастыруда мұғалімнің жеке басы маңызды рөл атқаратынын атап өткім келеді. Мұғалім балада жасырын "қызығушылықты" ояту үшін барлық мүмкіндіктерге ие. Оның балалардың мүмкіндіктерін дамытуға мүмкіндігі бар, осылайша олар болашақта өздерін қазіргі әлемде толықтай жүзеге асыра алады. Ол үшін мұғалім балаларға ең кішкентай сәттіліктеріне қолдау білдіріп, олардың әрбір жетістігін атап өтуі керек. Содан кейін баланың танымдық қызығушылығы оқу іс-әрекетінің барлық салаларында көрінеді.

- Оқушылардың танымдық белсенділігі мына үш белгіге тән:
- Оқу- танымдық әрекеттің қоғамдағы маңыздылық бағыты;
- Оқу- танымдық әрекеттің интеллектуалдық сипаты;
- Оқу- танымдық әрекеттің реттеушілік сипаты.

Сондай-ақ, танымдық белсенділігін дамыту тиімділігі мынадай жетекші фактормен анықталады:

- Оқушылардың жас ерекшеліктерін есепке алу;
- Оқу үрдісінде мәселелік оқытуды кеңінен енгізу;
- Материалдарды айтып түсіндіруде жүйелік ұстанымын қамтамасыз ету;
- Бірте-бірте күрделене түсетін тапсырмалар кешенін шешудегі қол жеткен табыстарды «нығайтуды» қамтамасыз ету, т.б.

Сонымен қатар, оқушылардың танымдық қызығушылығы ақпаратты таңдау және оқушыларды танымдық іс-әрекетке қосу жолдары арқылы қалыптасады. Сол себепті, мұғалім әсіресе бастауыш сыныптар, сабаққа дайындалу кезінде мұқият қарап, балаларға қол жетімді, түсінікті және қызықты ақпаратты таңдай білуі керек. Ақпаратты таңдаудағы маңызды кезең балалардың даму деңгейі мен олардың қабілеттерін ескеру болып табылады. Танымдық қызығушылық пайда болады, егер ақпарат:

- 1) сізді таң қалдырса (мысалы, бірінші сынып оқушылары сандар мен фигуралардың шексіз алуан түрлілігіне, олардың қасиеттері мен қатынастарына таң қалады);
- 2) сізді ойландырса (оқу процесінің өзі оң қызығушылық тудырса);
- 3) оқушыларды таныс материалдағы жаңа нәрселерді көруге жетелесе;
- 4) ұғымдарды, заңдарды, ережелерді қалыптастыру үшін негіз болып табылса;
- 5) пәнішілік және пәнаралық байланыстарды көздесе;
- 6) практикалық қызметте пайдалануға бағдарланған болса.

Бүгінгі таңда оқушылардың үзіліссіз білім алу міндеттерін жетілдіруге сай мектеп мұғалімдерінен олардың ойлау қабілеттерін дамыту, сонымен қатар өзіндік жұмыстарына қатысты іскерліктері мен дағдысын тәрбиелеу талап етілуде. Ол үшін өзіндік жұмыс оқушылардың тек үй жұмысын орындау барысында ғана емес, оқыту процесінің өн бойында өз орнын табуы тиіс. Оқушылардың әртүрлі өзіндік жұмыстары негізінде сабақтың нәтижесін және таным қабілеттерінің белсенділігін арттыруға болады. Оқушылардың таным белсенділігі

-оқуға қажетті білім мен дағдыны меңгеру және оларды өмірде, практикада пайдалана білуге, үйренуге оқушының істейтін саналы әрекеті.

Өзіндік жұмысты ұйымдастырудың шарттары мыналар:

- мұғалімнің нақты тапсырмалар (нұсқаулар) беруі,
- жұмысты орындаудың және аяқтаудың уақытын белгілеуі;
- мұғалімнің басқаруымен оқушылардың дербестігінің мөлшері, олардың жұмысты өз еркімен және қалауымен істеуі, оған әсер ететін мотивтер т.б.

Қазіргі таңда бастауыш сынып оқушыларының оқу-танымдық іс-әрекетін белсендіруді жетілдіруде мынадай ұсыныстар беріледі:

1. Оқушылардың ғылыми білімге қызығушылығы мен белсенділігін қалыптастыруда ғылыми-танымдық жұмыс көлемін арттыру ; тұтас педагогикалық үдерісте оқушыға субъект ретінде қарап, дербестігі мен еркіндігі болуын есте ұстау;

2. Оқушының білімге құндылық бағдарын қалыптастыруда халықтың педагогика мұраларындағы, қазақтың ғұлама ойшылдары еңбектеріндегі білімді жетілдіруге бағытталған идеяларды оқу үрдісінде кеңінен пайдалану;

3. «Оқушылардың оқу-танымдық іс-әрекетін белсендіру технологиялары» атты арнайы курс бағдарламасын құрастырып, мектеп практикасына енгізу және тиімді пайдалану.

Оқушылардың танымдық белсенділігін қалыптастыру үшін мұғалім тарапынан ұйымдастырушылық пен дұрыс басшылық және оған оқушылардың өздері белсенділік танытпағы ләзім. Ал оқушылардың жеке басының дамуына белсенді болуы үшін оны қажетсінуі, ізденуі, бағдарлай білуі, зерттеу біліктері болуы қажет. Бұл жерде оқушылардың қабілеттерін дамытып қана қоймай, олардың танымдық жан қуаттарының оянуына ықпал студің, сол жолда ізденісін, талабын ұштап, білім деңгейін жетілдірудің маңызы ерекше.

Қорыта айтқанда, бастауыш сынып оқушыларының танымдық қызығушылығын қалыптастыру – олардың тұлғалық дамуы мен сапалы білім алуының негізгі факторы. Оқу үрдісінде қызығушылықты тудыру – тек білім беру міндеті ғана емес, сонымен бірге тұлғаның ішкі мотивациясын оятудың және болашаққа бағытталған ізденімпаз көзқарасын қалыптастырудың құралы. Танымдық белсенділікті дамыту үшін мұғалім тарапынан әдістемелік шеберлік, оқушы ерекшелігін ескеретін икемділік, қолдау көрсету және оқу үдерісін тиімді ұйымдастыру талап етіледі.

Білімге қызығушылығы бар оқушы – өздігінен ізденуге, шығармашылыққа, дербес шешім қабылдауға ұмтылады. Сондықтан сабақ барысында танымдық әрекетті белсендіруге ықпал ететін әдістер мен тәсілдер жүйелі қолданылуы тиіс. Мұғалім мен оқушы арасындағы серіктестік қарым-қатынас – оқу процесінің қозғаушы күші. Сонымен бірге, оқушылардың қызығушылығын дамытуда пәнаралық байланыс, ақпаратты іріктеу, өзіндік жұмыс ұйымдастыру, тиімді оқыту технологияларын пайдалану – оқушының жан-жақты дамуына мүмкіндік береді. Бұл – бәсекеге қабілетті тұлға қалыптастырудың маңызды баспалдағы.

Қолданылған әдебиеттер:

1. Ергалиева, Л. Ж. Бастауыш сынып оқушыларының оқу-танымдық іс-әрекетін қалыптастыру жолдары / Л. Ж. Ергалиева. — Текст : непосредственный // Молодой ученый. — 2015. — № 8.2 (88.2). — С. 23-25.

2. Подласый, И.П. Педагогика начальной школы [Текст]: учебное пособие / И.П. Подласый. – М.: ВЛАДОС, 2011. – С. 225 – 227.

3. Висаитова, Л. С. Нетрадиционные формы и методы обучения на уроках в начальной школе / Л. С. Висаитова. — Текст : непосредственный // Педагогическое мастерство: материалы VII Междунар. науч. конф. (г. Москва, ноябрь 2015 г.).

Койшекенова Дина Курбанбаевна

Тәрбиеші, педагог-модератор
"Қарлығаш" бөбекжай бақшасы
Жамбыл облысы, Меркі ауданы

«АЛДАР КӨСЕ ҚОНАҚТА»

Мақсаты: Балаларды дамытушы ойындар арқылы игерген білім, дағдыларын көрсете білуге үйрету. Ой-өрісін, тіл байлығын, логикалық ойлау қабілетін дамыту. Татулық, ізденімпаздыққа, еңбексүйгіштікке тәрбиелеу.

Балалар әуенмен кіріп, жарты шеңбер болып тұрады.

Алдар көсе әндетіп келеді.

Алдар көсе: Саламатсыңдар ма балалар! Мені таныдыңдар ма? Мен ертегідегі Алдар көсемін

Балалар: -Иә таныдық

Алдар көсе: Міне, мен де келіп жеттім. Осы балабақшада білімді, тапқыр балалар бар дегенді естіп, сендерге мен сиқырлы қоржынымды ала келдім балалар бір-бірден алады, тақияның түстерін атайды.

Сол сәтте робот келеді. Балалармен амандасады.

Балалар: -Сәлеметсіз ба робот

Робот: -Сәлеметсідер ме балалар

Робот: -Балалар мен сендерге тапсырмалар алып келдім. Сендерге тақияның түсіне сай үш топқа бөлініп, үстел үстіндегі тапсырмаларымды орындау керексіңдер. Сендер дайынсыңдар ма балалар?

Балалар: Иә, дайынбыз.

Алдар көсе: -Онда роботтың тапсырмасың мұқият тыңдайық.

Робот: Жасыл түсті тақия: Тапсырма: Д/О: «Бейнесін құрастыр»

Мақсаты: Планшет арқылы түрлі жануарлардың бейнесін құрастыру. Жануарларды атау.

Алдар көсе: Жарайсыңдар балалар!

Қызыл түсті тақия: Тапсырма Д/О: «Төрт түлік жануарлардың бейнесін жапсыру»

Мақсаты: Бейнедегі төрт түлік жануарларды табиғи материал түрлі түсті жүнмен жапсыру, төрт түлік үй жануарларды атау.

Сары тақия: Тапсырма Д/О: «Домино»

Мақсаты: Ойын қатсысушылардың ойлау қабілетін жетілдіру, уақытты тиімді әрі қызықты өткізу мүмкіндік беру. Ұлттық бұйымдарды атау арқылы есте сақтау қабілетін арттыру.

Алдар көсе : Кел, балалар үстел үстіндегі түрлі түсті тақияны көрдіңдер ме? басымызға тақияның түсіне қарай үстелдерге барып тапсырмаларды орындаймыз.

Алдар көсе: -Жарайсыңдар балалар!

Ұлттық ойын: «Шаңырақ»

Ойын барысы: Ойын арқылы түске бөлінеді, түсіне сай шаңырақты таңдап, әр топ шаңырақтарын көтереді.

Алдар көсе: Балалар роботтың барлық тапсырмаларды дұрыс орындадыңдар, сендер шынымен де білімді, ақылды, тапқыр балалар екенсіңдер. Мен сендеге құры бос келген жоқпын сыйлық әкелдім, көздеріңді жұмыңдар. (балалар көздерін жұмады, сол кезде Алдар көсе қоржыннан сыйлықтар алып шығады)

Алдар көсе: Балалар, көздеріңді аша қойыңдар, мынау сендерге ұлттық домбыра аспабы сыйлыққа.

Назарларыңа рақмет!

Ходжа-Ахметова Айдана Жаумбаевна
Бастауыш сынып мұғалімі
“№11 жалпы білім беретін мектеп” КММ
Маңғыстау облысы, Мұнайлы ауданы

БАСТАУЫШ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫНЫҢ АҚЫЛ-ОЙ БЕЛСЕНДІЛІГІН ҚАЛЫПТАСТЫРУ ҮШІН СЫНИ ТҰРҒЫДАН ОЙЛАУДЫ ДАМУ ТЕХНОЛОГИЯСЫН ПАЙДАЛАНУ

Аннотация. Бұл мақалада бастауыш сынып оқушыларының ақыл-ой белсенділігін қалыптастыруда **сыни тұрғыдан ойлауды дамыту технологиясының** маңыздылығы қарастырылады. Автор сыни тұрғыдан ойлауды дамытудың оқушылардың танымдық қабілеттерін, логикалық және шығармашылық ойлауын арттырудағы рөлін жан-жақты сипаттайды. Мақалада технологияның үш кезеңдік құрылымы: **шақыру, мағынаны ажырату және рефлексия** кезеңдері нақты мысалдар арқылы көрсетіліп, оқыту процесіне енгізу жолдары ұсынылады. Жеке және топтық жұмыс әдістері, сондай-ақ әртүрлі сыни ойлауға бағытталған тапсырмалар арқылы бастауыш сынып оқушыларының білімге деген қызығушылығы мен белсенділігі арта түсетіні дәлелденеді.

Түйінді сөздер

Сыни тұрғыдан ойлау, бастауыш сынып, ақыл-ой белсенділігі, оқыту технологиясы, когнитивті даму, рефлексия, мотивация, оқушы белсенділігі, оқытудың үш кезеңі.

Ғалымдар ақпараттың қарқынды өсуімен байланысты біздің жылдам өзгеретін заманымызда ойлау құрылымындағы адам білімінің көлемі жоғары қарқынмен өсіп келе жатқанын атап өтті. Бірақ логикалық заңдылықтарды меңгеру тұрғысынан ойлау процесі, әдетте, стихиялы түрде жүреді. Сондықтан мектеп оқушыларының ақыл-ой әрекетінің өнімділігі, өкінішке орай, олардың мүмкіндіктерінен әлдеқайда артта қалып отыр және қазіргі білім берудің міндеттеріне толық жауап бермейді.

Ойлау процесі оны шешудің дайын жолы жоқ тапсырма немесе мәселе туындаған кезде басталады. Егер бір нәрсені түсінуге, шешімін табуға ұмтылу болса, онда бұл жерде біз ойлау туралы да сөз етеміз.

Қазіргі мектеп оқушыларының оқуға деген ынтасын қалай арттыруға болады? Оқушыларды оқу үрдісіне қалай тартуға болады? Оқуға қалай үйрету керек?

Бұл сұрақтарды әр мұғалім күнделікті өзіне қоятыны белгілі. Бұл мәселелерді тек дәстүрлі сынып-сабақ жүйесіне сүйеніп шешу мүмкін емес екені анық. Мұғалім емес, оқу орталығында оқушының өзі болуы керек оқуға деген көзқарасты өзгертетін кез келді. Оқытудың әртүрлі әдістерін сауатты қолдану ғана оқушылардың өздерін білім алуға ынталандыратын жағдай туғызады.

Бастауыш сынып жасындағы балалармен жұмыс жасай отырып, оқушылардың ақыл-ой қабілетін арттырып, нәтижелі ойлауға мүмкіндік беретін жұмыстың әдіс-тәсілдерін іздестірдім. Адамның ойлау қабілетінің арқасында қиын мәселелер шешіледі, жаңалықтар ашылады, өнертабыстар пайда болады. Бірақ тиімдірек ойлауды үйрену мүмкін бе? Ақылдың басқа қасиеттері сияқты ойлауды да дамытуға болады.

Қазіргі уақытта білім берудің басым бағыты ретінде оқушыға бағытталған оқыту тандалғанда, біздің алдымызда оны бір жағынан мазмұнды және практикалық, екінші жағынан қолжетімді және қызықты ету мақсаты тұр.

Кез келген жаңалық, барлығымыз білетіндей, жолда қолдау, мақұлдау немесе қарсылықпен кездеседі. Мен үшін де «Сабақтарымды мазмұндық жағынан қалай қызықты және мазмұнды етуге болады?» сұрағы күрделілік тудырады. Сын тұрғысынан ойлау технологиясы өзекті, оны қолдану сабақты жандандыруға, қызықты, эмоционалды етуге мүмкіндік береді деген қорытындыға келдім.

Жоғарыда айтылғандардың барлығы менің концепциямның тақырыбының өзекті негіздемесі «Бастауыш сынып оқушыларының ақыл-ой белсенділігін қалыптастыру үшін сыни тұрғыдан ойлауды дамыту технологиясын пайдалану» болып табылады.

Жұмыстың мақсаты – оқушылардың психикалық белсенділігін дамыту құралы ретінде сыни тұрғыдан ойлауды дамыту технологиясын қолданудың тиімділігін зерттеу.

Ал аталған технологияның мақсаты – оқушылардың тек оқуға ғана емес, күнделікті өмірде де қажет ақыл-ой дағдыларын дамыту (негізделген шешім қабылдау, ақпаратпен жұмыс істеу, құбылыстардың әртүрлі аспектілерін талдау және т.б.).

Қызығушылықты ояту мәселесі бойынша әдебиеттерді талдай келе, егер сабағымызда сыни тұрғыдан ойлауды дамыту технологиясының әдіс-тәсілдерін қолдансақ, онда біз оқушылардың ақыл-ой әрекетін:

- сұрақ қоя білуін;
- негізгі нәрсені бөліп көрсету мүмкіндігін;
- салыстыру жасай білуін;
- себеп-салдар байланысын орнату және қорытынды жасай білуін;
- ақпараттың мағынасын көре білу, мәселені тұтастай түсінуін;
- ақпаратты іздеу, талдау және шығармашылықпен өңдеу қабілетін дамытады деп гипотеза жасауға болады.

гипотеза жасауға болады.

Ұсынылған технологияның «жаңашылдығы» неде? Бұл модель классикалық технологиялық стратегияның шеңберінен шығып, соған қарамастан, оқытудың тұлғаға, яғни оқушыға бағытталған тәсілін іс жүзінде жүзеге асыру тәжірибесін көрсететін сияқты.

Сыни тұрғыдан ойлауды қалыптастырудың әдістемелік аспектісі мынада: бұл технология оқу іс-әрекетінің түрлері бойынша тәрбие жұмысының әдістерін біріктіретін стратегиялар жүйесі болып табылады. Бұл технология сабақта үш кезеңді (кезеңдерді) қолдануды көздейді: шақыру кезеңі, мағыналық кезең және рефлексия кезеңі.

1 кезең – «Шақыру» (таза парақ ликвидациясы). Бала өзіне осы мәселе бойынша «Мен не білемін?» деген сұрақты қояды.

2 кезең – «Түсіну». Бұл кезеңде бала мұғалімнің жетекшілігімен және жолдастарының көмегімен бірінші кезеңде өзі қойған сұрақтарға жауап береді («Мен нені білгім келеді?»).

3 кезең – «Рефлексия» (ой қозғау). Осы мәселе бойынша сабақта «баланың не үйренгенін» рефлексиялап және жалпылайды.

Тәжірибе көрсеткендей, белгілі бір технология бойынша сабақты модельдеу оңай емес. Бұл жағдайда сыни тұрғыдан ойлауды дамыту технологиясын қолдана отырып, сабақты дамытқанда мұғалімнің еңбек шығыны артады.

Сабақтың әр кезеңінде оқушыларды бірлескен іс-әрекетке қосуға көмектесетін белгілі бір жұмыс әдістерін қолданамын.

Алғашқы қабылдауды тексеру кезеңінде балалардың жұмысқа деген эмоционалдық реакциясын түсінуін және олардың шығарманың жалпы мағынасын түсінуін тексеру маңызды. Ең қолайлы әдіс, менің ойымша, әңгімелесу.

Сабақта рефлексия кезеңіне, үй тапсырмасына үлкен мән беремін. Рефлексия сатысында логикалық қорытындылар ғана емес, эмоционалдық тәжірибе де маңызды. Мен рефлексияның ауызша және жазбаша әдістерін қолданамын. Бұл келесідей міндеттер:

- «Қарама-қарсы жақтан» жаттығуы – өтілген материал бойынша балалар келесі тапсырманы орындауға шақырылады: «Егер ... болса, қандай жағдай орын алар еді?».

- «Синквейн» әдісі
- «Миға шабуыл» әдісі
- «Идеялар, ұғымдар, атаулар себеті...» әдісі
- «Шын – жалған мәлімдемелер» әдісі
- «Фишбоун» әдісі
- нақты мәселелер бойынша зерттеулер.

Мұндай тапсырмаларды қолдану балаларға өз ойларын нақты тұжырымдауға, білгендерін жақсы есте сақтауға мүмкіндік береді. Жұмыстың барлық кезеңдерінде жеке және топтық жұмыс түрлерін қолданамын. Сабақ барысында міндетті түрде әр баланың жұмысын ынталандырамын, барлығын тыңдаймын, балалардың жеке пікірін ешқашан сынамаймын.

Тиімділікті бағалау үшін критерийлер әзірленді:

- логикалық ойлауын дамыту
- сыни тұрғыдан ойлауды дамыту
- әртүрлі өмірлік жағдайларда сыни тұрғыдан ойлау дағдыларын қолдану.

Тапсырмаларды қолданудың тиімділігі осындай шарттарды, оқушылардың бойында жағымды көзқарас қалыптастыру, тапсырмаларды орындауда дербестікті қамтамасыз ету, олардың оқу бағдарламасына сәйкестігі сақтауға байланысты.

Сыни тұрғыдан ойлай алатын оқушы ақпараттық хабарламаны түсіндіру мен бағалаудың әртүрлі тәсілдерін біледі, мәтіндегі қарама-қайшылықтарды және ондағы құрылымдардың түрлерін ажырата алады, логикаға ғана емес, сонымен қатар әңгімелесушінің идеялары бойынша өз көзқарасын дәлелдей алады.

Мұндай оқушы ақпараттың әртүрлі түрлерімен жұмыс істеуде өзін сенімді сезінеді, құндылық деңгейінде алуан түрлі ресурстарды тиімді пайдалана алады, сыни тұрғыдан ойлайтын оқушы өзін қоршаған әлемнің көпполярлылығын және жалпыадамзаттық құндылықтар шеңберінде әртүрлі көзқарастардың қатар өмір сүру мүмкіндігін түбегейлі қабылдай отырып, ақпараттық кеңістіктермен тиімді әрекеттесе алады. Демек, ол қазіргі өмірге сәтті бейімделе алады.

Сыни тұрғыдан ойлау - туа біткен қабілет емес, яғни мектептегі барлық жылдар бойы оқушылардың ой-өрісін (және ақыл-ой операцияларын қолдана білу) жан-жақты дамыту, сыни тұрғыдан ойлауға үйрету қажет. Ойлауды дамыту үшін оқудың маңызы зор, өйткені осылайша баланың таным мен ой шеңбері айтарлықтай кеңейеді, жаңа ұғымдар біртұтас жүйеге түседі, оқушы қорытындыны жиі қолданады.

Сыни тұрғыдан ойлау технологиясыз оқыту процесін елестету тек мүмкін емес, сол себепті аталмыш технология мектептің әр деңгейінде дами түсуі керек. Оқу үлгерімі, білімді

меңгеру деңгейі, білім сапасы артуда, ең бастысы балалардың оқуға деген ынтасы артып келеді. Менің ойымша, бұл - қазіргі мектептің ең үлкен мәселесі. Сондай-ақ сыни тұрғыдан ойлауды дамыту мәселесінің өте маңызды екендігін әр түрлі материалдардың, рефераттардың, тренингтердің, семинарлардың, әдістердің, сондай-ақ өмірде осы әдістердің көптеген апробацияларының үлкен көлемі дәлелдейді. Мектеп оқушыларының сыни тұрғыдан ойлауын дамыта отырып, мұғалімдер сол арқылы оларды өз беттерінше мәселелерді шешуге, жаңа мүмкіндіктер туғызуға, қажетті ақпаратты іздеуге баулиды.

Біздің заманымызда балаларда сыни тұрғыдан ойлауды дамыту өте маңызды, нәтижесінде бала кітап оқуды ұната бастайды, оларды талдап, өз бетінше қорытынды жасауға үйренеді, осылайша, ол орынды сұрақтар қоюға және оларға шығармашылықпен жауап табуға үйренеді. Оқыту жаңа нәрселерді үйренуден, кітапта ашылған білім әлеміне өзінің қатысуын сезінуден айтарлықтай қуаныш әкелсе, пайдалы болары анық. Осы оқыту әдістеріне сүйене отырып, бастауыш сыныптан бастап сыни тұрғыдан ойлау технологиясын қолданып, бүлдіршіндердің сыни ойлау дағдыларын қалыптастырсақ, жоғары сыныптарда оқушылардың тарихты, географияны немесе әдебиетті оқу кезінде «түсініксіз», «қажет емес» немесе «қызықты емес», «оқығым келмейді» деп айтпайтындықтары анық. Ал мұғалімдер мен ата-аналар балаларының пәнді білетініне, сыни және шығармашылық тұрғыдан ойлай алатынына сенімді болады.

Балаларды сыни тұрғыдан ойлауға үйрету дегеніміз дұрыс сұрақ қою, олардың назарын дұрыс бағытқа бағыттау, оқыту, өз бетінше қорытынды жасап, шешімін табу. Оқушыларға рефлексияға материал беретін, инициатива мен дербестікті ашуға мүмкіндік беретін оқу іс-әрекетінің түрлері ұнайды, олар психикалық шиеленісті, тапқырлық пен шығармашылықты қажет етеді.

Қорыта келе, **сыни тұрғыдан ойлау технологиясын** бастауыш сыныптан бастап қолдану – оқушылардың интеллектуалдық әлеуетін дамытудың тиімді құралы екендігі айқындалды. Бұл технология оқушылардың білімге деген қызығушылығын арттырып, олардың өз ойын еркін жеткізуіне, мәселелерді шеше білуіне, ақпаратпен тиімді жұмыс жасауына жол ашады. Сабақ құрылымын үш кезең бойынша ұйымдастыру (шақыру, түсіну, рефлексия) оқушылардың ойлау қабілеттерін жүйелі түрде дамытуға ықпал етеді. Мұғалімнің міндеті – оқушылардың сыни ойлау дағдыларын дамыту арқылы оларды өз бетімен ойлауға, дұрыс шешім қабылдауға бағыттау. Бастауышта бұл дағдылар қалыптасса, жоғары сыныптарда олар тек тереңдеп, оқушының тұлғалық дамуына негіз болады. Сыни ойлау арқылы оқушылар тек оқуда емес, күнделікті өмірде де дұрыс шешім қабылдай алатын, белсенді әрі жауапты тұлға болып қалыптасады.

Қолданылған әдебиеттер тізімі

1. Тұрғанбаева Б.А. «Оқушылардың шығармашылық қабілетін дамыту» – Алматы, 1997.
2. Монахов В.М. «Инновационные педагогические технологии» – М., 2000.
3. Курбатова Е. «Развитие критического мышления у школьников» – Педагогика, 2016.
4. Жұмажанова С.Т. «Сыни тұрғыдан ойлау – баланың ойлау белсенділігін дамытудың жолы» // Білім кілті журналы, №4, 2018.
5. King, A. (1995). "Designing the Instructional Process to Enhance Critical Thinking across the Curriculum." *Teaching of Psychology*, 22(1), 13–17.
6. Брунер Дж. «Процесс образования» – М., Педагогика, 1977.
7. Құдайбергенова К.С. «Инновациялық педагогикалық технологиялар» – Алматы, 2008.
8. Халқымова Л. «Сын тұрғысынан ойлау технологиясын қолдану жолдары» // Ұлағат журналы, №2, 2019.

Кабдыкаримова Айғаным Бауржанқызы

Мектепалды сыныбының мұғалімі

Кажыбек Алғамбаров атындағы жалпы орта білім беретін мектеп
Павлодар облысы, Екібастұз қаласы, Зеленая роцца ауылы

БАЛАНЫҢ ТҮЛҒАЛЫҚ ДАМУЫНЫҢ ПСИХОЛОГИЯЛЫҚ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ

Кіріспе

Мектепке дейінгі кезең – баланың тұлға ретінде қалыптасуындағы шешуші уақыт. Бұл жастағы бала қоршаған ортаны танып, алғашқы әлеуметтік тәжірибе жинақтап, адамгершілік қасиеттерді меңгере бастайды. Сондықтан оның психологиялық дамуының ерекшеліктерін зерттеу және соған сай тәрбие беру – педагогика мен психологиядағы басты міндеттердің бірі.

Тұлғалық дамудың ұғымы

Тұлғалық даму – адамның жеке қасиеттері мен қабілеттерінің, мінез-құлқы мен ойлау жүйесінің, қарым-қатынас мәдениетінің қалыптасу процесі. Бұл даму үздіксіз жүреді, алайда мектепке дейінгі кезеңде оның қарқыны ерекше жылдам болады.

Мектепке дейінгі жастағы психологиялық ерекшеліктер

Мектепке дейінгі балалардың психологиялық дамуына тән белгілер:

1. Танымдық қызығушылығының жоғары болуы;
2. Еліктеу қабілетінің дамуы;
3. Қиялы мен шығармашылық қабілетінің артуы;
4. Эмоциялық тұрақсыздықтың басым болуы;
5. Қарым-қатынасқа бейімділігінің артуы.

Тіл және ойлау дамуы

Баланың ойлау қабілеті оның тіл дамуымен тығыз байланысты. Сөйлеу арқылы бала өз ойын жеткізеді, қоршаған ортамен қарым-қатынас жасайды. Жаңылтпаш, жұмбақ, ертегілер арқылы тілін дамыта отырып, ойлауын жетілдіруге болады.

Әлеуметтік орта ықпалы

Бала тұлғасының қалыптасуына ең алдымен отбасы, кейін балабақшадағы тәрбиешілер мен құрдастар ықпал етеді. Әлеуметтік ортадағы қарым-қатынас баланың өзін-өзі бағалауына, мінез-құлқына әсер етеді.

Ойынның рөлі

Ойын – мектепке дейінгі жастағы баланың негізгі іс-әрекеті. Сюжеттік-рөлдік ойындар арқылы бала әлеуметтік рөлдерді меңгереді, қарым-қатынас жасайды, өз ойын еркін жеткізуді үйренеді.

Эмоциялық даму

Бұл кезеңде балада қуану, ренжу, қызғану, мақтану сияқты эмоциялар айқын көрінеді. Тәрбиеші мен ата-ананың міндеті – осы эмоцияларды дұрыс бағыттап, баланы шыдамдылыққа, мейірімділікке, сыйластыққа тәрбиелеу.

Қорытынды

Қорыта айтқанда, мектепке дейінгі кезеңдегі тұлғалық даму – баланың болашағын айқындайтын маңызды процесс. Психологиялық ерекшеліктерді ескере отырып, баланы ұлттық құндылықтар негізінде тәрбиелеу – оның толыққанды тұлға болып қалыптасуына ықпал етеді.

Байболова Макпал Ерзатовна

Бастауыш сынып мұғалімі, педагог-сарапшы
"С.Ғаббасов атындағы жалпы орта білім беру мектебі" КММ
Абай облысы, Аягөз ауданы, Мамырсу ауылы

БАСТАУЫШ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫНЫҢ ОҚУ ҚҰЗЫРЕТТІЛІГІН ДАМУҒА БАҒЫТТАЛҒАН ЗАМАНАУИ БІЛІМ БЕРУ ТЕХНОЛОГИЯЛАРЫН ТӘЖІРИБЕГЕ ЕНГІЗУ

***Аңдатпа.** Бұл мақалада бастауыш сынып оқушыларының оқу құзыреттілігін дамыту мәселесі қарастырылады. Автор заманауи білім беру технологияларын тәжірибеге енгізудің қажеттілігін негіздей отырып, оқушылардың оқу дағдыларын дамытуға арналған әдіс-тәсілдерді сипаттайды. Әдебиеттік оқу сабақтарындағы, сондай-ақ сабақтан тыс іс-шаралардағы оқыту формалары мен әдістерінің тиімділігі көрсетіледі. Сонымен қатар оқу техникасын (дұрыстығы, жылдамдығы, мәнерлілігі, түсінігі) жетілдіру жолдары, оқу процесін ұйымдастыру ерекшеліктері мен ақпараттық технологияны қолдану мүмкіндіктері жан-жақты сипатталған.*

***Түйінді сөздер:** бастауыш сынып, оқу құзыреттілігі, заманауи технологиялар, оқыту әдістері, ақпараттық технология, оқу дағдылары, мәнерлеп оқу, мәтінмен жұмыс, білім сапасы, оқу процесі.*

Қазіргі таңда елімізде ұлттық білім беру саясатында елеулі өзгерістер орын алуда. Қазіргі мектеп – соңғы жылдары ұлттық тәрбие жүйесінде орын алған орасан зор өзгерістердің жемісі. Бұл жалпыға міндетті білім беру стандарты қабылданып, тұлғаға (оқушыға) бағытталған педагогика позициясына көшумен байланысты. Қазіргі мектептің міндеттерінің бірі – педагогикалық процестің барлық қатысушыларының әлеуетін ашу, олардың сапалы білім алуына, шығармашылық қабілеттерінің көрінуіне мүмкіндік беру.

Соңғы кездері оқушылардың тек оқуға ғана емес, жалпы білімге деген қызығушылығының төмендегенін байқаймыз. Білім беру – оқушылардан ерекше шеберлікті, ерік-жігерді, табандылықты, шыдамдылықты, еңбекқорлықты қажет ететін ауыр жұмыс. Екінші орында меңгеру және есте сақтау қажет материалдың үлкен көлемі мен күрделілігін қоюға болады. Қазіргі өмір жеке тұлғаның интеллектуалдық және әлеуметтік дамуына жоғары талаптар қояды. Дегенмен, ақпараттың үлкен көлемін меңгеруі қажет балалардың психологиялық шамадан тыс жүктелу қаупі бар. Осы орайда оқытудың белсенді әдістері арқылы ғана олар өз денсаулығына зиян келтірмей белсенді білім алуға қабілетті келеді.

Бастауыш сыныптарда әдеби оқу білімінің сапасын арттырудың маңыздылығы туралы айтқанда, біз одан әрі білім берудің берік іргетасын құру керектігін түсінеміз. Баланың мектептегі алғашқы күндерін еске түсірейік. Бұл - дайындық кезеңі, бес жастан енді асқан балалар. Дәл осы жерден бастап олар кітап арқылы әлемді зерттей бастайды. Ұстаздың қажырлы еңбегі осыдан басталады. Баланы оқуға үйрету ғана емес, сонымен қатар оқуға деген қажеттілікті дамыту да маңызды. Заманауи білім беруде баланы оқуға үйретуге жарты жыл ғана уақыт беріледі, содан кейін әдеби оқу сабақтары басталады, онда балалар ой қорытуды, дәлелдеуді, кейіпкерлерді сипаттауды үйренеді. Бұл олардың жасына қарай оқу құзыреттіліктері болуы керек дегенді білдіреді. Бірақ сыныпта аталмыш қабілетті меңгеруге көп уақытты қажет ететін балалар жиі кездесетіндіктен, бұл әрдайым орындала бермейді. Оқу дағдыларын жақсарту барлық сабақтарда болады: математика сабақтарындағы есепті, қазақ, орыс, ағылшын тілі сабақтарында жаттығуға арналған тапсырманы және жаттығудың өзін оқу, қоршаған әлем туралы білу.

Оқу дағдыларын жетілдіру оқушыларға қосымша жүк түсіру есебінен емес, оқытудың формалары мен әдістерін жетілдіру арқылы жүзеге асырылуы керек. Ең маңызды буындардың бірі оқу материалын жоспарлау, оқу үрдісін нақты ұйымдастыру, оқушылардың барлық іс-әрекетін бақылау болып табылады. Сабақтағы ең бастысы (және ең қиыны) - «қызықты элементтер» мен ауыр жұмыс арасындағы ақылға қонымды тепе-теңдікті сақтау.

Соңғы отыз жыл ішінде ғылымның барлық салаларындағы технологиялық жетістіктер қарқынды түрде кеңейді. Интернет, компьютерлер, планшеттер, смартфондар біздің өмірімізге үйреншікті нәрсеге айналды. Сондықтан дүние жүзіндегі білім беру саласындағы заманауи цифрлық технологиялардың осындай белсенді дамуы осы үлкен өзгерістердің оқытушылар мен білім алушылардың жұмысына әсерін зерттеу үшін практикалық ғылыми дәлелдердің болуын талап етеді. Жақында жүргізілген барлық зерттеулер технологиялық құралдарға еркін қол жеткізу оларды пайдаланудың артуына әкелгенін көрсетті. Ұстаздар мен өз өмірін білім беру саласымен байланыстырған адамдар қарқынды дамып келе жатқан әлемге ілесу үшін мұны оқыту мен оқу үдерісімен байланыстыруы керек.

Сондықтан технология келесі ұрпақты дұрыс ақпаратқа қол жеткізу және пайдалану үшін қажетті құралдармен және ресурстармен қамтамасыз етудің кілті болып саналады, сонымен қатар бүгінгі қоғамда бар болу үшін маңызды дағдыларды меңгереді. Сонымен бірге қоғамды ақпараттандыру процестері «білім беру саласының ақпараттық сауаттылыққа және ең алдымен ақпараттық технология негіздерін меңгеруге көңіл бөлуін арттыру үшін әлеуметтік тапсырысты қалыптастырады».

Ақпараттық технологияны қолдана отырып, олардың мұғалімнің орнына емес, бірге болуы керектігін ұмытпауымыз керек. Ешбір заманауи электрондық білім беру ресурстары мұғалімнің іс-әрекетін, сөзін алмастыра алмайды.

Сабақта мұғалімнің мәтінді оқу үлгісі болуы керек деп есептеймін. Бұл жаңа мәтінмен танысу, сөйлеушіден кейін оқу болуы мүмкін. Менің оқушыларым рөлдер бойынша оқуды жақсы көреді, мұнда мұғалім кейіпкерлердің бірі ретінде қатысады. Балалар еріксіз өз рөлін мәнерлі оқуға тырысады.

Әдебиеттік оқу сабақтарында негізгі әдістердің бірі мәселелік ізденіс әдісі болып табылады. Сұраққа жауап бере отырып, балалар мәтіннен тиісті үзіндіні тауып, оқуы керек.

Мәтіннен кейіпкерге тән сөздерді, өрнектерді таңдайды, оқығандары бойынша сыныптастарына сұрақ қоя білуге дағдыланады.

Оқу іс-әрекеттерінен басқа оқу дағдыларын жетілдіру сабақтан тыс уақытта ертеңгіліктер, викториналар, жарыстар түрінде көрініс табады.

Оқу дағдысы екі құрамдас бөліктен тұрады:

- семантикалық – оқылған мәтіннің мазмұнын түсіну;
- техникалық – оқу тәсілі, дұрыстығы және мәнерлілігі.

Бастауыш сынып оқушыларының оқу дағдыларын жетілдіруде қойылатын талаптың бірі – оқушыны мәнерлер оқуға үйрету.

Мәнерлеп оқу дегеніміз – мәтіндегі сөздің мағынасын бұзбай, дыбысталуы жағынан анық етіп жатық оқу. Мәтінді саналы түрде түсініп оқу мен дұрыс оқу оқи білудің талаптарын қамтыса, мәнерлеп оқуға үйрету қандай мәтінді болса да саналы түрде түсініп оқуға жетелейді. Қандай мәтін болмасын мазмұнын дұрыс ұғып, онда айтылғандарды саналы түсіну үшін және тыңдаушыда жақсы әсер қалдыру үшін оқушының дауыстап оқудағы дауыс ырғағы мен оқу мәнерінің де мәні зор. Сабақ үрдісінде мәнерлеп оқу дағдыларын қалыптастыру үшін мына оқу түрлерін жүргізуге болады:

- сұраулы және лепті сөйлемдерді таңдап оқу;
- сөйлемдегі әртүрлі сөздерді дауыспен таңдау;
- артикуляция бойынша жұмыс (дыбыс, буын, тілдің бұрмалануы, айтылуы қиын сөздер, жалғаулардың анықтығы, бір деммен оқу);
- бір сөйлемді әртүрлі интонациямен оқу;
- «Дауыстар» әдісі (біреуге еліктеу);
- рөлдер бойынша;
- мәтінді белгілеу (үзілістер, логикалық екпін);
- лирикалық шығармалардағы да, прозалық шығармалардағы да поэтикалық сөйлеудің көркемдік құралдарымен жұмыс (салыстыру, эпитет, метафора);
- сабақта кітап оқуға қызығушылықты қалыптастыру, оқушылардың сүйікті кітаптарынан көрмелер өткізіледі, балалар қызығушылық танытады, үзіліс кезінде кітаптарды қарау, оқу, бір-бірімен кітап алмасу.

- оқырмандар байқауларына қатысу.

Оқу дағдысы жүйесінде жетекші орынды сана, оқылғанды түсіну алады. Техникалық жағы семантикалық жағына бағынады.

Семантикалық компонент мыналарды қамтиды:

- мәтінде қолданылған сөздердің көпшілігінің тура және ауыспалы мағыналары;
- мәтін құрайтын сөйлемдердің әрқайсысының мазмұнын, сөйлемдер арасындағы мағыналық байланысты нақтылау;
- мәтіннің жеке бөліктерінің (абзацтар, эпизодтар, тараулар) мазмұнының пәндік жоспары және осы бөліктердің мағынасы.

Мәтіннің бүкіл мазмұнының негізгі мағынасы – яғни, осы мазмұнды білу және оқылғанға деген көзқарас.

С.Г. Швайко, И.Т. Федоренко оқуды үйренудің ең тиімді резервтерін қарастыратын оңтайлы оқудың өзіндік әдісін ұсынды. Бұл әдістемелерді бастауыш сынып мұғалімдері әзірледі, сонымен қатар жаппай жағдайда қолдану мүмкіндігін эксперименталды түрде тексерді.

Бұл әдістеменің бірінші әдісі - оқу жаттығуларының жиілігі. Зерттеушілер ұзақтық емес, жиіліктің маңыздылығын атап өтеді. Адамның жады үнемі көз алдында пайда болатын нәрсені есте сақтайтындай етіп ұйымдастырылған. Сондықтан, егер бір нәрсені есте сақтау қажет болса, бұл дағдыны автоматизмге әкелу керек, яғни жаттығуларды қысқа бөліктерде, бірақ жиі орындау эффективті. Мысалы, бірінші сынып оқушысы үшін үйде ертегіні толық оқу қиын болады. Оған қысқа мәтіндерді, бірақ үлкен жиілікпен берген дұрыс. Кіші мектеп жасындағы бала шағын абзацты ұзақ мәтінге қарағанда оңай оқиды және қайталайды.

Бұл техниканың тағы бір әдісі – «шуылдап» оқу. Бұл әдіс сыныптағы барлық оқушылардың бір мезгілде дауыстап, жартылай дауыстап және іштей көзбен оқуын қамтиды. Бұл әдіс тиімді, өйткені әрбір бала сабақтан бес минут ішінде қысқа мәтінді оқи алады.

Бұл әдістеменің келесі әдісі - сабақ сайынғы бес минуттық оқу сессиялары. Кез келген сабақ болмасын (әдебиеттік оқу, ән айту, сурет салу, математика) балалар кітапты ашып, 5 минут «шуылдап» оқу режимінде оқып, содан кейін әдеттегі сабақ жалғасады. Осылайша, бір сабақта бес минут оқу, күніне төрт сабақ, аптасына бес күн аптасына 100 минут көлемінде жаттығу береді.

Жақсы нәтиже ұйықтар алдында оқу арқылы алынады. Адамның есте сақтау үлгісі күннің соңғы оқиғалары эмоционалды жады арқылы жазылады және адам ұйықтап жатқан сегіз сағатта олардың әсерінде болады. Дене бұл күйге үйренеді.

Оқу техникасын жетілдіру әдістемесі оқу шеберлігінің төрт қасиетімен сипатталады: дұрыс, жылдам, танымды және мәнерлі. Бұл қасиеттердің барлығы өзара байланысты және өзара тәуелді. Графикалық кейіпкерлерді дұрыс дыбыстау мәтіннің жеке бірліктерін түсінбейінше мүмкін емес. Мәтіндік бірліктердің арасындағы байланысты түсіну әрбір жеке бірліктің мағынасын, жұмыстың негізгі идеясын түсінбей мүмкін емес.

Осылайша, бастауыш сынып оқушыларының оқу құзыреттіліктерін дамытуға бағытталған аталған барлық жаттығулар оқушының оқу жылдамдығын арттырып, оқуға деген дұрыс көзқарасын қалыптастырады, оқу процесі кезінде зейін қоюды және берілген материалды есте сақтауды дамытады деп қорытындылаймын.

Қорыта айтқанда, қазіргі білім беру жүйесінде оқушының оқу құзыреттілігін дамыту – ең басты мақсаттардың бірі болып табылады. Оқу дағдысы оқушының тек оқу техникасын меңгеруіне емес, сонымен қатар мәтінді түсіну, мағынасына үңілу, ой қорыту және оны өмірде қолдану қабілеттерін дамытуға бағытталуы тиіс. Бұл мақсатқа жетуде мұғалімдердің заманауи білім беру технологияларын, оқытудың белсенді әдістері мен тиімді тәсілдерін қолдануы маңызды рөл атқарады. Мақалада сипатталған әдістер мен ұсыныстар (мысалы, "шуылдап оқу", қысқа әрі жиі оқу жаттығулары, рөлдік оқу, мәтінді мәнерлеп оқу т.б.) оқу процесін жандандырып, оқушылардың білімге деген қызығушылығын арттырады. Ақпараттық технологияларды сауатты қолдану, оқыту мен оқудың цифрлық ресурстарымен тиімді жұмыс істеу – оқу құзыреттілігін дамытудың қазіргі кезеңдегі басты талаптарының бірі. Осылайша, оқушылардың оқу дағдыларын дамытудың кешенді тәсілдері арқылы сапалы білім мен жеке тұлғалық даму қамтамасыз етіледі.

Қолданылған әдебиеттер тізімі

1. Әбілқасымова А.Е. «Бастауыш мектепте оқыту әдістемесі» – Алматы: Дарын, 2020.
2. С.Г. Швайко, И.Т. Федоренко. «Методика развития навыков чтения в начальной школе» – Москва: Просвещение, 2018.
3. Тұрғынбаева Б.А. «Дамыта оқыту технологиясы» – Алматы: Рауан, 1999.
4. Ильина Т.А. «Педагогика» – Москва: Просвещение, 2005.
5. Құдайбергенова К.С. «Инновациялық педагогикалық технологиялар» – Алматы: Білім, 2011.
6. Фридман Л.М. «Современные подходы к формированию читательской компетенции» // Начальная школа, №3, 2019.
7. Vygotsky L.S. «Thought and Language» – Cambridge, MA: MIT Press, 1986.
8. Тлеубердина А.С. «Бастауыш сыныпта оқу сауаттылығын арттыру жолдары» // Бастауыш мектеп, №6, 2020.

Сағындықова Аяужан Саябековна

Қазақ тілі мен әдебиеті пән мұғалімі

Павлодар облысының білім беру басқармасы, Баянауыл ауданы білім беру бөлімінің "Зейтін ақышев атындағы жалпы орта білім беру мектебі" коммуналдық мемлекеттік мекемесі

ОҚУ САУАТТЫЛЫҒЫН АРТТЫРУҒА АРНАЛҒАН ПРАКТИКАЛЫҚ ТАПСЫРМАЛАР

***Аннотация.** Мақалада оқу сауаттылығын арттырудың теориялық және практикалық маңызы қарастырылып, қазақ тілі мен әдебиеті сабақтарында қолдануға болатын түрлі практикалық тапсырмалардың тиімділігі талданған және оқу сауаттылығын дамытуға бағытталған тапсырмалардың мазмұны оқушының сыни ойлауын, шығармашылық қабілетін және функционалдық сауаттылығын арттыруға ықпал ететіні көрсетіледі. Сонымен қатар халықаралық зерттеулердегі оқу сауаттылығының рөліне тоқталып, қазақ тілі мен әдебиеті пәні арқылы оны дамыту жолдары ұсынылады.*

***Кілт сөздер;** оқу сауаттылығы, практикалық тапсырмалар, қазақ тілі, әдебиет, сыни ойлау, функционалдық сауаттылық, шығармашылық қабілет, халықаралық зерттеу*

Қазіргі заман білім беру жүйесінің басты мақсаты – оқушыны тек қана дайын біліммен қаруландыру емес, сонымен қатар оның ойлау қабілетін, сыни тұрғыдан пайымдауын, ақпаратты дұрыс қабылдау мен талдауға деген бейімділігін, өз ойын еркін әрі сауатты жеткізе алуын қамтамасыз ету. Осы тұрғыдан келгенде, оқу сауаттылығы – оқушының тұлғалық дамуының негізгі өлшемдерінің бірі. Оқу сауаттылығы тек мәтінді түсініп оқумен ғана шектелмейді, ол ақпаратты сараптай алу, оны белгілі бір жағдаятта қолдана білу, ой қорытып, жаңа идея тудыра алу қабілеттерімен астасып жатыр. Сондықтан қазақ тілі мен әдебиеті пәнінің мазмұнында оқу сауаттылығын арттыруға бағытталған практикалық тапсырмалардың алатын орны ерекше, себебі тіл үйрету мен әдебиет оқыту барысында мәтінмен жұмыс істеу, оны талдау, мазмұнын түсіну және шығармашылық тұрғыдан қолдану – оқушының танымдық қабілетін дамытатын негізгі фактор болып саналады.

Оқу сауаттылығын дамытуға арналған тапсырмалар жүйесі әртүрлі деңгейде құрылып, оқушының жас ерекшелігіне, тілдік мүмкіндіктеріне және ойлау қабілетінің даму дәрежесіне сай бейімделуі қажет. Мәселен, мәтін бойынша қойылатын сұрақтар тек мазмұнды қайталауға емес, сонымен бірге мәтіннен негізгі ойды табуға, жанама мәндерге назар аударуға, автордың көзқарасын анықтауға, мәтіннің құрылымын саралауға және оқырманның өз көзқарасын білдіруге бағытталуы тиіс. Мұндай тапсырмалар оқушының сыни ойлауын қалыптастырып қана қоймай, сонымен қатар оның тілдік қорын молайтып, сауатты жазуға, ойды жүйелі жеткізуге баулиды. Оқу сауаттылығын арттыру үшін қолданылатын тапсырмаларда проблемалық жағдай туғызу, салыстыру мен қарсы қою, пікірталас ұйымдастыру, шығармашылық жазба жұмыстарын орындату сияқты әдістердің тиімділігі зор.

Оқу сауаттылығы тек білім алушының жеке жетістігі үшін ғана емес, қоғамның зияткерлік әлеуетін қалыптастыруда да маңызды рөл атқарады. Өйткені ақпараттық ғасырда кез келген маман иесіне мәтінді түсіну, ақпаратты талдау, ғылыми деректермен жұмыс істеу, дәлелді пікір ұсыну қабілеттері қажет. Қазақ тілі мен әдебиеті сабақтарында бұл міндетті жүзеге асыру үшін оқушыларға түрлі деңгейдегі мәтіндер ұсынылып, соларға байланысты практикалық тапсырмалар орындатылуы тиіс. Мәселен, шағын көркем мәтіндерді оқып, оның негізгі ойын бір сөйлеммен түйіндеу, белгілі бір кейіпкердің әрекетіне қатысты эссе жазу, мәтіннен нақыл сөздерді теріп алып, қазіргі өмірмен байланыстыру – оқу сауаттылығын арттырудың тиімді жолдарының бірі.

Сонымен қатар функционалдық сауаттылық ұғымы оқу сауаттылығымен тығыз байланысты. Функционалдық сауаттылық – адамның күнделікті өмірде кездесетін түрлі жағдаяттарда алған білімін пайдалана білу қабілеті. Бұл тұрғыда қазақ тілі сабақтарында өмірлік мәні бар практикалық тапсырмалар енгізу аса маңызды. Мысалы, жарнамалық мәтіндерді талдау, ресми құжат үлгілерін толтыру, ақпараттық хабарламаларды түсіну және қайта құру – оқушыны тек тілдік біліммен ғана емес, өмірлік дағдылармен де қамтамасыз етеді. Оқушы мұндай тапсырмаларды орындау барысында нақты жағдаятты дұрыс бағамдап, оған сәйкес шешім қабылдауға дағдыланады.

Әдеби шығармалармен жұмыс істеу де оқу сауаттылығын дамытудың пәрменді құралы болып табылады. Көркем мәтінді түсіну, ондағы көркемдік тәсілдерді тану, кейіпкерлердің іс-әрекетіне баға беру, авторлық идеяны ашу – оқушыны әдеби талдауға үйретеді. Мұндай тапсырмалар арқылы бала тек мәтін мазмұнын меңгеріп қана қоймай, сонымен қатар өзінің эстетикалық талғамын, рухани дүниесін байытады. Әдеби шығармалардағы кейіпкерлер әрекетін қазіргі қоғамдағы құндылықтармен салыстыру, шығармадағы көтерілген мәселелерді бүгінгі күннің өзекті проблемаларымен байланыстыру – оқушылардың дүниетанымын кеңейтіп, олардың сыни тұрғыда ойлауына септігін тигізеді.

Практикалық тапсырмалардың бір бағыты – шығармашылық жұмыстар. Мәтін бойынша шығарма жазу, кейіпкерлерге хат жолдау, оқиғаны басқа қырынан баяндау, оқылған мәтінге сурет салу, сахналық қойылым жасау сияқты шығармашылық жаттығулар оқу сауаттылығын дамытуда ерекше орын алады. Бұл тапсырмалар оқушының ой-қиялын дамытып қана қоймай, оның алған білімін өмірлік тәжірибемен ұштастыруына мүмкіндік береді. Әсіресе, оқушыларға белгілі бір мәтінді оқытып, соған қатысты өз көзқарасын білдіретін эссе жаздыру, оқушының ойлау қабілеті мен тіл байлығын арттырады.

Бүгінгі таңда оқу сауаттылығын арттыру міндеті халықаралық деңгейде де ерекше мәнге ие. PISA сияқты халықаралық зерттеулерде оқу сауаттылығы білім сапасының басты өлшемдерінің бірі ретінде қарастырылады. Бұл зерттеулерде оқушылардың мәтінді түсіну қабілеті ғана емес, сондай-ақ мәтіннен ақпаратты іріктеп алу, салыстыру, жинақтау және оны жаңа жағдаятта қолдану қабілеттері бағаланады. Сондықтан мектептегі қазақ тілі мен әдебиеті пәнінде берілетін практикалық тапсырмалар халықаралық талаптарға сай болуы тиіс, яғни олар оқушыны тек мәтінді түсінуге емес, сонымен қатар оның негізінде жаңа ой тудыруға, өмірлік мәселелерді шешуге үйретуі қажет.

Қорыта келгенде, оқу сауаттылығын дамытуға арналған практикалық тапсырмалар жүйесі қазақ тілі мен әдебиеті сабақтарының өзегіне айналуы тиіс. Өйткені тіл мен әдебиет – оқушының танымдық қабілетін қалыптастыратын, рухани құндылықтарын дамытатын негізгі пәндер. Осы пәндердегі тапсырмалардың мазмұны терең, құрылымы күрделі, ойды қозғаушы сипатта болғанда ғана оқушылардың оқу сауаттылығы артып, олардың өмірлік қажеттіліктерін қанағаттандыратын білім қалыптасады.

Пайдаланылған әдебиеттер

1. OECD. (2019). *PISA 2018 Results (Volume I): What Students Know and Can Do*. OECD Publishing.
2. Cummins, J. (2000). *Language, Power and Pedagogy: Bilingual Children in the Crossfire*. Multilingual Matters.

3. Snow, C. E. (2002). *Reading for Understanding: Toward an R&D Program in Reading Comprehension*. RAND Corporation.
4. Guthrie, J. T., & Wigfield, A. (2000). Engagement and motivation in reading. *Handbook of Reading Research*, Vol. III. Lawrence Erlbaum Associates.
5. Қазақстан Республикасының Білім және ғылым министрлігі. (2020). *Жаңартылған білім беру мазмұны бойынша қазақ тілі мен әдебиеті пәнінің оқу бағдарламасы*. Астана.

Тажрибаева Марияш Назарбаевна

Дене шынықтыру мұғалімі

"Қартбай Бекжанов атындағы №10 жалпы білім беретін мектеп" КММ

Маңғыстау облысы, Ақтау қаласы

ВОЛЕЙБОЛ ОЙЫНЫ ЭЛЕМЕНТТЕРІ

***Аннотация.** Мақалада волейбол ойынының негізгі элементтері, олардың оқу-тәрбие процесіндегі орны мен маңызы, сондай-ақ мектеп жасындағы оқушылардың дене мәдениетін қалыптастырудағы рөлі жан-жақты қарастырылды. Волейболдың қозғалыс дағдыларын дамытудағы тиімділігі, командалық әрекет пен тактикалық ойлауды жетілдірудегі орны, дене тәрбиесі сабақтарында қолданудың әдістемелік ерекшеліктері ғылыми-публицистикалық тұрғыда баяндалды. Мақалада сонымен бірге оқушылардың жеке қабілеттерін дамытуда, психологиялық тұрақтылық қалыптастыруда, салауатты өмір салтын орнықтыруда волейбол ойынының ықпалы толық ашылып көрсетілді.*

***Кілт сөздер:** волейбол, ойын элементтері, дене шынықтыру, әдістеме, қимыл-қозғалыс дағдылары, салауатты өмір салты.*

Волейбол – әлемдегі ең танымал командалық спорт түрлерінің бірі. Бұл ойын 1895 жылы АҚШ-та пайда болды және уақыт өте келе халықаралық деңгейде кеңінен танымал болды. Волейболдың негізгі мақсаты – қарсылас команданың алаңына допты түсіру, ал өз алаңында доптың жерге түсуіне жол бермеу. Ойынның динамикасы, командалық іс-әрекет және көшбасшылық қасиеттері волейболды ерекше етеді.

Волейболдың негізгі ережелері ойынның құрылымын анықтайды. Ойын екі команда арасында өтеді, әр командада алты ойыншы болады. Ойынның басталуы допты қызмет ету арқылы жүзеге асады. Допты қызмет еткен команда қарсылас командаға допты жіберіп, оларды қабылдауға мәжбүр етеді. Ойынның негізгі элементтері – қабылдау, пас беру, соққы жасау және блоктау. Ойын барысында әр команда үш рет допты ұрып, оны қарсылас алаңына жіберуге тырысады. Ойынның нәтижесі үш немесе бес сетте анықталады, әр сетте 25 ұпай жинау қажет, бірақ соңғы сетте 15 ұпай жинау керек.

Волейболда командалық іс-әрекет маңызды рөл атқарады. Ойыншылардың бір-бірімен үйлесімді әрекет етуі, тактикалық жоспарларды орындауы және бір-біріне қолдау көрсетуі қажет. Командалық жұмыс ойынның нәтижесіне тікелей әсер етеді. Ойыншылардың бір-бірімен қарым-қатынасы, сенімділігі және ынтымақтастығы команданың табыстылығын арттырады. Командалық іс-әрекет барысында көшбасшылық қасиеттері де маңызды. Көшбасшы ойыншы команда мүшелерін ынталандырып, оларға бағыт-бағдар береді. Көшбасшылық қасиеттері бар ойыншылар командадағы атмосфераны жақсартып, ойынның нәтижесіне оң әсер етеді.

Волейболдың денсаулыққа пайдасы да зор. Ойын физикалық белсенділікті арттырып, жүрек-қан тамырлары жүйесін нығайтады. Сонымен қатар, волейбол ойыны стрессті азайтып, көңіл-күйді көтереді. Ойын барысында команда мүшелері арасында достық қарым-қатынас қалыптасады, бұл әлеуметтік байланыстарды нығайтады. Волейбол – жастар арасында танымал спорт түрі, ол жастардың физикалық және психологиялық дамуына ықпал етеді.

Волейболдың ережелері мен техникалық элементтері ойыншылардың шеберлігін арттыруға бағытталған. Ойыншылардың допты қабылдау, пас беру, соққы жасау және блоктау дағдыларын дамыту үшін арнайы жаттығулар мен тактикалық ойындар өткізіледі. Ойыншылардың физикалық дайындығы, жылдамдығы, реакциясы және төзімділігі волейболда табысты болу үшін маңызды.

Волейболдың халықаралық деңгейде танымалдылығы оның әлем чемпионаттары, Олимпиада ойындары және басқа да халықаралық жарыстарда көрсетілуімен байланысты. Бұл жарыстарда әлемнің үздік командалары өзара бәсекелеседі, бұл волейболдың дамуына және танымалдылығына ықпал етеді.

Волейбол ойыны – тек қана спорттық жарыстардың тартымды түрі емес, ол сонымен бірге оқушылардың дене шынықтыру дағдыларын дамытуға, қимыл-қозғалыс мәдениетін қалыптастыруға, ұжымдық әрекетке бейімдеуге ықпал ететін педагогикалық тиімді құралдардың бірі болып табылады. Дене тәрбиесі сабақтарында волейбол элементтерін қолдану арқылы оқушылардың қимыл шапшаңдығы, үйлестіру қабілеті, икемділігі, төзімділігі артып, олар қозғалыстың жаңа түрлерін меңгеру арқылы өмірлік маңызды дағдыларға ие болады. Сонымен қатар, бұл ойын түрі баланың психологиялық тұрақтылығын нығайтып, эмоциялық көңіл-күйін көтеруге де зор әсер етеді, өйткені спорттағы жарыстық жағдайлар стреске қарсы тұруды, жеңіске ұмтылуды, жеңілістен сабақ алуды үйретеді.

Волейбол ойыны элементтері дегеніміз – допты қабылдау, допты жоғарыдан және төменнен беру, шабуыл соққысын орындау, тосқауыл қою, сонымен қатар алаңдағы әр ойыншының қозғалысын дұрыс ұйымдастырудан тұратын кешенді әрекеттер жиынтығы. Әрбір элементті меңгеру оқушыдан нақты дене дайындығын ғана емес, сонымен қатар назарды шоғырландыруды, қозғалыс үйлесімділігін, командалас серіктестердің қимылын сезінуді талап етеді. Сондықтан волейболды оқыту барысында мұғалім тек қана қимыл-қозғалыс техникасына көңіл бөліп қоймай, сонымен бірге оқушының логикалық ойлауын, жылдам шешім қабылдау қабілетін, ұжымдық әрекеттегі жауапкершілігін дамытуға баса назар аударуы қажет.

Волейболдың ерекшелігі – оның әмбебаптығында. Бұл ойын мектептің спорт залында да, жазғы алаңда да ұйымдастырыла береді. Ойын барысында бір мезетте барлық оқушылардың белсенді қатысуы қамтамасыз етіледі, себебі әрбір ойыншы алаңдағы өз орны мен міндетін атқаруы тиіс. Мұғалім үшін бұл үлкен мүмкіндік, өйткені ол әрбір баланы қозғалыс белсенділігіне тартып, сабақта бірде-бір оқушыны сыртта қалдырмайды. Дене шынықтыру педагогикасының басты міндеттерінің бірі – балалардың спортқа деген қызығушылығын арттыру екендігін ескерсек, волейболдың тартымдылығы мен эмоциялық әсері оқушыны сабаққа ынталандырудың қуатты құралы болып табылады.

Волейбол ойыны элементтерін оқыту барысында жүйелілік пен бірізділікті сақтау – негізгі қағида. Мәселен, допты қабылдауды үйретпей тұрып, шабуыл соққысын игерту мүмкін емес, өйткені әрбір әрекет өзара тығыз байланысты. Алдымен оқушы дұрыс тұрыс пен

қозғалысты үйренуі керек, содан кейін ғана техникалық тәсілдерді меңгере алады. Бұл жерде мұғалімнің кәсіби шеберлігі ерекше рөл атқарады, себебі ол әр оқушының жас ерекшелігін, дене дайындығының деңгейін, қимыл-қозғалыс дағдыларын ескере отырып, тапсырмаларды саралап беруі тиіс.

Сонымен қатар, волейбол ойыны тек дене дағдыларын дамыту құралы ғана емес, ол – оқушының әлеуметтік және тұлғалық қасиеттерін жетілдіретін орта. Командалық ойын барысында балалар бір-біріне сенуді, көмектесуді, жауапкершілікті бөлісуді, жеңіс жолында ортақ мақсатқа жұмылуды үйренеді. Бұл қасиеттердің барлығы болашақта олардың өмірлік дағдыларына айналып, ұжымда, қоғамда белсенді қызмет етуіне ықпал етеді. Мәселен, ойын барысында әрбір спортшы өзінің жеке қабілетін ғана емес, команданың мүддесін ойлауы тиіс, ал бұл – нағыз әлеуметтік жауапкершілікке баулудың көрінісі.

Волейбол ойынының әдістемелік мүмкіндіктері дене шынықтыру мұғалімінің кәсіби ізденісімен тікелей байланысты. Егер педагог ойын элементтерін тек қана жаттығулар жиынтығы ретінде ғана емес, тәрбиелік мәні бар кешенді әдіс ретінде қарастыра білсе, сабақтардың сапасы да артады, оқушы да белсенділікпен қатысады. Бүгінгі таңда инновациялық педагогикалық технологияларды пайдалана отырып, волейбол элементтерін оқытуда заманауи тәсілдерді енгізу қажеттілігі артып отыр. Мәселен, бейнеқұралдар арқылы дұрыс орындаудың үлгісін көрсету, ойын сәттерін талдау, қателіктерді талқылау оқушыға қимылды тез әрі сапалы меңгеруге көмектеседі.

Сондай-ақ волейболдың тағы бір артықшылығы – оның денсаулыққа оң әсері. Қозғалыс белсенділігіне негізделген бұл ойын жүрек-қан тамырлары жүйесін нығайтады, тыныс алу мүшелерінің жұмысын жақсартады, зат алмасу процесін қалыпқа келтіреді. Дене тәрбиесі сабақтарында жүйелі түрде волейбол ойнаған балалардың төзімділігі артып, олар ауыр физикалық және психологиялық жүктемелерге бейімделе бастайды. Бұл тұрғыда волейболдың тәрбиелік және сауықтырушы ықпалы қатар жүреді.

Қорыта айтқанда, волейбол ойыны элементтерін мектеп оқушыларына үйрету – олардың дене қабілеттерін жетілдірудің, салауатты өмір салтына баулудың, ұжымдық сезімді қалыптастырудың маңызды тетігі болып табылады. Бұл ойынның әрбір элементі жеке оқушы үшін қимыл мәдениетін жетілдірудің құралы болса, жалпы сынып үшін ол ынтымақтастықты нығайтатын, белсенді өмірге жетелейтін құралға айналады. Сондықтан дене шынықтыру пәні мұғалімі волейбол ойынының барлық элементтерін кешенді түрде, тәрбиелік және әдістемелік тұрғыда тиімді қолдануы қажет.

Пайдаланылған әдебиеттер

1. FIVB. *Official Volleyball Rules 2021–2024*. Fédération Internationale de Volleyball, Lausanne, 2021.
2. Bompa, T., & Buzzichelli, C. *Periodization: Theory and Methodology of Training*. 6th ed. Human Kinetics, 2019.
3. Grgantov, Z., Katic, R., & Jankovic, V. “Effects of Basic and Specific Motor Abilities on Performance in Young Volleyball Players.” *Collegium Antropologicum*, 2006, 30(3), pp. 601–605.

Бұхарбаева Әлия Әбимоллақызы

Әлеуметтік педагог

Алматы қаласы Білім басқармасының

"Иштван Қоңыр Мандоки атындағы №154 жалпы білім беретін мектеп" коммуналдық мемлекеттік мекемесі

МЕКТЕПКЕ ЖОЛ АКЦИЯСЫ

***Аннотация.** Мақалада «Мектепке жол» акциясының әлеуметтік мәні, оның қоғамдағы орны мен әлеуметтік педагог қызметіндегі рөлі қарастырылады. Әлеуметтік теңсіздікті азайту, білім алуға әділеттілікті қамтамасыз ету, аз қамтылған және тұрмыстық жағдайы төмен отбасыларға қолдау көрсету – аталмыш акцияның басты миссиясы болып табылады. Мақалада ғылыми-публицистикалық тұрғыдан акцияның тиімділігі, қоғамдық сананы қалыптастырудағы ықпалы және әлеуметтік педагогтің оны жүзеге асыру барысындағы негізгі міндеттері кеңінен ашылады.*

***Кілт сөздер:** әлеуметтік педагогика, қайырымдылық, теңсіздік, мектепке жол акциясы, әлеуметтік қолдау, білім алуға тең мүмкіндік, қоғамдық жауапкершілік.*

«Мектепке жол» акциясы – қоғамдағы әлеуметтік әділеттілікті қамтамасыз етудің айқын мысалы ғана емес, сонымен қатар білім берудің демократиялық қағидаттарын жүзеге асырудың пәрменді тетігі болып саналатын ауқымды әлеуметтік бастама. Бұл акцияның мәні – тұрмысы төмен, көпбалалы және әлеуметтік жағынан аз қорғалған отбасылардың балаларына жаңа оқу жылына қажетті мектеп құралдарын, оқу формасын, аяқ киімін және басқа да қажеттіліктерін қамтамасыз ету арқылы білімге қолжетімділігін кеңейту. Әлеуметтік педагогтің қызметінде бұл бастама ерекше орын алады, себебі ол оқушылардың тек академиялық жетістіктеріне ғана емес, олардың әлеуметтік жағдайына да көңіл бөлуді талап етеді. Қоғамның әл-ауқаты мен мәдени деңгейін айқындайтын факторлардың бірі – балалардың толыққанды білім алуы десек, аталмыш акция білім беру саласындағы теңсіздіктің алдын алуға бағытталған пәрменді құрал ретінде бағаланады.

Қазіргі таңда әлемдік өркениетке бет алған Қазақстан қоғамында әлеуметтік әділеттілік мәселесі өткір күйінде қалып отыр. Әсіресе ауылдық жерлерде немесе экономикалық әлеуеті төмен аймақтарда тұратын отбасылар үшін балаларды жаңа оқу жылына дайындау үлкен сын болып саналады. Бұл тұрғыдан келгенде «Мектепке жол» акциясы жай ғана қайырымдылық шарасы емес, мемлекет пен қоғамның бірлескен әлеуметтік жауапкершілігінің көрінісі болып табылады. Әлеуметтік педагог мұндай жағдайда отбасылардың әлеуметтік картасын жасап, қай баланың қандай көмекке мұқтаж екенін анықтап, демеушілер мен еріктілерді тарта отырып, нақты көмек көрсетуді ұйымдастырады. Бұл әрекеттер бір жағынан білім алуға теңсіздікті азайтуға сеп болса, екінші жағынан қоғамдағы ынтымақтастық пен сенім атмосферасын қалыптастырады.

Мектеп табалдырығын аттайтын әрбір баланың тең құқылы білім алуы – ел дамуының басты шарттарының бірі. Егер кейбір оқушылар әлеуметтік жағдайына байланысты мектепке қажетті құрал-жабдықсыз барса, ол олардың өз-өзіне деген сенімділігін төмендетіп, психологиялық күйзеліске әкелуі мүмкін. Мұндай қиындықтар оқу үлгеріміне де тікелей ықпал етеді. Әлеуметтік педагогтің миссиясы – дәл осы сәтте баланың жағдайын жеңілдетіп, оның қоғамдағы орнын, құрдастары арасындағы беделін сақтап қалуға ықпал ету. Бұл ретте акция тек материалдық көмек қана емес, сонымен қатар психологиялық қолдау мен мотивациялық әсер беретін рухани бастамаға айналады.

«Мектепке жол» акциясының қоғамдық сипаты оның ауқымынан көрінеді. Жыл сайын бұл шараға мемлекеттік органдармен қатар, үкіметтік емес ұйымдар, кәсіпкерлер, еріктілер, қарапайым азаматтар атсалысады. Мұның өзі әлеуметтік капиталдың күшеюіне ықпал етеді. Әлеуметтік педагогтің басты міндеті – осы әртүрлі тараптарды бір мақсатқа жұмылдырып,

баланың мүддесін қорғауға бағыттау. Қоғамдастық мүшелерінің өзара әрекеттестігі арқылы акция бір реттік қайырымдылық емес, жүйелі әлеуметтік қолдау тетігіне айналып келеді.

Бұл акцияның тағы бір маңызды қыры – балалардың өздерін қоғамның назарында сезінуі. Әлеуметтік жағдайы төмен отбасынан шыққан оқушыға мектеп формасы мен оқу құралдарының берілуі оның бойында қоғамға деген сенім мен ризашылық сезімін тудырады. Бұл сенім уақыт өте келе азаматтық жауапкершілікке, өзгелерге көмек қолын созу ниетіне ұласуы мүмкін. Яғни, акцияның нәтижесі тек бүгінгі күнмен шектелмей, болашақ ұрпақтың бойындағы гуманистік құндылықтарды қалыптастыруға ықпал етеді. Әлеуметтік педагог осындай құндылықтарды дарытуда оқушылармен әңгіме жүргізіп, олардың бойындағы сенім мен үмітті нығайтады. Сонымен қатар «Мектепке жол» акциясы білім берудегі инклюзивті саясаттың да бір көрінісі ретінде қабылданады. Себебі ол балалар арасындағы әлеуметтік айырмашылықты азайтуға, бір сыныптағы оқушылардың тең дәрежеде оқуына мүмкіндік жасайды. Бұл тұрғыдан алғанда, әлеуметтік педагогтің еңбегі балаларды біріктіруші дәнекер ретінде бағаланады. Қоғамдағы әлеуметтік жіктелудің білім беру саласында көрініс табуына жол бермеу – бүгінгі педагогикалық қауым алдында тұрған маңызды міндеттердің бірі болып қала береді.

Осы орайда акцияның тиімділігін арттыру үшін заманауи ақпараттық-коммуникациялық технологияларды пайдалану аса қажет. Әлеуметтік педагог әлеуметтік желілер, электронды платформалар арқылы демеушілер мен волонтерлерді тартуға, көмек көрсетудің ашықтығы мен әділдігін қамтамасыз етуге мүмкіндік алады. Бұл өз кезегінде қоғамдағы сенімді арттырып, акцияның сапалы әрі тиімді жүзеге асуына жол ашады. Сонымен бірге акция барысында алынған тәжірибені ғылыми негізде талдап, қорытынды жасау – болашақтағы әлеуметтік жобаларды жетілдіруге септігін тигізеді. Мұндай тәсілдердің ішінде краудфандинг платформалары арқылы қаржылық қолдауды ұйымдастыру, арнайы мобильді қосымшалар арқылы көмекке мұқтаж отбасылардың тізімін жүйелеу, онлайн-есептілік жүйесін енгізу сияқты құралдар ерекше тиімді болып табылады. Бұл тек материалдық көмектің уақытылы әрі әділ бөлінуін ғана емес, сонымен қатар азаматтық қоғам институттарының белсенділігін арттыруға мүмкіндік береді.

Ақпараттық технологиялар арқылы жүзеге асқан «Мектепке жол» акциясының тағы бір маңызды артықшылығы – оның географиялық ауқымының кеңеюінде. Бұрын тек белгілі бір аймақпен шектелген көмек шаралары бүгінде интернеттің арқасында алыс аймақтарға да жетіп, шалғай ауылдардағы оқушыларға қолдау көрсетуге жол ашып отыр. Әлеуметтік педагог бұл үдерісте үйлестіруші рөл атқарып, әрбір отбасымен тікелей байланыс орнатып қана қоймай, көрсетілген көмектің ашықтығын онлайн режимде қадағалай алады. Осындай ашықтық пен әділдік қағидаты қоғам мүшелерінің сенімін нығайтып қана қоймай, қайырымдылық мәдениетінің тұрақты қалыптасуына ықпал етеді.

Жалпы, «Мектепке жол» акциясы әлеуметтік педагогтің кәсіби қызметінде ерекше орын алады. Ол тек материалдық көмекпен шектелмей, қоғамдағы адамгершілік құндылықтарды дәріптеуге, ынтымақтастық мәдениетін қалыптастыруға бағытталған. Әрбір оқушыға білім алуда тең мүмкіндік жасау – әлеуметтік әділеттіліктің басты көрсеткіші. Осы орайда әлеуметтік педагогтің атқаратын қызметі тек кәсіби міндет емес, сонымен қатар үлкен қоғамдық жауапкершілік болып табылады.

Пайдаланылған әдебиеттер

1. Қазақстан Республикасының Білім және ғылым министрлігі. «Мектепке жол» республикалық акциясы туралы ресми ақпарат. – Астана, 2023.
2. Coleman, J. Social Capital in the Creation of Human Capital // American Journal of Sociology. – 1988. – Vol. 94. – P. 95–120.
3. Putnam, R. D. Bowling Alone: The Collapse and Revival of American Community. – New York: Simon & Schuster, 2000.
4. UNESCO. Education 2030: Incheon Declaration and Framework for Action. – Paris: UNESCO, 2015.

Райысханова Еркежан Бакытбековна
 Бастауыш сынып мұғалімі, педагог-сарапшы
 "Ш.Әбенев атындағы жалпы орта білім беретін мектебі" КММ
 Абай облысы, Абай ауданы, Жүрекадыр ауылы

БАСТАУЫШТА ЖАТТЫҒУЛАР АРҚЫЛЫ ЛОГИКАЛЫҚ ОЙЛАУДЫ ДАМУ

***Аннотация.** Логикалық ойлауды дамыту бастауыш сынып оқушыларына математикалық білім берудің ең маңызды аспектісі болып табылады. Логикалық ойлау дағдылары тек мәселелерді шешу қабілетін арттырып қана қоймайды, сонымен қатар сыни ойлау мен шешім қабылдау қабілеттерін дамытады. Бұл мақалада балаларға математиканы оқыту контекстінде логикалық ойлаудың маңыздылығы қарастырылып, оны дамытудың стратегиялары ұсынылады. Ол логикалық ойлауды оқу бағдарламасына кіріктірудің, ізденуге негізделген оқытуды ынталандырудың және тиімді оқыту әдістемелерін пайдаланудың маңыздылығын көрсетеді. Сонымен қатар мақалада балалардың логикалық ойлау қабілеттерін дамытуға қолдау көрсетудегі тәрбиешілер мен ата-аналардың, әдіскерлердің рөлі көрсетілген. Логикалық ойлауды дамыта отырып, педагогтер оқушыларға математикада және академиялық және тұлғалық өсудің басқа салаларында жоғары оқуға қажетті дағдыларды бере алады.*

***Түйін сөздер:** логикалық ойлау, математиканы оқыту, есептер шығару, сыни тұрғыдан ойлау, шешім қабылдау, зерттеушілік оқыту, оқыту әдістері.*

Кіріспе

Логикалық ойлау дағдыларын меңгеру білім алушылардың танымдық дамуының негізгі аспектісі болып табылады. Балалар академиялық жолмен алға жылжыған сайын, логикалық ойлауды дамыту, әсіресе математикалық білім беру жағдайында маңыздырақ болады. Бұл мақала бастауыш сыныптарға математиканы оқыту үдерісіндегі логикалық ойлаудың рөлін зерттеуге бағытталған және оны дамытудың стратегияларын ұсынады.

Қазіргі таңда қоғамды дамыту үшін мектептің алдында тұрған негізгі міндеттердің бірі-оқушылардың шығармашылық қабілетін барынша ашып, толыққанды қоғам құруға өзінің бар мүмкіндігін жұмсайтын шығармашылық қабілетті жеке тұлға қалыптастыру. Сондықтан оқытуда оқушыларға оқу материалын еске сақтау емес, осы материалды шығармашылықпен қолдану шеберлігін қалыптастыруға көп көңіл бөлінеді. Математикалық есептерді шығару үрдісінде оқушылардың шығармашылық қабілеті жеке тұлғалық қасиеттері қалыптасады. Есеп шығару шеберлігі арқылы оқушының математикалық танымының дамуын және оның ой әрекетінің белгілі бір сапасын анықтап, дамытуға болады.

Мақала мақсаты - балаларды математика пәнін жақсы меңгертіп, өзінің бойындағы қабілеттерін толық ашып еліміздің ертеңгі сапалы да білікті мамандары болып шығуына бағыттау. Оқушыларға грамматикалық білім, білік, дағдыларын игерту, шығармашылық қабілеттерін арттыру, зейінін, еске сақтау, байқағыштық, қиялдау, танымдық іс-әрекеттерімен өздігінен білім алуға, ізденуге бейімдеу. Оқушының оқу мен жазу дағдыларын жетілдіріп, өз ойы мен пікірін еркін жеткізе алатын дара тұлға тәрбиелеу.

Математикалық білім берудегі логикалық ойлаудың маңызы

2.1 Мәселелерді шешу дағдылары

Логикалық ойлау мәселелерді шешу дағдыларымен тығыз байланысты. Логикалық ойлау қабілеттерін дамыта отырып, оқушылар математикалық есептерге жүйелі түрде жақындай алады, алынған ақпаратты талдай алады және есептерді шешудің сәйкес стратегияларын

анықтайды. Логикалық ойлау балаларға күрделі мәселелерді басқарылатын қадамдарға бөлуге мүмкіндік береді, оларға тиімді және нақты шешімдерді табуға көмектеседі.

2.2 Сыни тұрғыдан ойлау және шешім қабылдау

Логикалық ойлау оқушыларды математикалық түсініктерді, дәлелдерді және стратегияларды бағалауға ынталандыру арқылы сыни тұрғыдан ойлауға ықпал етеді. Бұл оларға заңдылықтарды ажыратуға, байланыстар жасауға және логикалық қорытындылар жасауға мүмкіндік береді. Сонымен қатар логикалық ойлау оқушыларға баламалы тәсілдерді бағалауға, саналы таңдау жасауға және өз ойларын дәлелдеуге мүмкіндік беру арқылы тиімді шешім қабылдау дағдыларын дамытады.

Математиканы оқытуда логикалық ойлауды дамыту стратегиялары

3.1 Логикалық ойлауды оқу бағдарламасына кіріктіру

Логикалық ойлауды математиканың оқу бағдарламасына кіріктіру балалардың әртүрлі математикалық түсініктер мен есептерді шешу контекстінде логикалық ойлауды қолдануын қамтамасыз етеді. Мұғалімдер үлгіні анықтау, болжау және логикалық пайымдау сияқты логикалық ойлау процестеріне баса назар аударатын сабақтар мен әрекеттерді құрастыра алады.

3.2 Сұрауға негізделген оқыту

Сұрауға негізделген оқыту логикалық ойлауды дамыту үшін тамаша негіз береді. Оқушыларды практикалық іс-әрекеттер, зерттеу және ашық сұрақтар арқылы математикалық ұғымдарды зерттеуге ынталандыру арқылы сұрауға негізделген оқыту логикалық ойлау мен есептерді шешу қабілеттерін ынталандырады. Мұғалімдер пікірталастар ұйымдастырып, ойландыратын сұрақтар қоя отырып, балаларды өздерінің ойлау процестері туралы ойлануға ынталандырады.

3.3 Оқытудың тиімді әдістері

Логикалық ойлау қабілеттерін дамытуда мұғалімдер маңызды рөл атқарады. Олар логикалық ойлауды дамытатын оқыту стратегияларын қолдануы керек, мысалы, мәселені бірлесіп шешуге мүмкіндіктер беру, өз ойлау процестерін тұжырымдауға ынталандыру және түсінуді жеңілдету үшін көрнекі көріністерді пайдалану. Сонымен қатар, технология құралдарын, білім беру ойындарын және басқатырғыштарды қосу балаларды оқу процесіне, өтілетін тақырыпқа қызықтырып, олардың логикалық ойлау қабілеттерін арттырады.

Логикалық ойлауды дамытудың нақты әдістемесі логикалық есептерді шешу болып табылады.

Дидактикалық ойындар. Ойын әрқашан тосын және ерекше элементті қамтиды, қандай да бір тапсырма, мәселе шешіледі, яғни ойын танымдық тапсырма ретінде сабақта бірдей функцияларды орындайды. Көбінесе бұл жерде бәсекелестік элемент бар және ойын жағдайларын жасау мүмкіндігі өте жоғары.

Математикалық пазлдар. Мұндай тапсырмалардың басты артықшылығы, олар оқушылардан тапсырмалардың құрамдас бөліктері арасындағы маңызды байланыстарды көрсетуді талап етеді, сонымен бірге көбінесе балалардың ой-пікірлерінің қарама-қарсы жағына өзгереді, балалардың әрекет еркіндігін арттырады, бұл қалыпты жағдайда өте сирек қол жеткізіледі.

Сандық ребустар. Бұл логикалық әдіс оқушылардың үйренгеніне қарама-қарсы, пайымдауды қажет ететін шифрланған тапсырмаларды пайдаланады. Шын мәнінде, сандық ребустар шешуге болатын логикалық байланыстардың шиеленісуінен басқа ештеңе емес.

Кеңістіктегі геометрия. Тұтастай алғанда геометрия, сондай-ақ оның негізгі құрамдас бөліктері – фигуралар, логика және практикалық қолдану – мұғалімге кез келген жастағы баланың бейнелі және логикалық ойлауын үйлесімді дамытуға, оның практикалық әрекет дағдыларын қалыптастыруға мүмкіндік береді.

Өзіл есептер. Бір қарағанда, бұл тапсырмалар өте қарапайым, бірақ бүлдіршіндерден тез жауап беруге асықпауды талап етеді. Мұндай мәселелерді дұрыс шешу көбінесе қосымша

білімді қажет етпейді, бірақ ең бастысы - мәселенің жағдайын мұқият оқып шығу және шиеленістерді болдырмауға тырысу.

Математикалық кейіпкерлерді сабақ барысына қосу. Сабаққа қандай да бір математикалық кейіпкер енгізіледі, ол не есепті шешеді, не оның шешімін ұсынады, не айла ойлап табады, т.б. Кейде екі кейіпкер енгізіледі: бірі ақылды, екіншісі немқұрайлы болады.

Оқушыларға стандартты емес тапсырмаларды ұсына отырып, олардың логикалық операцияларды орындау қабілеттерін қалыптастырамыз және сонымен бірге оларды дамытамыз. Мұндай тапсырмаларды таңдау критерийі, сабақ тақырыбына немесе сабақтар топтамасына сәйкестігі олардың тәрбиелік және оқыту мақсаты болып табылады. Мұндай тапсырмаларды жаңа материалды түсіндіру кезінде де, үйренгенді бекіту кезінде де шешуге болады.

Мұғалімдер мен ата-аналардың рөлі

4.1 Мұғалімдердің біліктілігін арттыру

Мұғалімдер логикалық ойлау процестері мен тиімді оқыту стратегиялары туралы түсінігін жақсарту үшін оқу және кәсіби даму мүмкіндіктерін алуы керек. Бұл тренинг мұғалімдерге математикалық білім беруде логикалық ойлауды дамытатын қолдаушы және ынталандырушы оқу ортасын құруға қажетті құралдарды береді.

4.2 Ата-аналармен ынтымақтастық

Ата-аналар сыныптан тыс уақытта логикалық ойлауды дамытуға қолдау көрсетуде маңызды рөл атқарады. Ата-аналарды балаларымен бірге үстел ойындары және нақты өмірдегі міндеттерді шешу сценарийлері сияқты математикалық іс-шараларға қатысуға ынталандыру логикалық ойлау дағдыларын күшейтеді. Сонымен қатар ата-аналар математикаға деген оң көзқарасты дамыта алады және қиын мәселелерге тап болған кезде табандылық пен төзімділікке шақырады.

Қорытынды

Логикалық ойлауды дамыту бастауыш сынып оқушыларына математикалық білім берудің маңызды құрамдас бөлігі болып табылады. Логикалық ойлауды оқу бағдарламасына кіріктіру, ізденуге негізделген оқытудың тиімді әдістемелерін қолдану арқылы тәрбиешілер оқушылардың логикалық ойлау қабілеттерін дамыта алады. Сонымен қатар мұғалімдер мен ата-аналар арасындағы ынтымақтастық оқушылардың логикалық ойлауын дамытуға көмектеседі. Логикалық ойлауды дамыта отырып, тәрбиешілер балалардың тек математикадан ғана емес, сонымен қатар оқу және тұлғалық өсудің түрлі аспектілерінде табысқа жетуге қажетті дағдылармен қаруландырады.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. Қоянбаев, Ж.Б., & Қоянбаев, Р.М. *Педагогика*. Алматы: Рауан. 2004
2. Жұмабаев, С. *Математика сабағында логикалық ойлауды дамыту жолдары*. Бастауыш мектеп, (6), 12-15. 2019.
3. Қараев, Ж.А. *Оқытудың тиімді технологиялары*. Алматы: Білім. 2001.
4. Елмұратова, С.Ш. Бастауыш сынып оқушыларының логикалық ойлау қабілетін дамытуда математиканың орны. *Ұлттық білім академиясының хабаршысы*, 3(79), 44-47. 2020.
5. Woolfolk, A. *Educational Psychology* (12th ed.). Pearson. 2014.

Заманбек Серикгул

Бастауыш сынып мұғалімі

"Ақмола облысы білім басқармасының Целиноград ауданы бойынша білім бөлімі
Қоянды ауылының №2 жалпы орта білім беретін мектебі" коммуналдық мемлекеттік
мекемесі

СӨЗ ТАПТАРЫ ТҮРЛЕРІН АЖЫРАТА БІЛУДІҢ ТИІМДІ ТӘСІЛДЕРІ

***Аннотация.** Мақалада қазақ тіл білімінің негізін құрайтын сөз таптары мен оларды ажырата білудің тиімді әдіс-тәсілдері қарастырылады. Оқушылардың грамматикалық білімін тереңдетіп, тілдік құзыреттілігін дамыту барысында сөз таптарын дұрыс тану ерекше маңызға ие. Ғылыми-публицистикалық тұрғыдан баяндалған бұл еңбекте дәстүрлі оқыту әдістері мен заманауи технологияларды кіріктірудің мүмкіндіктері сараланып, түрлі тәжірибелік мысалдар келтіріледі. Сөз таптарын меңгерту тек теориялық ережелерді жаттатумен шектелмей, тілдік жағдаяттарға негізделген тапсырмалар, ойын элементтері, көрнекі құралдар және цифрлық платформалар арқылы жүзеге асуы қажет екендігі дәлелденеді. Сонымен қатар сөз таптарын оқытудағы басты қиындықтар, оларды шешудің жолдары мен оқушылардың ойлау қабілетін, шығармашылық мүмкіндігін дамытатын әдістемелік қырлары терең талданады. Мақалада тіл үйрету процесінің заманауи парадигмасына сәйкес оқушы тұлғасын қалыптастыруға бағытталған әдістер ұсынылады.*

***Кілт сөздер:** сөз таптары, тиімді тәсілдер, тіл үйрету, грамматика, оқыту әдістемесі, қазақ тілі.*

Қазақ тілінің грамматикалық жүйесін толық меңгеру әрбір оқушы үшін ана тілін терең танудың басты шарты болып табылады. Сол жүйенің ең маңызды салаларының бірі – сөз таптары. Сөздердің мағыналық, морфологиялық және синтаксистік ерекшеліктеріне қарай топтастырылуы тілдің ішкі заңдылықтарын танып-білудің кілті іспеттес. Алайда мектеп тәжірибесінде оқушылар сөз таптарының түрлерін шатастырып, оларды ажырата білуде қиналатыны жиі кездеседі. Осыған байланысты мұғалім алдында тұрған басты міндет – оқушыларға сөз таптарын тек теориялық тұрғыда түсіндіріп қана қоймай, оны нақты өмірлік қолданыста таныта отырып, тиімді әдістер арқылы меңгерту.

Тіл үйрету ісінде сөз таптарын дұрыс ажыратудың мәні зор. Өйткені әрбір сөйлемнің мағыналық тұтастығы сөздердің өзара байланысы арқылы жүзеге асады. Егер оқушы сөз таптарының ерекшеліктерін жетік білмесе, оның сөйлеу мәдениеті де, жазу сауаттылығы да төмендейді. Сондықтан қазақ тілі мен әдебиеті сабақтарында сөз таптарын оқытудың ғылыми негізделген әдістерін қолдану өзекті мәселелердің қатарында. Дәстүрлі әдістер ішінде түсіндірме, жаттығу, мысалдар келтіру, талдау жасау кеңінен қолданылып келсе, қазіргі уақытта мұғалімдер оқушының белсенді әрекетіне сүйенетін интерактивті тәсілдерге жиі жүгінуде.

Сөз таптарын ажыратуда ең тиімді тәсілдердің бірі – салыстыру әдісі. Мәселен, зат есім мен сын есімді салыстыра отырып, олардың ортақ және айырмашылық белгілерін анықтау оқушының ойлау қабілетін дамытады. Сол сияқты етістік пен есімдіктің қолданысын салыстыру арқылы олардың сөйлемдегі қызметін түсіндіруге болады. Бұл тәсіл оқушыны дайын ақпаратты қабылдаушыдан белсенді ізденушіге айналдырады. Сонымен қатар салыстырудың визуалды үлгілерін – диаграммалар, кестелер, схемаларды қолдану тиімді.

Оқушының қызығушылығын ояту үшін ойын элементтерін енгізудің де мәні зор. Мысалы, «Қай сөз табы?» ойыны арқылы мұғалім әртүрлі сөздерді ұсынып, оқушылардан оның қай сөз табына жататынын тез арада анықтауды сұрайды. Мұндай тапсырмалар тілдік дағдыны бекітіп қана қоймай, оқушылардың есте сақтау қабілетін де дамытады. Ойын түрінде ұйымдастырылған жаттығулар оқушылардың сабақты көңілді әрі белсенді қабылдауына ықпал етеді.

Жаңа ғасырдағы білім беру жүйесінде цифрлық технологияларды қолдану оқыту процесін жеңілдетіп қана қоймай, оны тиімді етеді. Сөз таптарын оқытуда түрлі онлайн платформалар мен жасанды интеллектке негізделген қосымшаларды пайдалануға болады. Мысалы, оқушы интерактивті тапсырмаларды орындау барысында бірден кері байланыс алып, өзінің қателерін көреді. Бұл тәсіл оқушыға өз бетінше білімін толықтыруға мүмкіндік береді. Әсіресе орыс тілді топтарға қазақ тілін оқытуда цифрлық технологиялардың көмегі айрықша. Себебі тілдік кедергіні еңсеруде визуалды және интерактивті әдістер ерекше әсер етеді.

Сонымен қатар мәтін арқылы сөз таптарын анықтау әдісі де тиімді саналады. Оқушыларға шағын мәтін беріліп, ондағы әрбір сөздің қай сөз табына жататыны талданады. Бұл әдіс оқушылардың тек жеке сөзді емес, оны сөйлем құрылымындағы қызметімен бірге түсінуіне мүмкіндік береді. Мәтіндік талдау оқушының грамматикалық білімін арттырып қана қоймай, әдеби мәтіндерге деген қызығушылығын да оятады.

Қазіргі әдістемелік ізденістердің бірі – коммуникативтік тәсіл. Бұл тәсіл бойынша сөз таптары жеке дара оқытылмай, сөйлеу әрекеті барысында үйретіледі, яғни оқушылар түрлі диалогтар құрып, өз ойын білдіру кезінде әртүрлі сөз таптарын орыңды қолдануға машықтанады. Коммуникативтік тәсіл оқушыны тек грамматикалық ережелерді меңгеруге ғана емес, оларды өмірлік жағдаяттарда қолдануға үйретеді.

Әдеби шығармалар арқылы сөз таптарын меңгерту оқушылардың ойлау өрісін кеңейтіп қана қоймайды, сонымен бірге олардың тілге деген сүйіспеншілігін арттырып, әдебиетті терең түсінуіне жол ашады. Себебі көркем туындылардағы әрбір сөз тек қана грамматикалық категория емес, сонымен қатар ойды жеткізуші көркемдік құрал ретінде қызмет атқарады. Мысалы, Абайдың қара сөздерін талдау барысында етістіктің қолданысын анықтау арқылы ақынның ойды әрекет үстінде бейнелеу ерекшелігі ашылады, ал сын есімдерді табу арқылы оның адам мінезін суреттеудегі шеберлігін көруге болады. Сол сияқты Мұхтар Әуезовтің прозасынан зат есімдердің қолданысын талдау оқушыға автордың ұлттық болмысты, дәстүрді, тұрмысты бейнелеу тәсілін түсінуге мүмкіндік береді.

Мәселен, Абайдың отыз сегізінші қара сөзіндегі «Адам баласы ақыл, ғылым, ар, мінез деген нәрселермен озбақ» деген сөйлемін алайық. Мұндағы *ақыл, ғылым, ар, мінез* сөздерін оқушылар зат есім екенін дәлелдей отырып, олардың қандай рухани құндылықтарды білдіретінін талдай алады. Осы арқылы оқушы әрі грамматикалық тұрғыдан сөз табын дұрыс анықтайды, әрі мәтіндегі терең ойды түсінеді. Сол сияқты Мұхтар Әуезовтің «Абай жолы» романынан алынған «Жас бала анасының әлдиімен ержетеді, әкесінің ақылымен кемелденеді» деген сөйлемді талдауда оқушылар *бала, ана, әлди, әке, ақыл* сөздерінің зат есім екенін, ал *ержетеді, кемелденеді* сөздерінің етістік екенін ажыратып көрсетеді. Осындай мысалдар оқушылардың әдеби мәтінмен жұмыс істей отырып, тілдік білімін тереңдетуіне ықпал етеді. Бұл әдіс грамматиканы өмірмен, әдеби мұрамен байланыстырып, оқушыға тілдің тек ереже емес, ойды жеткізудің көркем құралы екенін дәлелдейді.

Сөз таптарын ажыратуда кездесетін басты қиындықтардың бірі – кейбір сөздердің көп мағыналылығы мен олардың контекске байланысты түрлі сөз табына жатуы. Мәселен, «жас»

сөзі бірде сын есім (жас бала), бірде зат есім (оның жасы), кейде үстеу (жас кезімде) болып қолданыла алады. Мұндай мысалдарды талдау барысында оқушының аналитикалық қабілеті артып, тілдің икемділігін түсінеді.

Жалпы алғанда, сөз таптарын оқытуда дәстүрлі әдістерді заманауи технологиялармен ұштастыру, оқушыны ойландыруға, іздендіруге бағытталған тапсырмалар беру, әдеби және өмірлік материалдарды кіріктіру ең тиімді жол болып табылады. Мұндай тәсілдер оқушының тек грамматикалық білімін ғана емес, оның тілдік тұлға ретінде қалыптасуын қамтамасыз етеді. Сондықтан қазақ тілі мен әдебиеті пәні мұғалімдері әр сабақта әдістемелік тұрғыдан ізденіс жасап, жаңа жолдарды қарастыруы тиіс.

Пайдаланылған әдебиеттер

1. Қалиев Ғ., Болғанбаев Ә. Қазіргі қазақ тілінің лексикологиясы. – Алматы: Мектеп, 2006.
2. Рахметова С. Қазақ тілін оқыту әдістемесі. – Алматы: Пауан, 2011.
3. Suleimenova E. Modern Methods in Teaching Kazakh Language. – Astana: Eurasian National University Press, 2018.
4. UNESCO. Innovative Language Teaching Approaches. – Paris, 2020.

Есенгужина Гульден Ануаровна

Учитель начальных классов

КГУ "Средняя школа №35 имени Халела Досмухамедулы" государственного учреждения
"Отдел образования города Актобе"

ПЕДАГОГИЧЕСКАЯ ЗНАЧИМОСТЬ АКТИВНЫХ МЕТОДОВ ОБУЧЕНИЯ В НАЧАЛЬНЫХ КЛАССАХ

Аннотация

В данной статье рассматривается педагогическая значимость активных методов обучения в образовательном процессе начальной школы. Автор акцентирует внимание на необходимости развития познавательных интересов, творческих способностей, самостоятельности и активности учащихся в условиях современной образовательной системы. Описываются сущность и преимущества таких активных методов, как деловая игра, проектное обучение, кейс-технологии и учебные дискуссии. Эти методы способствуют практическому освоению теоретических знаний, развитию критического мышления, навыков принятия решений и работы в коллективе. Также в статье теоретически и практически обосновывается эффективность применения активных методов обучения, обеспечивающих активное участие обучающихся в учебном процессе.

Ключевые слова: *активные методы обучения, начальное образование, педагогические технологии, учебная мотивация, критическое мышление, дискуссия, проектная работа, кейс-метод, познавательная активность, личностное развитие учащегося.*

В современных условиях начальное образование направлено на развитие личности ребенка, раскрытие его творческих способностей и сохранение его физического, психического здоровья. Перед обучением ставится задача не только дать учащимся определенные знания, но и обеспечить формирование и развитие познавательных интересов и способностей, творческого мышления, умений и навыков самостоятельного мыслительного труда. Эту проблему можно решить с помощью методов активного обучения.

Проблема учебной активности ребенка является одной из наиболее актуальных как в педагогико-психологической науке, так и в учебной практике. Исторически в педагогике

сложились два мнения о позиции ученика в учебном процессе: некоторые рассматривали ребенка как объект обучения и отводили учителю активную роль. Другие выступали за равенство учащегося как участника образовательного процесса, которое наиболее актуально в период новых образовательных стандартов при переходе от пассивной роли «сосуда, наполненного знаниями» к активной.

Теоретические основы активных методов обучения не новы. Проблема активизации личности в учебно-воспитательном процессе тревожила и основоположников педагогики, таких как Ж. Коменский, И. Песталоцци, А. Дистервег, Г. Гегель. Еще такие известные педагоги, как Руссо, Д. Дьюи, основатели дидактики, титаны педагогической науки говорили, что для успешного обучения важна активная позиция ученика.

В зависимости от сложившейся традиционной идеи урока существует три уровня активности:

1) попытка модернизации-стремление учащегося к пониманию, запоминанию, воспроизведению, усвоению методов применения знаний по образцу;

2) объяснительная деятельность-стремление овладеть смыслом, установить контакт, научиться применять знания в изменившихся условиях;

3) творческая деятельность – стремление к теоретическому пониманию, самостоятельному поиску решений проблем, яркому проявлению познавательных интересов.

Познавательная деятельность-одна из самых распространенных психологических характеристик творческих способностей человека. В педагогике познавательная деятельность является одним из важнейших звеньев разработки и реализации специальных методов обучения и воспитания, которые принято называть активными. Познавательная деятельность может возникать как ситуативная интеллектуальная потребность в поиске решения той или иной проблемы.

Проявление активности личности в обучении зависит от ее логики, а также от уровня познавательной активности ребенка, уровня развития учебной мотивации, определяющего специфику его личности. Теоретический анализ данной проблемы и передовой педагогический опыт показывают, что для ее решения необходимо создать психолого-педагогические условия, в которых ребенок может занять активную индивидуальную позицию, наиболее полно проявить себя как субъект учебной деятельности. Из вышесказанного следует понятие «активное обучение», которое подразумевает переход учебной деятельности от преимущественно регулятивных, алгоритмических, запрограммированных форм и методов организации дидактического процесса к проблемным, научно-исследовательским, опытно-конструкторским, поисковым.

Активные методы обучения- это методы, побуждающие к активной умственной и практической деятельности в процессе усвоения учебного материала. Активное обучение в основном предполагает использование системы методов, направленных не на представление учителем готовых знаний, их запоминание и воспроизведение, а на самостоятельное усвоение знаний и умений учащихся в ходе активной умственной и практической деятельности.

Основные признаки активных методов обучения:

- активизировать мышление, учащийся вынужден быть активным;
- длительное время активности-учащийся работает на протяжении всего учебного процесса, а не время от времени;
- самостоятельность в разработке и поиске решений поставленных задач;
- мотивация к обучению.

Из множества технологий, использующих активные методы обучения в отношении формирования личности учащихся в начальных классах, можно выделить следующие:

1. Деловая игра. Суть деловой игры заключается в творческой деятельности участников, которым необходимо найти проблему и пути ее решения.

Технологию деловой игры целесообразно использовать для:

- развитие навыков анализа и критического мышления;

- развитие профессиональных коммуникативных навыков;
- развитие чувства ответственности за последствия принимаемых решений;
- отработка типовых схем разработки управленческих решений в проблемных ситуациях;
- развитие творческого мышления;
- развивать навыки работы в команде.

2. Проектное обучение. Метод проекта представляет собой совокупность методов обучения, позволяющих решить определенную проблему в результате самостоятельных действий учащихся, с обязательным представлением результатов.

Технологию проектирования целесообразно использовать для:

- самостоятельное получение недостающих знаний из различных источников;
- получение знаний для решения познавательных и практических задач;
- овладение коммуникативными навыками и работа в разных группах;
- развитие исследовательских навыков;
- развитие системного мышления.

3. CASE-технология. Конкретные задачи метода активного проблемно-ситуационного анализа (решение кейсов) основаны на обучении через решение ситуаций.

Необходимо использовать CASE-технологии:

- развитие навыков анализа и критического мышления;
- изучение теории принятия управленческих решений на конкретных примерах.;
- отработка типовых схем разработки управленческих решений в проблемных ситуациях;
- развитие творческого мышления;
- развивать навыки работы в команде.

4. Учебные дискуссии. Учебная дискуссия может использоваться как форма организации обучения, так и как способ работы с содержанием учебного материала. Дискуссия является одной из важнейших форм образовательной деятельности, стимулирующей инициативу учащихся, развивающей рефлексивное мышление. Учебная дискуссия:

- является эффективным инструментом развития обучающихся;
- формирует у обучающихся качества, способствующие эффективному функционированию в условиях современного общества;
- способствует развитию критического мышления;
- способствует развитию навыков системного анализа;
- способствует формированию собственной позиции.

Особенности активных методов обучения заключаются в том, что они основаны на мотивации к практической и умственной деятельности, без которой нет прогресса в усвоении знаний.

Таким образом, активные методы обучения дают лучшие результаты по сравнению с традиционными методами обучения. Используя новые формы организации учебно-воспитательного процесса, можно внести вклад в развитие личности учащегося. Активные методы обучения дают широкие возможности для творческого поиска учителя, посредством ознакомления с ними способствуют развитию лидерских качеств учащихся, навыков работы в коллективе, защите своих позиций в решении задач. Активные методы обучения позволяют не только повысить интерес учащихся к изучаемому предмету, применить дифференцированный подход, но и развить творческую самостоятельность детей, научить работать с различными источниками знаний, создать условия для достижения успеха.

Использованные литературы:

1. Ахтямова Г.С. Активные методы обучения в начальной школе // Санкт-Петербургский образовательный вестник. 2017. № 8 (12).
2. Симонова Е. С. Методы на занятиях в школе // Школьный вестник. 2014. Т.9. № 5. С.49–51.

Карибаева Айжан Ергалиевна

Информатика пәні мұғалімі

"Ш.Әбенев атындағы жалпы орта білім беретін мектебі" КММ

Абай облысы, Абай ауданы, Жүрекадыр ауылы

ҚЫЗЫҚТЫ ИНФОРМАТИКА: ОЙЫН МЕН БІЛІМ ҮНДЕСТІГІ

***Аннотация.** Мақалада информатика пәнін оқытудағы қызығушылықты арттырудың жаңа тәсілдері қарастырылып, білім беру үдерісіне ойын элементтерін енгізудің артықшылықтары мен тиімділігі жан-жақты талданады. Қазіргі ақпараттық қоғамда оқушының тек қана дайын білімді қабылдаушы емес, оны ізденуші, өңдеуші және тәжірибеде қолданушы тұлға ретінде қалыптасуы басты мақсат болып отыр. Сол себепті информатика сабақтарында ойын мен білімді үндестіру, яғни ойын әдістерін ақпараттық технологиялармен сабақтастыра қолдану білім алушылардың ойлау қабілетін дамытуға, шығармашылыққа баулуға, логикалық ойлау жүйесін жетілдіруге ықпал ететіні дәлелденеді. Мақалада информатика пәнінің мазмұнын оқушыға қолжетімді әрі қызықты жеткізу жолдары, сонымен қатар заманауи жасанды интеллект пен геймификация құралдарын пайдаланудың тиімді тәжірибелері баяндалады.*

***Кілт сөздер:** информатика, ойын технологиясы, геймификация, жасанды интеллект, білім беру, оқушы мотивациясы, шығармашылық ойлау.*

Информатика – тек компьютерді қолдану немесе бағдарламалау негіздерін меңгерту емес, сонымен қатар логикалық ойлау мәдениетін қалыптастыру, ақпаратты талдау мен өңдеудің тиімді тәсілдерін үйрету, жаңа технологияларды саналы түрде игеруге бағыт беру. Бұл пәннің мазмұны күн сайын жаңарып, қоғамдағы ақпараттық өзгерістермен бірге дамып келеді. Алайда оқушылардың информатикаға қызығушылығын арттыру, оны тек міндетті оқу пәні ретінде емес, өмірлік қажетті дағдылардың бастауы ретінде қабылдану үшін мұғалім дәстүрлі әдістерден тысқары ізденіп, оқытуда шығармашылық тұрғыда қадам жасауы тиіс. Осындайда «оқытудағы ойын мен білім үндестігі» ұғымы ерекше мәнге ие болады. Ойын – баланың табиғи болмысына жақын әрекет, ал білім – адамды тұлғалық тұрғыдан дамытатын басты құндылық. Екеуінің өзара үйлесімі оқушыны еркін ойлауға, белсенді әрекет етуге, қызығушылықпен білім алуға итермелейді.

Қазіргі таңда педагогикалық практикада геймификация әдістері жиі қолданыла бастады. Геймификация дегеніміз – оқу үдерісін ойын құрылымына сәйкестендіру, яғни ойын ережелері, ұпай жинау, деңгейлерді еңсеру, марапат алу сияқты элементтерді енгізу арқылы оқушылардың ынтасын ояту. Бұл тәсіл оқушыны тек бақылаушы емес, белсенді қатысушы етеді. Мысалы, информатика пәнінде бағдарламалау тілін үйретуде код жазуды жарыс түрінде ұйымдастыру, тапсырмаларды «квест» формасында құру, алгоритмдік есептерді логикалық ойын түрінде беру оқушылардың пәнге деген ықыласын арттырады. Әсіресе цифрлық ортаға бейімделген бүгінгі жас буын үшін мұндай әдіс тиімді әрі заманауи талаптарға сай келеді.

Ойын технологияларын пайдалану барысында мұғалімнің рөлі өзгеріп, ол енді тек ақпарат жеткізуші емес, оқушыға бағыт-бағдар беруші, ұйымдастырушы, шабыттандырушы тұлғаға айналады. Мұғалімнің міндеті – білім беруді ойынға айналдыру ғана емес, ойынды білім көзіне айналдыру. Мәселен, информатикада «Scratch», «Code.org», «Minecraft Education» сияқты платформаларды пайдалану арқылы оқушылар өз ойындарын немесе жобаларын жасай отырып, бағдарламалау логикасын меңгереді. Бұл тәсіл оларды тек дайын бағдарламаны қолданушы емес, шығармашылық ізденуші, жаңа өнім жасаушы деңгейіне көтереді.

Информатиканы оқытудағы басты қиындықтардың бірі – күрделі теориялық ұғымдарды түсіндіру және оларды тәжірибеде тиімді қолдану. Дәстүрлі әдістермен берілген ақпарат оқушы санасында ұзақ сақталмауы мүмкін, себебі ол қызығушылық тудырмайды. Ал ойын

элементтерімен толықтырылған сабақ барысында ақпарат есте ұзақ сақталады, себебі білім алушы оны тәжірибе жүзінде қолданады, сезінеді, әрекет етеді. Мұндай әдіс оқушыны өздігінен шешім қабылдауға, алгоритм құруға, түрлі нұсқаларды салыстыруға, логикалық қателерді табуға жетелейді. Нәтижесінде тек пәндік білім ғана емес, жалпы танымдық қабілеттер дамиды.

Заманауи білім беру жүйесінде жасанды интеллекттің де рөлі артып отыр. Информатика пәнінде жасанды интеллектке негізделген қосымшалар арқылы оқушыларға жекелендірілген тапсырмалар ұсынылады, олардың қателері автоматты түрде талданып, түзетіледі. Мысалы, оқушы белгілі бір алгоритмді дұрыс құрмаса, жасанды интеллект оған қателігін көрсетіп қана қоймай, оны түзетудің бірнеше жолын ұсынады. Бұл өз кезегінде оқушыға қателіктен қорықпай, оны жаңа білімнің кілті ретінде қабылдауға үйретеді. Сонымен қатар жасанды интеллект оқушылардың даму динамикасын қадағалап, мұғалімге нақты деректерді ұсына алады. Осылайша, оқыту үдерісі дербестендіріледі, әрбір оқушының ерекшелігі ескеріледі. Бұдан бөлек, жасанды интеллект оқушылардың қабілетіне сәйкес күрделілік деңгейін біртіндеп арттырып, олардың интеллектуалдық өсуіне жағдай жасайды. Мәселен, бір оқушыға логикалық тапсырмалар көбірек берілсе, екінші оқушыға визуалды материалдар ұсынылады, үшіншісіне практикалық жобалар берілуі мүмкін. Мұндай тәсіл әр оқушының жеке оқу стилін қолдайды және олардың табиғи бейімділіктерін ашуға жол ашады. Оқушы өз жетістігін бірден көріп, қателерін түзетіп отырғандықтан, ол өз күшіне сенімді бола түседі. Ал мұғалім жасанды интеллекттің көмегімен оқушылардың жалпы білім деңгейін саралап, оқу бағдарламасын тиімді жоспарлай алады. Демек, жасанды интеллект тек техникалық құрал ғана емес, ол мұғалім мен оқушы арасындағы көпір, білімді тереңдетудің сенімді құралына айналуға.

Информатика пәнінде білім беру тек техникалық машықтарды үйретумен шектелмеуі тиіс. Ол оқушының сыни ойлау қабілетін, шығармашылық қиялын, зерттеушілік дағдыларын дамытуы қажет. Мұнда ойын мен білімнің үндестігі ерекше орын алады, себебі ойын барысында оқушы қиял әлеміне еніп, сол арқылы жаңа идеялар тудырады, ал білім сол идеяларды шынайы өмірде жүзеге асыруға мүмкіндік береді. Мысалы, ақпараттық қауіпсіздік тақырыбын «киберқорғаушы» ойыны арқылы түсіндіру, мәліметтер базасын «қазына іздеу» формасында оқыту оқушылардың қызығушылығын арттырып қана қоймай, оларды практикалық тұрғыдан ойлануға жетелейді.

Сонымен бірге ойын технологиялары әлеуметтік дағдыларды дамытуға да ықпал етеді. Командалық ойындар кезінде оқушылар бір-бірімен пікірлесіп, ортақ шешімге келуді, әркімнің пікірін сыйлауды, жауапкершілікті бөлісуді үйренеді. Бұл қасиеттер кейінгі өмірінде де аса қажет. Информатика сабақтарында топтық жобаларды, командалық ойындарды ұйымдастыру оқушылардың бірлескен еңбегінің нәтижесін көруге, өзара ынтымақтастықты сезінуге мүмкіндік береді.

Ойын мен білімнің үндестігі – болашақта білім беру саласының басты бағыттарының бірі болмақ. Қазіргі заман талаптары мұғалімнен тек білімді жеткізуді ғана емес, оқушыны қызықтыра отырып үйретуді, оны өмірлік дағдыларға бейімдеуді талап етеді. Информатика пәнінің ерекшелігі – ол өз мазмұнында өмірлік тәжірибемен тікелей байланысты дағдыларды қамтиды. Сол себепті бұл пәнде ойын арқылы білім беру әдісі ерекше тиімді. Ойын элементтерімен сабақ жүргізу оқушылардың пәнге деген қызығушылығын арттырып қана қоймай, оларды ақпараттық қоғамда табысты өмір сүруге дайындайды.

Қорытындылай келе, информатика сабақтарында ойын мен білімнің үндестігін жүзеге асыру – білім алушының логикалық ойлау қабілетін, шығармашылық әлеуетін, ынтасын арттырудың ең тиімді жолдарының бірі. Ойын – оқушыны еркіндікке жетелейтін, ал білім – оны биіктікке көтеретін құндылық. Екеуінің тоғысуы – болашақтың білім жүйесінің негізі.

Пайдаланылған әдебиеттер

1. Gros, B. Digital Games in Education: The Design of Games-Based Learning Environments. *Journal of Research on Technology in Education*, 40(1), 2008.

2. Халық, С. "Білім берудегі заманауи технологиялар." – Нұр-Сұлтан: Фолиант, 2020.
3. Deterding, S., Dixon, D., Khaled, R., & Nacke, L. "From Game Design Elements to Gamefulness: Defining Gamification." Proceedings of the 15th International Academic MindTrek Conference, 2011.
4. Ryan, R. M., & Deci, E. L. Self-Determination Theory: Basic Psychological Needs in Motivation, Development, and Wellness. New York: Guilford Press, 2017.

Есенова Фариза Тохтарқызы

Қазақ тілі мен әдебиеті пәні мұғалімі

Алматы облысы білім басқармасының Еңбекшіқазақ ауданы бойынша білім бөлімінің "Рахат ауылдық округі №1 орта мектеп" коммуналдық мемлекеттік мекемесі

**8-СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫНЫҢ ЖАЗЫЛЫМ ДАҒДЫСЫН
ДАМУДАҒЫ ЗАМАНАУИ СТРАТЕГИЯЛАР**

Аңдатпа

Бұл мақалада 8-сынып оқушыларының жазылым дағдысын дамытуға бағытталған заманауи стратегиялар қарастырылады. Жазылым оқушылардың ойды жүйелеу, логикалық тұрғыдан жеткізу, шығармашылық қабілетін ашу және тілдік қорын байытудағы маңызды дағды болып табылады. Мақалада жазылымды қалыптастырудағы сын тұрғысынан ойлау технологиясы, саралап оқыту әдістері, АКТ құралдарын пайдалану, топтық және жеке жұмыс түрлері талданады. Сондай-ақ, мұғалім тарапынан берілетін тиімді кері байланыс пен бағалау әдістерінің жазылым сапасын арттырудағы орны көрсетіледі. Автор оқушылардың жас ерекшелігіне сәйкес жазылымды дамыту үшін қолдануға болатын практикалық ұсыныстарды ұсынады.

Кілт сөздер: жазылым дағдысы, заманауи стратегиялар, 8-сынып оқушылары, сын тұрғысынан ойлау, саралап оқыту, АКТ, шығармашылық қабілет, кері байланыс, бағалау.

Кіріспе

Қазіргі білім беру жүйесінде оқушылардың функционалдық сауаттылығын арттыру басты міндеттердің бірі болып отыр. Бұл бағытта тыңдалым, оқылым, айтылым және жазылым дағдыларын тең дәрежеде дамыту ерекше маңызға ие. Соның ішінде жазылым – оқушының тілдік және коммуникативтік құзыреттілігін қалыптастыратын негізгі дағды. Жазылым әрекеті арқылы оқушы ойды жүйелеуге, логикалық тұрғыдан жеткізуге, дәлелдеуге, пікір білдіруге, шығармашылық қабілетін көрсетуге үйренеді. Әсіресе 8-сынып кезеңі – жасөспірімдердің танымдық белсенділігі артып, өз ойын нақты әрі сауатты жеткізуге ұмтылатын уақыт.

Сондықтан бұл сыныпта жазылымды дамытуға арналған заманауи әдіс-тәсілдерді дұрыс таңдау өзекті мәселе болып саналады.

Заманауи білім беруде дәстүрлі диктант пен мазмұндама жұмыстары жалғыз әдіс ретінде қарастырылмайды. Жаңа формациядағы оқушы тек мәтінді көшіріп жазу немесе дайын ойды қайталау арқылы ғана дамымайды. Олар пікірталасқа түсіп, өз көзқарасын жазбаша түрде қорғауға, эссе, пікір, шағын мақала құрастыруға, тіпті цифрлық құралдар арқылы жобалық жұмыс жасауға дағдылануы қажет. Осы тұрғыдан алғанда, сын тұрғысынан ойлау стратегиялары, саралап оқыту, АКТ мүмкіндіктерін пайдалану, топтық және жұптық жұмыстарды ұйымдастыру – жазылымды дамытудың тиімді жолдары болып табылады.

Сонымен қатар, жазылымды үйретуде мұғалімнің рөлі ерекше. Мұғалім оқушыларға тек тапсырма беріп қана қоймай, олардың ойлануына түрткі болып, дұрыс бағыт-бағдар беруі тиіс. Ал кері байланыс пен бағалау жүйесі оқушыға өз жетістігін бағамдауға, қателерін түзетуге мүмкіндік береді. Демек, жазылымды дамытуда тек жаттығулар орындаумен шектелмей, оқушының қызығушылығын оятатын, шығармашылыққа жетелейтін заманауи стратегияларды кешенді қолдану қажет.

Осы мақалада 8-сынып оқушыларының жазылым дағдысын дамытуға ықпал ететін заманауи стратегиялар қарастырылып, олардың тиімділігіне талдау жасалады.

Негізгі бөлім

1. Жазылым дағдысының 8-сыныптағы маңызы

Жазылым – оқушының білімін бекітіп қана қоймай, оның ойлау қабілеті мен дүниетанымын қалыптастыратын күрделі әрекет. 8-сынып оқушылары жас ерекшелігіне байланысты өзіндік пікір айтуға, ойды дәлелдеуге, сыни тұрғыдан бағалауға бейімделеді. Осы кезеңде жазылым тапсырмалары оқушының жеке тұлғалық дамуына ықпал етіп, дербес ой қалыптастыруға жағдай жасайды. Егер бастауыш пен орта буында жазылым дағдысы негізінен сауаттылыққа, грамматикалық дұрыстыққа бағытталса, 8-сыныпта ол ойды жүйелі жеткізуге, ғылыми-шығармашылық бағыттағы мәтіндер құрастыруға ұласады.

Мысалы, эссе жазу, пікір білдіру, рецензия құрастыру, әлеуметтік тақырыптарға шағын мақала жазу – осы сыныптағы жазылым жұмыстарының негізгі түрлері болып табылады. Мұндай тапсырмалар оқушыларды тек тілдік нормаларды сақтауға емес, сонымен бірге өз көзқарасын дәлелдеуге, дереккөздерді салыстыруға, ақпаратты сараптауға да үйретеді.

2. Заманауи стратегиялардың қажеттілігі

Қазіргі таңда дәстүрлі жазба жұмыстары оқушылардың шығармашылық әлеуетін толық ашуға мүмкіндік бермейді. Сондықтан мұғалімдер жазылымды үйретуде заманауи педагогикалық технологияларды кеңінен қолдануға ұмтылуы тиіс. Мұндай стратегиялар оқушылардың сабаққа деген қызығушылығын арттырып қана қоймай, олардың белсенділігін, дербестігін, жауапкершілігін қалыптастырады.

Заманауи стратегияларды қолдану бірнеше бағытты қамтиды:

- Сын тұрғысынан ойлау әдістері – ой қозғау, Венн диаграммасы, эссе жазу, пікірталас ұйымдастыру;
- Саралап оқыту – әр оқушының деңгейіне сәйкес тапсырмалар ұсыну;
- АКТ мүмкіндіктері – интерактивті тапсырмалар, онлайн-платформалар, цифрлық құралдарды қолдану;
- Жобалық және зерттеушілік жұмыстар – оқушыларды шығармашылыққа баулу;
- Кері байланыс пен өзін-өзі бағалау – оқушының өз жұмысына жауапкершілікпен қарауын қалыптастыру.

3. Сын тұрғысынан ойлау стратегиялары

Сын тұрғысынан ойлау технологиясы оқушының ойды талдауға, салыстыруға, жинақтауға және бағалауға дағдылануына мүмкіндік береді. Бұл әдіс жазылым дағдысын дамытуда ерекше тиімді.

Мысалы, «INSERT» әдісі арқылы оқушылар мәтінді оқи отырып, өз белгілерін қояды:

- «+» – жаңа ақпарат;

- «→» – бұрыннан белгілі;
- «?» – түсінбеген немесе қосымша білгісі келетін дерек.

Осыдан кейін оқушы мәтінге негізделген ой қорытындысын жазады. Бұл тәсіл жазылымға дайындықты жеңілдетеді.

Сондай-ақ, «Эссе жазу» – оқушының өзіндік пікірін жазбаша жеткізуге дағдыландыратын ең тиімді жұмыс. Эссе барысында оқушы өз көзқарасын жүйелеп, дәлел келтіреді. Мұнда мұғалімнің рөлі – тақырыпты дұрыс таңдауда және жазылым құрылымын үйретуде.

Пікірталас ұйымдастыру да жазылымға дайындықтың жақсы құралы болып табылады. Алдымен оқушылар ауызша пікір білдіреді, кейін оны жазбаша түрде эссе немесе мақалаға айналдырады.

4. Саралап оқыту әдісі

Әр сыныпта оқушылардың жазу дағдысы бірдей болмайды. Біреулері ойын еркін жеткізсе, енді біреулері қарапайым сөйлем құраудан қиналады. Сондықтан жазылымды үйретуде саралап оқыту әдісі ерекше орын алады.

Саралап оқыту:

- Қарапайым деңгейде – сөз тіркестері мен қысқа сөйлемдер жазу;
- Орта деңгейде – абзац құрастыру, мәтінді жалғастыру;
- Жоғары деңгейде – эссе, шағын мақала, пікір жазу.

Мысалы, барлық оқушыға ортақ тақырып беріліп, деңгейіне қарай әртүрлі тапсырма ұсынылады. Нәтижесінде әр оқушы өз мүмкіндігіне сай табысқа жетіп, жазылымға деген сенімділігі артады.

5. Ақпараттық-коммуникациялық технологияларды пайдалану

Қазіргі оқушылардың қызығушылығы цифрлық ортаға бағытталған. Сондықтан жазылымды дамытуда АКТ-ны қолдану өте тиімді.

Мұғалімдер интерактивті такта, онлайн-платформалар (Quizlet, Padlet, Google Docs, Kahoot т.б.) арқылы жазылым тапсырмаларын ұйымдастыра алады. Мысалы, оқушылар ортақ Google Docs құжатында бір мәтінді бірлесе құрастырады немесе Padlet қабырғасына өз ойларын жазып бөліседі. Бұл тәсіл оқушылардың ынтымақтастығын күшейтіп, жазылымды топтық әрекетке айналдырады.

Сонымен қатар, әлеуметтік желілер мен блог жүргізу де жазылымды дамытуға көмектеседі. Оқушылар шағын пост, пікір, реферат бөлісіп, бір-біріне кері байланыс береді. Бұл әдіс жазылымды өмірлік жағдаяттармен байланыстыруға мүмкіндік береді.

6. Жобалық және зерттеушілік жұмыстар

8-сынып оқушылары үшін жобалық жұмыстар өте қызықты әрі пайдалы. Мысалы, «Менің туған өлкем», «Қоршаған ортаны қорғау», «Қазақ халқының салт-дәстүрі» тақырыптарында шағын жоба жасап, оны жазбаша түрде қорғау тапсырмасы беріледі.

Зерттеушілік жұмыс барысында оқушы түрлі дереккөздерден ақпарат жинап, оны жүйелеп, жазылым арқылы рәсімдейді. Бұл тәсіл оқушының ізденімпаздығын арттырып, ғылыми жұмысқа қызығушылығын оятады.

7. Кері байланыс пен бағалаудың рөлі

Жазылымды дамытуда мұғалімнің кері байланысы – шешуші фактор. Егер оқушы жазған жұмысына уақытылы әрі сапалы пікір алса, ол қателерін түзетіп, келесі жолы дұрыс жазуға ұмтылады.

Кері байланыстың түрлері:

- Жазбаша – мұғалім мәтінге түзетулер енгізіп, ұсыныстар береді;
- Ауызша – жұмыстан кейін талқылау;
- Өзін-өзі бағалау – оқушы өзінің жұмысын критерий бойынша бағалайды;
- Құрдастар бағалауы – оқушылар бір-бірінің жұмысына пікір білдіреді.

Бағалау кезінде тек қателерді көрсету емес, оқушының жетістігін де атап өту маңызды. Бұл олардың мотивациясын арттырады.

8. Практикалық ұсыныстар

Жазылым дағдысын дамыту үшін мұғалімдерге мынадай ұсыныстарды беруге болады:

1. Сабақта міндетті түрде шағын жазылым элементтерін енгізу (1–2 абзац).
2. Әр оқушыға деңгейіне сай тапсырма беру.
3. АКТ құралдарын тиімді пайдалану.
4. Жобалық жұмыстар арқылы жазылымды өмірмен байланыстыру.
5. Оқушының жұмысын міндетті түрде талқылап, кері байланыс жасау.
6. Шығармашылық жазылым түрлерін жиі қолдану: эссе, әңгіме, хат, пікір.
7. Пәндер арасындағы байланысты пайдалану (тарих, география, әдебиет).
8. Уақытылы бағалап, оқушының табысын атап өту.

9. Стратегиялардың тиімділігін талдау

Жоғарыда аталған заманауи стратегиялар жазылымды дамытуға кешенді түрде ықпал етеді.

- Сын тұрғысынан ойлау әдістері – ойды жүйелеуге, дәлелдеуге үйретеді.
- Саралап оқыту – барлық оқушыны қамтып, жеке жетістікке жетелейді.
- АКТ құралдары – сабаққа қызығушылық тудырады.
- Жобалық жұмыстар – дербестік пен шығармашылықты дамытады.
- Кері байланыс – оқушының мотивациясын арттырады.

Осылайша, жазылым дағдысын қалыптастыруда дәстүрлі және заманауи әдістерді үйлестіріп қолдану ең тиімді нәтиже береді.

Қорытынды

Қорыта айтқанда, 8-сынып оқушыларының жазылым дағдысын дамыту – олардың тілдік құзыреттілігін арттырып қана қоймай, ойлау қабілетін, шығармашылық мүмкіндігін жетілдіретін маңызды үдеріс. Заманауи білім беру жүйесі дәстүрлі әдістермен шектелмей, оқушыларды белсенді әрекетке тартатын, ойлануға жетелейтін жаңа стратегияларды қолдануды талап етеді. Сын тұрғысынан ойлау әдістері оқушыларды өз көзқарасын дәлелдеп жазуға дағдыландырады, саралап оқыту әр оқушының мүмкіндігіне қарай дамуына жағдай жасайды, ал АКТ құралдары сабақтың тартымдылығын арттырып, жазылымды өмірмен байланыстыруға мүмкіндік береді.

Сонымен қатар жобалық жұмыстар мен зерттеушілік әрекеттер оқушының шығармашылық қабілетін дамытады, дербес ой қалыптастыруына ықпал етеді. Мұғалім тарапынан берілетін сапалы кері байланыс пен әділ бағалау оқушылардың алға ұмтылуына, жазылымға қызығушылығының артуына жағдай жасайды.

Демек, 8-сынып оқушыларының жазылымын дамытудағы заманауи стратегиялар – тек тілдік білімді жетілдіру құралы емес, оларды еркін ойлайтын, сауатты пікір білдіре алатын, ақпаратты талдап, жүйелеп жеткізе алатын тұлға ретінде қалыптастырудың негізгі жолдарының бірі. Сондықтан әрбір мұғалім жазылымды дамытуда түрлі әдістерді тиімді үйлестіріп, оқушының жас ерекшелігі мен қабілетін ескеруі қажет.

Пайдаланылған әдебиеттер

1. Әбдікәрімова Т., Рахметова С., Қабатаева Б. Қазақ тілі оқыту әдістемесі. – Алматы: «Білім», 2020.
2. Жұбанова Ә., Сарыбаева Г. Жазылым дағдысын қалыптастырудың әдіс-тәсілдері. – Нұр-Сұлтан: «Фолиант», 2019.
3. Қосымова Г. Қазақ тілін оқыту әдістемесі: жалпы орта білім беретін мектептердің мұғалімдеріне арналған оқу құралы. – Алматы: «Мектеп», 2021.
4. Оразбаева Ф.Ш. Тілдік қатынас және оның оқыту әдістемесі. – Алматы: «Ан Арыс», 2016.
5. Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрлігі. Жалпы орта білім берудің мемлекеттік жалпыға міндетті стандарты. – Астана, 2018.

Журналдың құрылтайшысы және иесі:
«BAYANDY» жеке кәсіпкерлігіне қарасты «KEMENGER» ғылыми-әдістемелік орталығы.

Учредитель и собственник журнала:
Научно-методический центр «KEMENGER», относящийся к индивидуальному предпринимателю «BAYANDY».

*Журнал 2023 жылдың желтоқсан айынан бастап жарық көруде.
Басылым айда 4 рет шығады.*

Журнал Қазақстан Республикасының Ақпарат және Қоғамдық даму министрлігінің Ақпарат комитеті 2023 жылғы 27 қазандағы Мерзімді баспасөз басылымын, ақпараттық агенттікті және желілік басылымды есепке қоюы туралы куәлігі № KZ35VPY00080588 берілген.

*Журнал издается с декабря 2023 года.
Периодичность выпуска — 4 раза в месяц.*

Журнал выдан комитетом информации Министерства информации и общественного развития Республики Казахстан № KZ35VPY00080588 о постановке на учет периодического печатного издания, информационного агентства и сетевого издания от 27 октября 2023 года.

Құрметті оқырмандар мен авторлар!
Журналда жарияланған материалдар редакцияның көзқарасын білдірмейді. Фактілер мен мәліметтердің анықтығына, сондай-ақ стилистикалық қателерге авторлар жауапты. Журналға шыққан материалдарды редакцияның келісімінсіз көшіріп басуға болмайды. Редакция материалдарды қабылдамауға құқылы.

Уважаемые читатели и авторы!
Опубликованные в журнале материалы не отражают точку зрения редакции. Ответственность за достоверность фактов и сведений в публикациях, а также за стилистические ошибки несут авторы. Перепечатка материалов, опубликованных в журнале, допускается только с согласия редакции. Редакция оставляет за собой право отклонять материалы.

Мекенжайы:
100012, Қарағанды қ.,
Н. Назарбаев даңғ., 19.
E-mail: kemengerustaz.kz@mail.ru
Инстаграм: kemengerustaz.kz
Сайт: kemenger-ustaz.kz
WhatsApp +77009700098
+77711812303
Басуға 15.09.2025 ж. қол қойылды.

Наш адрес:
100012, г. Караганда,
пр. Н. Назарбаева, 19.
E-mail: kemengerustaz.kz@mail.ru
Инстаграм: kemengerustaz.kz
Сайт: kemenger-ustaz.kz
WhatsApp +77009700098
+77711812303
Подписано в печать 15.09.2025 г.

Пішім 60*90 1/8
ш.б.т. - 26. RISO басылым.
Таралымы - 50 дана.

Формат 60*90 1/8
усл.печ.л. - 26. Печать RISO.
Тираж - 50 экз.

«BAYANDY» жеке кәсіпкерлігіне қарасты
«KEMENGER» ғылыми-әдістемелік
орталығының полиграфиялық қызметтер
бөлімінде басылып шығарылды.

Отпечатано в полиграфическом отделе
НМЦ «KEMENGER» ИП «BAYANDY».

ÚZDIK PEDAGOG JÝRNALY

Ахмет Байтұрсынов

Бібырай Алтынсарин

Мектептің жаны – мұғалім. Мұғалім қандай болса, мектеп сондай болмақшы. Яғни, мұғалім білімді болса, ол мектептен балалар көбірек білім алып шықпақшы. Солай болған соң, ең әуелі мектепке керегі – білімді, педагогика, методикадан хабардар, жақсы оқыта білетін мұғалім.

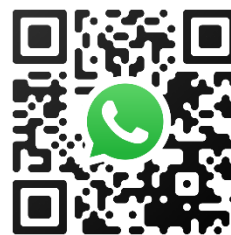
Мен үшін жақсы мұғалім бәрінен де артық, өйткені мұғалім — мектептің жүрегі.

Жай мұғалім хабарлайды,

Жақсы мұғалім түсіндіреді,

Керемет мұғалім көрсетеді.

Ұлы мұғалім шабыттандырады.

QR-кодты сканерлеу арқылы бізбен тікелей байланысқа шыға аласыз.

Вы можете связаться с нами напрямую, отсканировав QR-код.